

کنکافاں شہر پیاں

احسان اللہ طاہر

کنکاں نسر پٹیاں

(تنقیدی مضمونناں دا پراگا)

احسان اللہ طاہر

فروع ادب اکادمی - گوجرانوالہ

marfat.com

سچے حق مصنف دے راکھویں

پہلی وار	:	اشاعت
1997ء	:	سال اشاعت
اک ہزار	:	گنتری
محمد اقبال نجفی	:	ناشر
	:	سرورق
سجاد کمپوزنگ سنٹر، فون: 250738-82250	:	کمپوزنگ
	:	پریس
100 روپے	:	قیمت

تقسیم کار

- فروغ ادب اکادمی-108/بی سیٹلائٹ ٹاؤن-گوجرانوالہ
- القلم دارالاشاعت-11 شان پلازہ، بلیو ایریا-اسلام آباد
- سعید بک بینک-ارباب روڈ-پشاور کینٹ
- کلاسیک پبلشرز-دی مال-لاہور

چڑھاوا

اپنے وڈے ماما جی

محمد اقبال بٹ

ہوراں دے نال

ویروا

- ۱- لوک گیتاں وچ حمدیہ رنگ
- ۲- لوک گیتاں وچ نعتیہ رنگ
- ۳- لوک گیتاں وچ دعاواں
- ۴- لوک گیتاں وچ بھین بھرا داپیار
- ۵- لوک گیتاں وچ انگاں ساکاں دا ذکر
- ۶- لوک گیتاں وچ پنجاب دے انکھی سورمیاں دا ذکر
- ۷- لوک گیتاں وچ چٹھی
- ۸- لوک گیتاں وچ ہاسا مخول
- ۹- لوک گیتاں وچ گننے

کچھ اپنے ولوں

لوک گیت ساڈا انملا ادبی سرمایہ نیں، جنہاں نوں بھالن، سو دھن تے سا نھن دی ذمے داری دھرتی جایاں دی اے۔ کیوں جے ایناں وچ ساڈی سماجی، معاشی، معاشرتی تے گھروکی حیاتی دی مکمل تاریخ لکھی ہوئی اے تے کوئی وی قوم اپنے تاریخی پچھو کڑنوں، سھن تے چھڈن لئی تے اوہدے توں ان جانورہن لئی کدی وی تیار نہیں ہوندی۔ ایس فرض نوں نبھاون لئی کنیاں دھرتی دے پتراں لوک گیتاں نوں اکٹھیاں کر کے اوہناں دی باقاعدہ تنقیدی اصولاں دے چانن وچ پرکھ کیتی اے تے ایہ سلسلہ ابجے تیکر جاری اے۔ کیوں جے ایہناں لوک گیتاں تے کدے وی خزاں نہیں آسکدی۔

ایس فرض نوں نبھاندیاں ہویاں میں وی جنھوں تیکر ہو سکیا اے اپنے علم تے ہمت مطابق کم کیتا اے تے کچھ نویں گیتاں دے نال نال وڈیاں دے لبھے ہوئے لوک گیتاں نوں اپنے دیس دیاں رسماں ریتاں تے سدھراں دے حوالے نال ویکھن پرکھن دی اک مریدی جہی کوشش کیتی اے۔

اک طالب علم ہوون پاروں میرے کولوں ایس کتاب وچ کئی غلطیاں وی ہوئیاں ہوون گئیاں میں اپنے یاراں یلیاں تے پنجابی ادب نال پیار رکھن والیاں دیاں راواں دا اڈیکن ہار رہواں گا۔ تاں جے آگوں ایناں غلطیاں نوں نہ دہراواں۔

ایس کتاب نوں لکھو اون تے چھو اون دے سلسلے وچ میں جناب محمد اقبال نجمی ہوراں دا دل دیاں اتھاہ ڈونگھیائیاں چوں **سحر گزار** آں — جنہاں دیاں ہلا شیریاں نال مینوں لکھن دی تے شعری بیٹھکاں وچ بولن دی وی جالچ آئی۔ ایہدے نال نال گوجرانوالہ وچ وسدے پنجابی دے مان جناب غلام مصطفیٰ بسمل، جناب حفیظ احمد باجوہ، (ریسرچ سکالر) پروفیسر سجاد مرزا، امجد حمید محسن، ارشد محمود ناشاد، محمد افضل اظہر، وحید احمد زمان، حامد رضا، چوہدری گوہر رشید گوہر تے ڈاکٹر محمد انور ہوراں دا وی احسان مند آں جنہاں دیاں مجتہاں تے پیاراں میرا پیر پیر تے مان ودھایا اے۔ ایس توں دکھ کراچی وسدے ماما جی حاجی محمد اقبال بٹ، جھیرٹے

کہ پنجاب تے پنجابی ادب نال انتاں دا پیار رکھدے نیں تے جنہاں نوں کیناں صوفی شاعراں
 دے کلام دے نال نال کئی لوک گیت وی یاد نہیں اونہاں دا وی ممنون آں جنہاں میرے ایس
 کم نوں پسند وی کیتا اے۔

پنجابی پیاریاں دیاں خیراں منگدا۔

احسان اللہ طاہر

ڈاک خانہ ترگڑی۔ ضلع گوجرانوالہ

لوک گیتاں وچ حمدیہ عناصر

اسلام دا چائن کھنڈن توں پہلاں عرب تاجراں دا برصغیر پاک و ہند وچ آکے تجارت کرنا تاریخ توں ثابت اے۔ تے فیر شمالی ہندوے علاقے وچ حضرت عمرؓ دے زمانے وچ مسلماناں دی آوا جائی دا سلسلہ وی تاریخ دیاں کتاباں چوڑا دکھالی دیندا اے۔ پر جدوں ۶۷۲ء وچ محمد بن قاسم ہوراں نے سندھ تے حملہ کر کے راجہ داہرتے اوہدیاں فوجاں نوں شکست دے کے پورے سندھ توں اڈملتان تے ملتان دے نال دے علاقے وی اپنی سلطنت وچ شامل کھتے تے ایہناں علاقیاں تے اسلامی تہذیب تے دست دے نقش ابھردے چلے گئے۔ مسلماناں دیاں دلیرتے اسلامی جذبیاں نال بھریاں ہوئیاں فوجاں جیہڑے پاسے وی گیاں تے جیہڑے جیہڑے علاقے فتح کر کے مسلمان جتھے جتھے آباد ہوئے اوہتے اوہتے صوفیاں تے ولیاں دا پھیرا ٹوراوی ودھ گیا۔

ایسے گل چنے دن وانگوں نتا روئیں اے کہ اسلام نوں اک دین و جھوں تے اک دستل و جھوں پھیلاون وچ حکمراناں نالوں بزرگاں تے ولیاں نے ودھ کے حصہ لیا۔ کیوں جے ایسے سدھے لوکاں نال گھل مل جان دے سن۔ ایہناں وچوں بوہتے بزرگاں نیں ایہتھوں دی زبان تے دستل دے اوہناں انگاں نوں اپنایا جیہڑے اسلامی ہدایت تے قرآنی اصولاں نال نکراندے نہیں سن، تے ایس علاقے وچ غیر مسلم لوکاں وچ اسلامی دستل نوں اپنی حیاتی دے حوالے نال جانو کرایا۔ تے نالے مسلمان جتھے وی گئے اوہناں نے اوس دھرتی نوں اپنی دھرتی سمجھیا ایس لئی ایسے جتھے وی آباد ہوئے اوہتھوں دی آبادی وچ رل مل گئے تے اپنی تہذیب دستل دا اثر اوہناں علاقیاں دیاں تہذیباں اتے پا کے اوہناں دی دنیا ای بدل دتی۔

پنجاب دا علاقہ وی اوہناں علاقیاں وچ شامل اے۔ جتھے مسلمان نہ صرف آئے سگوں اتھے آبادی ہو گئے، عرباں دے نال نال ایرانی لوک وی اپنی زبان تے دستل لے کے آئے

جمدی وجہ توں ایس علاقہ دا ناں کدی ”ہست سندھ“ تے کدی ”ہفت ہندو“ پاتے فیر ہولی ہولی ایسہ ای علاقے پنجاب ”پنج آب“ اکھوان لگ پیا۔

ڈاکٹر اسلم رانا ہوری اپنے اک مضمون وچ لکھدے نیں ”فنکار عام لوکاں دے مقابلے تے بہتا حساس ہوندا اے تے ایس لئی اوہنوں اپنے چوگردے وچ کم کردیاں قدریں دا احساس عام لوکاں توں کدھرے ودھ ہوندا اے۔ اوہ اوہناں قدریں توں چھیتی تے بوہتے ٹوہنگے طور تے متاثر ہوندا اے۔ ایس لئی تخلیق دا کوئی وی روپ ہووے اوہدی تہ وچ اوہ ڈھلیاں قدریں کے نہ کے رنگ وچ ضرور اپنا آپ ظاہر کردیاں نیں جنہاں اتے معاشرے تے ثقافت دا دارو مدار ہوندا اے۔“

پنجاب وچ مسلماناں دے آؤن تے آباد ہون تے جتھے اسلام دے اچے تے سچے اصولاں نے نہ صرف دین تے لوکائی دیاں حیاتیاں دے دوجے رنگاں نوں بدل کے رکھ دتا بلکہ رہن سہن، بول چال، اٹھن، بیٹھن، ملن ورتن ایہتھوں تیکر کہ حیاتی دا اک وی کچھ ایساں دانتیں سی، جیدے تے مسلماناں دی دین تے اثرات نہ پئیے ہون۔ اوہ تھیں پنجابی ادب تے شعر تے وی اسلامی سوچ تے فکر دے پرچھانویں وکھالی دیندے نیں۔ پنجاب وچ آؤن دے صوفیاں تے درویشاں نے اسلام نوں پھیلان لئی ایہتھوں دی زبان ورتی تے جیڑے لوک باقاعدہ صوفی ہون دے نال نال اک اچے شاعر وی سن اوہناں دی شاعری اج وی لوکاں دیاں دلاں دیاں دھڑکنناں وچ وس دی پئی اے تے مولوی حضرات تے عاشق لوک منبر رسول تے بہہ کے اوہناں دی شاعری پڑھ کے لوکاں دیاں ایماناں نوں تازہ کردے رہندے نیں ایہناں شاعراں نے شعوری کوشش راہیں اسلامی سوچ تے فکر نوں اگھاڑن لئی شاعری کیتی۔ اسلام دے بنیادی اصولاں نوں لوکائی وچ عام کرن لئی ایہناں لوکاں نیں ایہتھوں دیاں عوامی کہانیاں تے معاشرے وچ پرچلت کرداروں نوں موضوع بنایا۔ خدا تعالیٰ تے نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار کرن دا پرچار کیتا۔ خدا دی ذات نوں ماہی، رانجھاتے فیر کئی داستاناں دے کرداروں راہیں پیش کیتا۔

ایس باقاعدہ شاعری توں اوڈ جیڑی شاعری سانوں وکھالی دیندی اے اوہ دے لوک گیت،

لوک گیت کیوں ہے اپنے ویلے دی سیاسی مذہبی تے معاشرتی حیاتی دے عکاس ہوندے
 نہیں، اسلام دے چائن دے کھنڈن توں پہلے وی ایسہ لوک گیت رائج سن پر اسلام دے
 بنیادی اصولاں نے ایہناں لوک گیتاں تے بڑا سوہنا اثر پا کے ایہناں نوں بامقصد بنا دتا۔
 لوک گیتاں وچ بڑیاں صنفاں نہیں جیویں، لوری، جگنی، مایسنے، سراں تے سدران، پے، ڈھولا،
 تھال، گدھا، ککلی، گھوڑیاں، دوہڑے، چھلا، جھوک یا ڈھوک تے بولیاں وغیرہ۔

مولا پاک دی ذات جھہڑی کہ دکھاں تے اوکڑاں وچ مدد کرن والی اے۔ جھہڑا
 پالنہارا اے اوہدی یاد تے حمد نوں تھان تھان تے مسلماناں نے لوک گیتاں وچ شامل کیتا۔
 لوریاں جیہڑیاں کہ اسیں کے دے خوف توں بغیر کہہ سکدیاں کہ اسلام توں پہلے صرف
 سراں تے آوازاں ہوندیاں سن، بے مقصد بس بالاں نوں چپ کروان واسطے پر اسلام نے
 اوہناں لوریاں دارنگ ای بدل کے رکھ دتا اوہدے وچ اپنی عاجزی تے انکساری تے مولا پاک
 دی حاکیت تے مختاری دا ذکر آؤن لگ پیا، لوری وچ ماں اپنے مولا کولوں اپنے بال لئی دعاواں
 منگن لگ پئی۔

اللہ توں والی توں
 دتا ای تے پالیں توں

ایراں ای لوریاں دے سارے انگاں ول جھاتی ماریئے تے اللہ تعالیٰ دی حاکیت اپنی
 بے وی، اوہدے کولوں منگن تے اوہدیاں وڈیاں تے اوہنوں ہر ویلے یاد رکھن دا ای تصور
 دکھالی دیندا اے۔ اک لوری!

اللہ ای اللہ کریا کرو خالی دم نہ بھریا کرو
 ہر دم اس توں ڈریا کرو ورد نبی دا کریا کرو
 پڑھو لا الہ الا اللہ محمد پاک رسول اللہ

ایہناں توں دکھ ہو روی کئی لوریاں نہیں جنہاں وچ اپنے لعلوں لئی ماواں دعاواں
 منگدیاں، بہناں بھراواں دیاں بلاواں یسندیاں تے مولا پاک کولوں ہر دم خیراں منگدیاں نہیں
 جیویں۔

اللہ والی کل دا
تے

اللہ اللہ لوری

گدا : کڑیاں دا گیت اے، چاننیاں راتاں وچ یاں خوشی دے موقعیاں تے کڑیاں
نیاں اک تھان تے کٹھیاں ہو جاننیاں نہیں تے رل کے ہتھاں نال گدا پاک کے اک سروچ
گدے دے بول بولنیاں نہیں۔ گدے دے مضمون مخصوص نہیں ہوندے، کڑیاں دیاں
منگاں امنگاں دے نال نال وصل دیاں سدھراں وی شامل ہوننیاں نہیں پر گدا پان توں پہلے
اللہ تعالیٰ وی تعریف تے حمد کیتی جاندی اے تے جیہڑی اللہ تعالیٰ دا ناں بھل جاوے اوہدی
ننڈیا کیتی جاندی اے سگوں مولا پاک دی یاد ڈوائی جاندی اے۔
گدا

نام اللہ دا سب نوں پیارا
سب نوں ایہوں سہائے
دونہاں جہاناں دا اللہ ای والی
اوہدی صفت کیتی نہ جائے
گدے وچ اوہدا کم کیہھینو
جیہڑی اللہ دا نام بھلائے
اللہ دا ناں لے لوے نی
جیہڑی گدے دے وچ آئے

ہر بول تے ہر مصرعے وچ مولا پاک دی حاکیت اوہدی تعریف تے اوہدی حمد و ثناء اوہدی
پالنہاری دا ذکر تے اوہدی یاد نوں مکھ تے مڈھ رکھیا گیا اے۔ کڑیاں تے سوانیاں دے گیتاں
توں اڈجے اسیں گھبرواں تے منڈیاں دیاں لوک گیتاں ول اک نظر ماریئے تے اوہدے وچ
وی اسلامی سوچ تے فکر تے اپنے سارے کماں کاجاں نوں اوہدے حوالے کرن دے حوالے
ملا دے نہیں۔

ڈھولا : ڈھولے بار دے علاقے دے گیت ڈھولیاں دے موضوع ہر لوک صنف توں ودھ
نیں ایہدے وچ جنے موضوع آسکدے نہیں ہور کے وی صنف وچ خورے نہ آسکدے
ہون۔ ایہناں وچ وی حمد باری تعالیٰ دے چکارے دکھالی دیندے نہیں۔ ایہدے وچ 'مجاز'
حقیقت، تصوف، معرفت دے سارے انگاں نوں شامل کیتا جا سکدا اے۔ کجھ ڈھولے ونگی
لئی پیش نہیں۔

الف اللہ نوں کراں یاد ہمیشاں مینوں آسرے ہن مولا پاک دے
اوہ کون مٹاندا جیڑے لکھے نہیں روز میثاق دے
نبی پاک پیدا کیتا جس بھار چائے مخلوقات دے
ڈھولیاں دے سرائیکی انگ وی بہوں پیارے ہن اونہاں وچ وی مولا پاک دی ذات
نوں ہر ویلے یاد رکھن اپنے وگڑے کماں نوں اوہدے سپرد کرن تے اوہدیاں صفتاں دا ذکر بڑا
ابھرواں دکھالی دیندا اے۔ تے اوہنوں وسیلہ بنا کے ساری گل اوہدے تے سٹ دتی جاندی
اے۔

میں اتھے تے ماہی تھل دے
ساڈی اللہ خدا والی گل دے

ماہیا : پنجاب دا ہر من پیارا تے مقبول لوک گیت پنجاب دے پنڈاں تھانواں وچ شاید ای
کھئی بال، گھبرویاں بڈھا ہووے جنہوں کوئی ماہیا یاد نہ ہووے۔ ماہیے وچ انج تے پیار محبت،
عشق، وچھوڑے تے ملن دیاں آساں دے گیت گائے جاندے نہیں پر جدوں پردیساں ول جانا
ہووے تے فیرا کو ای ذات پردیساں دے گوڑے دکھاں دے ہنیریاں وچ چانن بن کے اکھاں
تے ذہناں فکراں وچ وسدی اے۔ اوہ ذات اے پیدا کرن والا جھہڑا آپ آکھدا اے کہ
میں ہر انسان نوں پیدا کرن والاتے اوہنوں روزی دین والا وی آں۔

دکھاں دیاں ہنیریاں وچ تے پردیساں دے غماں وچ یار یاراں دیاں خیراں صرف اللہ
تعالیٰ کولوں ای منگدے نہیں اپنے محبوب دی خیر منگن دا ایہہ انداز خورے دنیا دے کسے
اوب وچ نہ ای ہووے۔ جیہدے وچ اپنی غربت دے اظہار دے نال نال ساری دنیا دے

والی تے گل پاوتی جاندی اے۔

مینوس گیا کنڈیاں تے

رب ساڈا فضل کرے پرہی بندیاں تے

کوئی اوٹھ قطارے نیں

روزی سوہنا رب دسی کیوں وطن وسارے نیں

میرا پیر تندوری تے

روزی سانوں رب دسی نہ جا مزدوری تے

مینوس گیا باراں تے

اللہ سائیں فضل کرے، پرہی یاراں تے

مولا پاک دی کے نعمت دا شکر ادا نہ کرنا وی گناہ اے تے اوس نعمت وی ناشکری تے

نعمت دین والے دی ناشکری اے۔ لوک گیتاں وچ وی تعریفاں تے وڈیاں والے دیاں

نہمتاں ڈا شکر بڑے سوہنے انداز نال کیتا گیا ہے۔ تے فیر اپنے گناہواں تے نادم ہون تے

توبہ کرن دے حوالے وی ملدے نیں۔

چولی اتے لال تلا

گلی وچ یار ملیا، اسیں پڑھیا بسم اللہ

سنا ریا کھٹ چاندی

معاف کریں مولا، بھل بندیاں توں ہو جاندی

بولی : ماہیے وانگوں بولی واحد جنوں "بولیاں" وی آکھیا جاندا اے پنجاب دے علاقے وچ

بڑی مقبول تے ہر من پیار لوک گیت اے۔ ایہدے وچ اک مصرعے وچ دل دی ہواڑ کڈھ

لئی جاندی اے۔ بولیاں وچ اسلامی رنگ لٹکارے ماردا دکھالی دیندا اے۔ ایہدے وچ دنیا

دی بے ثباتی، انسان دے فانی ہون دا سبق، تے گل مکن دی پریرنا ملدی اے۔

اوتھے عملاں تے ہون نبڑے ذات کے نیوں پچھنی

دنیا مان کر دی رب سمنا دا داتا اے

اللہ ہو دا آوندا آوازہ کلی نی فقیر دی وچوں

جگنی : پنجاب دے لوک گیتاں وچوں اک گیت اے ایہدی اے تیکر کوئی پکی پیڑھی
تعریف نہیں ہو سکی۔ کئی جگنی نوں گل دا زیور تے کئی جگنو دی مادہ تے کئی کے سوانی داناں
لکھدے نیں۔ جگنی کجھ وی ہووے ایہدے وچ مضموناں یاں موضوعاں نوں قید نہیں کیتا
جاندا۔

سائیں میرا جگنی ڈھیندی آے۔ جیسرھی نام اللہ دا یندی آ

اوے میرے پیر دا گھوڑا چینا۔ پراں مکہ تے اراں مدینہ

مومن پڑھدے کلہ نبی دا۔ ہو جاندا پاک اے سینہ

پیر میرا جگنی

جگنی جاوڑی وچ روہی۔ اوتھے رو رو کملی ہوئی

اوبدی وات نہ پچھے کوئی۔ کلے باج نہ ملدی ڈھوئی

او پیر میرا جگنی رڑے پئی۔ نت اللہ کولوں اسمہ ڈرے پئی

ایہناں لوک گیتاں توں اڈ ہزاراں لوک گیت پنجاب دی مٹی وچوں پھٹے جنہاں وچ

نہی رنگ بڑا غالب سی تے اج وی اے اسمہ لوک گیت تے ایہناں دیاں ونگیاں دین دا

مطلب اسمہ پئی اسلام دی پیاری تے سوہنی چچی چانی نے لوکاں دیاں حیاتیاں نوں تے

معاشرے نوں کسراں بدل کے رکھ دتا۔ ایہناں کماں دا سہرا حکمراناں توں ودھ کے صوفیاں تے

ولیاں دے سر آوندا اے۔ جنہاں نے اپنے اخلاق تے کردار پاروں ایہتھوں دے لوکاں دے

دل جتے ایہتھوں دی زبان نوں اپنی ماں بولی جان کے پیار کیتا لوکاں نل پیار پایا تے پیار دیاں

گلاں سکھایاں ہزاراں بتاں تے جوٹھے خداواں دا زور توڑ کے اک اللہ وحدہ لا شریک کولوں

منگن دے ول دے۔ جیہدے پاروں لوک گیتاں وچ تبدیل آونی اک لازمی گل سی۔

جسراں چھلے وچ۔

چھلا نوں نوں تھیوے

پتر منٹھے میوے

”لوک گیتاں وچ نعتیہ رنگ“

ساڈی ماں بولی نوں ایہ مان حاصل اے کہ اہمہ فقیراں، درویشاں، دلیاں جوگیاں بھگتاں تے سادہواں دیاں خانقاہواں، ٹیلیاں، تھڑیاں تے بھوریاں وچ پئی تے جوان ہوئی۔ ایس بولی وچ ایہناں اللہ لوکاں نے لوکائی نال پیار کرن والے بزرگاں پیاراں، امناں تے خلوصاں دے لازوال گیت گائے نیں۔ جنہاں نوں ہر مذہب دے لوک بڑے چاہواں نال پڑھدے تے سندے ای نہیں سگوں حیاتی دے اوکھے ویلیاں وچ ایہناں کولوں سکون تے صبروی حاصل کردے نیں۔ اج وی جدوں کوئی منکھ دنیا دیاں بھیریاں تے حیاتی دیاں دکھاں توں اک جاوے تے اوہنوں امید تے حوصلہ دین والے بول ایہناں بزرگاں دے ای بول ہوندے نیں۔

ایس مٹھری بولی وچ باباجی فرید گنج شکرؒ ہوراں اجودھن دے تہذیب توں وانجے لوکاں نوں، انسانی خون تے رشتیاں دے تقدس تے احترام توں ان جانو لوکاں نوں اسلام دی پچی تے پچی راہ دی نبی کرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سیرت نوں اپنے شلوکاں دا موضوع بنایا۔ حقیقت تے معرفت توں دور لوکاں نوں مولا پاک دی ذات دے ایٹا نیڑے کر دتا کہ پیر سید وارث شاہ ہوراں آکھیا۔

۔ گنج شکرؒ نے آن مکان کیتا دکھ درد پنجاب دا دور ہے جی

اجودھن نوں پاک چن تے او تھوں دے لوکاں نوں چاننی بھریاں راہواں تے چلا کے اوہناں نوں تے اوہناں دیاں سوچاں فکر تے دچاراں نوں وی پاک تے پوتر کردتا۔

پیاراں خلوصاں، وفاواں تے امناں دے گیتاں دے ایس قافلے دے موہریاں وچوں دوہے ناں شاہ حسین، بلھے شاہ تے وارث شاہ، خواجہ فرید میاں محمد بخشؒ باباجی گورونانک، گوہند سنگھ جی تے ہور کئی بزرگ ہستیاں دے ناں وی آؤندے نیں۔

سگوں پیر سید وارث شاہ ہوراں تے اپنے شاہکار وچ اک تھاں تے ایس گل دا اظہار ایساں کیتا اے۔

ایہ قرآن مجید دے معنی میں جیڑے قول میں وارث شاہ دے جی
ایس قافلے دے سالاراں دے آخری موہری میاں محمد بخش کھڑی شریف والے سن
جہناں اپنی "سیف الملوک" وچ تھان تھار تے اخلاقی مضموناں نوں بیان کیتا اے۔ آپ
ہوراں واقصہ سارے داسار تمثیلی رنگ وچ اے جے گوہ نال و لکھیا جاوے تے سارے دا
سارا قصہ عشق حقیقی نال بھریا ہو یا دسد اے آپ جی دے قصے بارے پہاڑ دے لوماں دا قول
اے کہ۔

اسیں کلمہ پڑھ کے مسلمان ہوئے آں تے "سیف الملوک" پڑھ کے مومن "جدوں
کہ میاں محمد بخش" ہو ری آپ اپنے قصہ وچ لکھدے نیں
سجھن اپنے دی گل کریئے ہوراں نوں مومنہ دھر کے

مکدی گل ایہ وے کہ شروع دیھاڑے توں ایناں شاعراں نے اپنی شاعری دا موضوع
عشق حقیقی بنی کریم دی سیرت، آپ دی وڈیائی، عظمت تے شان آپ نال عقیدت بنایا۔ صوفی
شاعراں پنجابی داستاناں دے کرداراں نوں محبوب حقیقی دے روپ وچ پیش کیتا، رانجھے،
مہینوال ورگے لوک کہانیاں دے کرداراں نوں عشق وچ آون والے تیاں مقاماں دے بیان
لئی علامت دے طور تے درتیا۔

باقاعدہ شاعری وچ گھٹو گھٹ ہر شاعر نے حمد تے نعت لکھی تے پنجابی وچ نعت دے پہلے
شاعر حاجی بابا رتن ہو ری گئے جاندے نیں اپنی باقاعدہ شاعری توں اڈجدوں اسیں اپنے لوک
ادب ول جھاتی پاندے ہاں تے سانوں ساڈا لوک ورثہ وی موتی کھلاردا ہو یا دسد اے لوک
گیتاں وچ وی تھان تھان تے حمد و نعت دے نال نال دنیا دی بے ثباتی دا درس، عاجزی تے
انکساری دے منظر، رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق دی گل،
آپ دی سیرت پاک تے چلن نوں دنیا تے آخرت وچ کامیابی دا ضامن بن دے نقشے، آپ
دی شفاعت نصیب ہوون دیاں دعاواں بڑے سدھے سادے تے من موہنے انداز وچ وکھالی
دیندے نیں۔

جیویں کہ ہر مسلمان دا عقیدہ اے کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دا کلمہ پڑھن نال

ای سانوں آپ دی شفاعت نصیب ہو سی۔

انسان دے گناہ سمندراں دی جھگ بنے ایں کیوں نہ ہوون اک واری دلوں آپ دا

کلمہ پڑھن نال سارے گناہ اڈ جاندے نیں۔

آپ دا پڑھیا ہویا کلمہ ایں اے جہڑا انسان وی دنیا تے آخرت سنوار دا اے جنے اک

واری گواہی دتی کہ اللہ اک اے تے فیراوہدے تے قائم ہو گیا تے آپ دی رسالت دا اقرار

وی کر لیا نبی کریم اوس بندے دی شفا رش ضرور کران گے۔

لوک گیتاں وچ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سیرت تے صورت آپ دے

حسن تے روپ آپ دی وڈیائی تے شان نوں بیان تے کیتا گیا اے پر سبھ توں ابھرواں رنگ

آپ دے کلمہ دی وڈیائی دا اے آپ دے دے ہوئے راہ دا اے۔ آپ دے کلمے نوں ایں

ہر تھاں تے کامیابی دی کنجی قرار دتا جاندا اے۔

لوک گیتاں چوں مرداں واہر من پیارا لوک گیت 'ماہیا تے جگنی اے جگنی وچ تے

ماہیے وچ تھاں تھاں تے آپ دے کلمے دی گل ایراں کیتی جاندی اے۔

جگنی جا وڑی دربارے

کمو کلمہ بنی دا سارے

اللہ وگڑے کاج سوارے

اوہ پیر میرا جگنی رہندی آ

جھیرٹی نام نبی دا لیندی آ

دنیا وچ جھیرٹیاں نعمتاں تے انعام ملدے نیں اوہ سارے آپ دا کلمہ پڑھن پاروں

ملدے نیں لوک گیتاں دے رہنار اپنے دکھاں درداں داخل آپ دے کلمہ وچ لبھدے

ہوئے دسدے نیں۔

جگنی جاوڑی وچ روہی

اوتھے رو رو کملی ہوئی

اودھی وات نہ کچھے کوئی

کلمے باجھوں ملے نہ ڈھوئی

او پیر میرا جگنی

جسراں کہ پہلے گل ہوئی اے کہ اللہ تعالیٰ دے اک ہوون دی گواہی تے آپ دے
آخری رسول ہوون دا اقرار سوچاں فکراں تے دلاں تے گیاں ساریاں کالجاں دھو دیندا
اے۔ ریت دے زریاں جنے وی گناہ کیوں نہ ہوون سارے معاف کردتے نیں۔

انسان دنیا دے پانی وچ گنگا تے جمنا وچ لکھاں صابن مل مل کے نماوے پاک نہیں ہو
سکدا جدوں تیکر آپ دا کلمہ نہ پڑھے۔

ایہناں وچاراں دا اظہار اک لوک گیت وچ ایسراں دسد اے۔

بگی جھگی اوہ چھوہرا

اتے پائیاں نیں چوناں

ساڈے بنیٰ جیسا جگ جہان تے

ہور نہیں کوئی ہوناں

کلمہ تاں پڑھ لو نبیٰ دا

دھون او سے نے دھوناں

آپ دا کلمہ پڑھن نال سوچاں روشن ہو جانڈیاں نیں فکراں نکھر جانڈیاں نیں سینے روشن
ہو جانڈے نیں تے انسان نوں اپنی عظمت دا اپنے اندر دا پتہ لگ جاندا اے لوک گیت وچ
ایس فکرنوں بڑے سوہنے ڈھنگ نال پیش کیتا گیا اے۔

اوائے میرے پیر دا گھوڑا چینا

پراں مکہ تے اراں مدینہ

مومن پڑھدے کلمہ نبیٰ دا

ہو جاندا اے پاک سینہ

چاننیاں راتناں وچ ماواں اپنے پتراں نوں لوری دین ویلے وی نبی کریم نال پیارتے
عقیدت دا اظہار کردیاں نیں اپنے بال دے کنیں آپ دے کلمے دا ورد کردیاں نیں تے آپ

دا نام نامی وی بال دے کنیں پاندیاں میں ایہ سارے کم آپ نال عقیدت۔
تے محبت پاروں کتے جانڈے نہیں جیویں
چانم چاننی رات کھیتیاں چڑھ آئیاں
محمد دے دربار میں کلمہ پڑھ آئیاں

کچے تے سچے مسلمان دا عقیدہ ایہہ وی ہوندا اے کہ اوہ اپنیاں عبادتاں خیراتاں،
ذکواتاں تے حجاں نوں بڑے وڈے عمل نیں سمجھدا ایہناں عبادتاں تے مان نیں کردا اپنے
علم نوں اپنی نجات دا ذریعہ نیں مندا سگوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال محبت تے
عقیدت نوں ایس اپنی آخرت وچ کامیابی مندا اے۔

کیوں۔ جے اوہ جاندا اے کہ حشر دہیاڑے آپ دی سفارش بناں اوہدی جان نہیں چھٹنی
نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شفاعت ای اوڑک کم آونی ایس۔ دنیاویاں رشتیاں چوں
کوئی رشتہ وی اوہدے کم نہیں آونا عالم حضرات تے ایہوں تیکر دسدے نیں جے اوس دن
ماں پتراں کولوں دور رہے گی بھیناں بھراواں دی گل نہیں سنن گیناں نفسو نفسی دا عالم
ہووے گا ہر پاسے دھپ ای دھپ ہووے گی اوڑک آپ دی کملی دی چھاں ای صلی نال وی
کم آوے گی۔

لوک گیتاں دے رچناراں نے ایس نظریہ نوں مکھ مکھ رکھ کے بریاں سوہنیاں سوہنیاں
تے سدھے سادے لفظاں وچ ایسراں وڈیاں گلاں کیتاں نیں جیویں۔

میری	جگنی	دی	فریاد
کہ	پاک	نبی	یاد
کرسی	روز	حشر	امداد
شالا	نگری	رہے	آباد
او	پیر	میرا	جگنی
		رہندی	آ
بھڑی	نام	اللہ	دا
		لیندی	آ

مسلمان ہر ویلے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی کملی بیٹھاں پناہ لہندا اے۔

میری جگنی دا رنگ کالا
 شرماں رکھے کملی والا
 ساری امت دا رکھوالا
 پیر میرا جگنی ڈر دی آ
 بہرہی کلمہ نبی دا پڑھدی آ

مسلماناں دا عقیدہ اے جے آپ نے ای عامیاں دے بیڑا پار کرانا ایس آپ نے ایس
 مولا پاک کولوں ساڈے لئی رہائی دی اجازت لینی ایس۔

میری جگنی دے دھاگے چار
 میرا نال حضور دے پیار
 جنہاں بیڑا لانا پار
 او پیر میرا جگنی

لوک گیتاں دیاں کجھ صنفاں صرف سوانیاں دیاں نہیں جیویں لوری۔ تھان گدھاتے
 رخصتی دے گیت تے کجھ صرف مرداں دیاں پر کجھ صنفاں سانجھیاں وی نہیں جیویں "ماہیا"
 ماہیے وچ وی تھان تھان تے آپ دی شفاعت دیان کہانیاں ملدیاں نہیں۔
 آیا حکم رباناں ایس

بیڑا جاں عامیاں دا نبی پاک ترانا ایس
 آری اتے آری آ
 اگے اگے پاک نبی پچھے امت ساری آ

مولا پاک نے اپنی آخری تے سچی کتاب وچ تھان تھان تے آپ دی نعت بیان کیتی اے
 کدھرے آپ دیاں اداواں دا ذکر اے تے کدی زلفاں نوں تیل لان دا منظر کدھرے آپ
 دی چادر دا حوالہ اے تے کدھرے آپ تے آپ دے شہر دا ذکر اے۔

لوک شاعراں وی ایہناں چیزاں نوں اپنے رنگ وچ بیان کیتا اے تے اعتدال نوں
کدھرے وی نہیں چھڈیا۔

کوئی مثل نہ جانی وی
رب پیا قسم چکے، جیدی چڑھدی جوانی وی
آیا سون مہینہ اس
امت مندری دا بنی پاک نگینہ اس

کدھرے آپ وی شفاعت دا ذکر اے تے کدھرے آپ دے مختار کل ہوون دا۔
آن وی اوہدی اے
دو جگ اوہدے نیں اچی شان وی اوہدی اے
آمنہ جایا اے
والی دو جگ دا اج دنیا تے آیا اے

قرآن پاک وچ اللہ تعالیٰ نے اک تھان تے ارشاد فرمایا اے۔
اساں تہاڈے ذکر نوں بلند کیتا اے
کنڈھا بھیج گیا تھالے دا
دو جگ روشن اے ناں کملی وانلے دا

آپ نوں بھ توں سوہناتے اچا آکھن کرن بارے ماہیا اے۔
دو زلفاں چھلے او چھلے
سارا جگ سوہنا اس میرے آقا توں تھلے او تھلے

ایس ازلی حقیقت توں کدی وی کوئی انکار نہیں کر سکدا کہ عاشقاں نوں معشوقاں

گل نال، یاراں دے یاراں نال، محبوباں دے مگرول جاون والیاں راہواں نال۔ محبوب دیاں گلیاں دے رکھاں تے پتراں نال اوس نگر دے لوکاں نال۔ اوتھوں دیاں ہواواں تے پکھیرواں نال انساں دا پیار ہوندا اے۔ جیہڑا دراصل محبوب دے پیار دا ای اک رنگ ہوندا اے۔

عاشقاں نوں معشوقاں دے نگر اں دے کنڈے وی پھلاں ورگے لگدے نیں گرد غبار چاغیاں راتاں توں ودھ سوہنا لگدا اے۔ یاراں دیاں گلیاں دی خاک نوں ججن سرا بنا کے اکھاں وچ پاندے نیں تے اپنے لئی بڑے بڑے مان تران والی گل سمجھدے نیں لوک گیتاں وچ آپ دی ذات اقدس دے حوالے نال آپ دے شہر نال پیار دی گونج سبھ توں ابھرویں تے سوہنی ایں۔ آپ دے شہر نال پیار دی گل لوک گیتاں دے شاعراں نے بڑے سدھے سادے تے سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا اے۔

کیوں جے مدینے پاک نال پیار بارے وی بڑیاں گلاں حدیثاں راہیں ساڈے تیکر آئیاں نیں۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعا منگدے ہوندے سن جے مولا میں مدینے نال پیار کرناواں تے لوں نوں وی مدینے نال پیار کرنا سکھاوے۔

امام مالکؒ ہوراں بارے روایت اے جے آپؐ نے ساری حیاتی مدینے شریف وچ جتی نہیں پانی کہ کدھرے آپؐ دا پیر نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیراں تے نہ آجاوے۔ امام مالکؒ ہوراں بارے ای روایت اے جے آپؐ کول کئی بکریاں تے اونٹ سن جھڑے کہ آپؐ نے وچ دتے سن ایس لئی کہ میرے اونٹ ہوون تے نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ہوراں دے شہر وچ لدتے پیشاب کرن مینوں وارا نہیں کھاندا۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دی اک ہور حدیث وی اے کہ جہڑا مسلمان مدینے وچ مرے اوہ جنت وچ جاوے گا۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بارے روایت اے جے آپؐ ساری حیاتی دعا منگدے رہے۔

یا مولا مینوں موت آوے تے تیری راہ وچ آوے نیں تے تیرے محبوب دے شہر

مدینے وچ آوے۔

مسلماناں دے لوک گیتاں وچ آپ دے پیار پاروں جیڑی جگہ نال سبھ توں ودھ پیار
وکھالی دیندا اے اوہ مدینہ ای اے۔

لوک گیتاں وچ مدینے جاوَن دیاں آساں مدینے دیاں واداں نال پیار مدینے اپڑن دیاں
تے مدینے دی مٹی نوں اکھاں دا سرمہ بنان دیاں چاہتاں ورگے سوہنے موضوع ملدے نیں
قرآن پاک وچ آؤندا اے جے۔

جدوں تیس اپنیاں جاناں تے ظلم کر لوتے میرے محبوب کول آجایا کرو ایہ تہاڈی
سفارش کریا کرن گے تے میں تہانوں معاف کر دیا کران گا۔

مسلمان اپنے اوگناں نوں مٹاون کارن وی مدینے ول جاوَن دیاں دعاواں منگدے نیں
تے آپ نال عقیدت تے پیار پاروں وی۔

میری جگنی جڑے تلمینے

اساں جاناں شہر مدینے

بھانویں لگن کئی مہینے

اوہ پیر میرا جگنی کھیندی آ

جیڑی نام نبی دالیندی آ

مدینے نوں اپنی ذات دا حصار بناون دا آہر لوک گیتاں وچ تھان تھان تے لشکارے ماردا
ہویا دسدا اے غریباں تے ماڑیاں نوں اپنی منزل مدینہ ای دسدا اے۔

ساوَن دا مہینہ اے

لوکاں دیاں لکھ ٹھاہراں ساڈی ٹھاہر مدینہ اے

رمضان مہینہ ایں

اتے ساڈا رب دسدا تھلے شہر مدینہ ایں

ماواں اپنے پتراں نوں لوری دیون لگیاں مدینے دا ذکر بار بار کردیاں نہیں تے مدینے والی
سرکار دے حوالے اپنے پتر دی جان نوں کردیندیاں نہیں کیوں جے اوہ جاندیاں نہیں ساڈے
پتراں نوں کجھ وی نہیں ہو سکدا۔

ۛ میرے پنچھڑے دے سرتے پاک نبیؐ دا سایہ

اوہ شہر مدینہ رنگلا اے

او تھے پاک نبیؐ دا بنگلہ اے

تے کدی شہر مدینے باون دیاں دعاواں انج منگدیاں نہیں۔

ۛ ربالے چل شہر مدینے نوں

او تھے روشن کر میرے سینے نوں

کدی اپنی بے وسی عاجزی تے انکساری دا ذکر ایناں لفظاں وچ وی کیتا جاندا اے۔

ۛ اللہ جی میں کلی آں

شہر مدینے چلی آں

شہر مدینہ دوراے

جانا وی ضرور اے

اللہ اللہ کرنی آں

اللہ دادم بھرنی آں

اللہ میرے کول اے

محمدؐ دی مینوں لوڑاے

ماواں نکیاں باللاں نوں جدوں لوری دیندیاں نہیں اوہدوں وی تے جدوں ایناں باللاں نوں
جوان کر کے پال پوس کے سرے نبھدیاں نہیں اوہدوں وی نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

دی نعت پاک دا آپ دیاں گلاں دی وڈیائی آپ دی شفاعت دا ذکر ضرور کردیاں نہیں۔
اک ماں کیوں اپنے پتراں دے سریاں تے آکھدی اے۔

سوہنی مہندی لال وے

مینڈے ہادی دے دربار وے

مہندی سوہنی بنی

پڑھ بسم اللہ کنجی قرآن دی

دل دا خزانہ تیرا کوٹھی ایمان دی

پڑھ کلمہ پڑھ پار

مینڈے ہادی دے دربار

مہندی سوہنی بنی

ماواں بھیناں دیاں ”لوریاں“ توں وکھ اک لوریاں دی ہور وی قسم بھیریاں کہ
”بھرائی“ لوریاں دین والے بالاں نوں آکے گاندے نہیں تے بالاں والیاں تے آندھ
گواہنڈھناں نوں کو پھیے تے آنا وغیرہ دیندیاں نہیں اوہ وی اپنیاں لوریاں وچ نبی کریم نال
محبت تے عقیدت دا اظہار کردے نہیں۔

حلیمہ سعدیہ لوری دیوندی گھڑی

میرے کملی والیاں جاگھڑی دی گھڑی

توں مولا دا پیارا بی بی آمنہؓ دا تارا

حوراں دیوندیاں لوری

مولا دیاں دلدارا

تیرے جھولنے دی ڈوری

جبرائیل نے پھڑی

میرے کملی والیاں جاگھڑی دی گھڑی

مائی لوریاں دے نالے
 نیوں سوندے اللہ والے
 اوہ تے اکھ نیوں لگدی
 جھیرٹی اللہ نال لڑی
 میرے کملی والیا سوں جاگھڑی دی گھڑی

ماواں دے نال بھیناں وی اپنے ویردی گھوڑی دی تعریف کرویاں نیں۔
 میرے ویردی گھوڑی مدینیوں بن کے آئی

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار عقیدت تے عشق پاروں مدینے نال پیار کرن
 بعد جیدا پیار سبھ توں ودھ حد کے دکھائی دیندا اے اوہ اے آپ دے صحابہ کرام تے خاص
 کر کے آپ دے چار یار جنہاں نوں خلیفہ راشدین وی کہیا جاندا اے۔
 آپ نے فرمایا کر میرا ہر صحابی اک چمکدے ہوئے ستارے وانگوں اے تے تیس
 جیدی وی پیروی کرو گے کامیاب ہووے گے۔

آپ دے ایہناں چار یاراں ای اسلام نوں آپ دی سیرت نوں آپ دی محبت تے
 عشق دے چانن نوں دنیا وچ عام کیتا۔ اونہاں تھاواں تے جتھے ہیرے ای ہیرے سن نے
 ظلم تے کفر ای کفری اسلام دے چانن اونہاں عاراں تیکر اڑایا۔

لوک گیتاں وچ ایہناں چار یاراں نال عقیدت تے محبت دے بڑے ای گن گائے گئے
 تیں اک جگنی پیش کردا ہاں۔

میری جگنی دے دھاگے چار

چارے پاک نبی دے یار

سانوں سمناں نال پیار

اوہ پیر میرا جگنی کہندی آ

جھیرٹی نام علیؑ دا لہندی آ

کالرچولے دے

اوہ وی سوہنے لگدے نیں جہیرے سنگتی ڈھولے دے

ایہ جگنی، ماہیا، ڈھولے ٹپے تے بولیاں لوریاں تے کجھ ونگیاں سن پئی اسیں دیکھئے کہ ساڈی لوک ریت وچ حمد نعت دے کئے کو نمونے ملدے نیں حالانکہ جے اسیں گوہ نال تحقیق کریئے تے حمد و نعت تے لوک ادب دیاں کئی کتاباں ترتیب دتیاں جا سکدیاں نیں۔ ایناں چیزاں توں اڈ لوک ادب وچ آپ دیاں دسیاں ہوئیاں گلاں دے لشکارے ملدے نیں۔

جسراں کہ روایت دے کہ اللہ پاک نے سبھ توں پہلے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نور نوں پیدا کیتا۔
پہلے ٹیلی فون ہويا
پہلے ناں ماہیہ دا
فیر کن فیکون ہويا

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دنیا چ آکے عربی، عجمی، گورے تے کالے نوں اک تھاں تے بٹھادتا۔ تے عزت والا اونہوں آکھیا جہیرا سبھ توں ودھ کے متقی ہووے گا۔

ان اکرامکم عند اللہ انتکم

مولا پاک دی نظروچ عزت والا اوہ اے جہیرا سبھ توں ودھ پرہیز گاراے۔

پنجابی چ اکھان اے جے
سائیں کم ویکھدے نیں چم نہیں
اوتھے عملماں تے ہون نیڑے
تے ذات کے نیوں پچھنی

حضرت محمد صلی علیہ وآلہ وسلم دی تعلیم چوں سبھ توں ودھ تعلیم توحید دی تعلیم اے کہ

اوس اک کولوں منگجیے تے اوہدے کولوں ای ڈریے۔ اوہدا ای دم دم ذکر کریے۔
بولیاں وچ اسیں گل دا ذکر کجھ ایساں ملدا اے۔

کیہ کرنے نہیں غیر سہارے
کافی اے ذات رب دی

جھیرٹی کہ ”اہاک نعبد و اہاک نستعین“ دی اک تفسیر ہو سکدی اے ایساں ای

آپ دی اک ہو رحیث بارے لوک ادب چ انج اشارہ ملدا اے۔

جان لیا اوہنے رب نوں
جس اپنا آپ پچھاتا

من عرف نفسه فقد عرف ربه

لوک گیتاں دے حوالے نال نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دی سیرت دی گل کرن لگے
تے زندگیاں مک سکدیاں نہیں قلم ٹٹ سکدے نہیں سیاہیاں مک جانڈیاں نہیں پر آپ دے
اوصاف دا ذکر پورا نہیں ہو سکدا۔

ایہناں لوک گیتاں توں اڈ گنجی بار دے ڈھولے وی جھیرٹے کہ اللہ تعالیٰ تے آپ
دے ناں توں شروع ہوندے نہیں جھیرٹے کہ سراسر آپ دی نعت دے نمونے منے جانڈے
نہیں۔

گنجی بار دا اک ڈھولا جھیرا راوی ”گنا“ سی تے اقبال اسد ہوراں دے آکھن تے ذات
دا تیلی سی اوہنے اک نعتیہ ڈھولہ کجھ ایساں سنایا اے۔

الف الہی م محمد سچے رب نوں یار پروان ہویا
عبدہ ہر رسول کہیا، پیدا ایہ نبی دا شان ہویا
گھر عبد اللہ دے جھیا لاثانی قول عمل جہدا آدم دا سلام ہویا
متھا والنھی والشمس قمر سوہے، جہدا ذکر وچ قرآن ہویا
داڑھی نور سیتی اے فیض کریم والا، قد نبی درمیان ہویا

گنہی یار دے ایہناں ڈھولیاں چوں نعتاں دے بہت زیادہ نمونے ملدے نیں ہر
ڈھولے چ مولا پاک تے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا ذکر اے اک ہور نعت حوالے
لئی۔

الف اللہ نوں یاد کریئے جس دیاں بے پرواہیاں
جو چاہے سو کردا اس دے ہتھ بادشاہیاں
پیدا کیتا سو نبیؐ سوہارا کیتیاں نور روشنایاں
ہویا دور اندھیرا مثالاں دے جگایاں
رب نیں اپنے یار نوں کھیڈاں گوناگون دکھایاں
پہنچیا جا معراج نوں کر کے نیک کمایاں
اوتھے مکاں سیس نوائے حوراں تے پریاں خادم آیاں
سرتاج بنایا والیئے مرسلین نوں جس باہیں امت دیاں چایاں
اوہ سید و پیغمبر۔ اوس وچ سبھ چنگیایاں
اوس حلال حرام کھیریا کیتیاں واحد دانایاں
اوہناں سنگتاں نوں ڈر نہیں کوئی بہناں تہیہ رکھے پنج توڑ نبھایاں
پڑھ کے کلمہ چڑھ جہاد نوں اللہ بخشے گا عیب گناہیاں
اج ایس اپنے لوک ورثے تے مان کر سکدے ہاں کہ ایہدے وچ مسلماناں دا حصا سبھ
توں ودھ اے ایس ادب نوں پالن والے تے ایہدے راکھے ایس مسلمان آں۔

لوک گیتاں وچ دعاواں

دوہاں جہاناں دا مالک تے خالق اک اللہ اے۔ اوہو ای کرنہار کرتار اے اوہ ای زمیناں تے آسماناں دا مالک اے جو کجھ وی زمیناں تے آسماناں دے وچکار اے اوہ اوہی مالک اے انساناں نوں پیدا کرن والا تے مارن والا تے حشر و سہاڑے نوں فیر حیاتی دے کے پہلے دتی ہوئی جندڑی دا حساب لین والا وی اوہ ای اک اللہ اے اللہ تعالیٰ توں اڈ غیب کوئی نہیں جاندا سوائے اوس توں جنہوں اللہ تعالیٰ اپنی مرضی نال جنہاں علم چاہن دے دیون اللہ تعالیٰ اپنی پیدا کیتی مخلوق دیاں ساریاں گلاں توں جانواے۔ جہیریاں ایناں کرنیاں نہیں اونہاں توں وی تے جہیریاں نہیں کرنیاں اونہاں توں وی تے جہیریاں کیتیاں نہیں اونہاں توں وی تے اوس عمل توں وی جہیرے عمل دا انسان نوں آپ وی نہیں پتہ کہ کل نوں اوہ کیہ کرے گا۔

انسان . صلن ہار اے حیاتی وچ کئی نکیاں وڈیاں غلطیاں کردا اے فیر اپنیاں غلطیاں نوں محسوس کردا اے تے فیر اوہناں توں توبہ وی کردا اے گناہواں نوں معاف کرن والا تے نیکیاں دی توفیق دیون والا اکو اللہ اے جہیرہ رحیم وی اے تے کریم وی جہیرہ رحمن وی اے مہربان وی جہیرہ قہار تے جباری وی اے۔ حکمتاں، علماں تے وڈیاں داماں اللہ اے۔ تے مولا پاک دے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم راہیں ساڈے کول جہیرے اصول تے قاعدے حیاتی گزارن دے آئے اوہ اچے تے سچے قانون نہیں اونہاں اصولاں توں اڈ سارے نظام باطل تے جھوٹ نہیں فراڈ نہیں نائک نہیں۔ آپ دے دے ہوئے راہواں توں اڈ کوئی وی راہ سدھاتے سچا نہیں۔ جے ویکھیا جاوے تے آپ توں پہلے آون والے سارے نبی تے رسول اکو ای اصول لے کر آئے سن، اوہ سی توحید دا کہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدی عبادت کرو تے اوہدے کولوں ایس منگو، زندگی تے موت دا مالک صرف اک اللہ ای اے تے آپ دی راہ وی ایہو ای راہ اے کہ اللہ نوں اک منو۔ اوہدے توں اڈ کسے کولوں نہ منگو تے نہ ایس کوئی دیون والا اے۔

دعا دے معنی نہیں، پکارنا، بلانا یاں درخواست کرنا۔ پر شریعت وچ دعا دے معنی ہوئے

صرف اللہ تعالیٰ نون پکارنا تے اوہدے کولوں مدد منگنا قرآن پاک وچ مولا پاک دا حکم اے پئی
 ”مینوں پکارو“ میں دعاواں قبول کروا ہاں“ تے فیر رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم داوی فرمان
 پاک اے کہ ”دعا عبادت دا نچوڑاے“ نالے اسلامی تعلیم وی ایسوا ای اے کہ دعاواں خیراں
 برکتاں، کامیابیاں تے منزلاں ول ودھن داسب توں وڈا سہارا ہن نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم توں پہلے رسولاں، جیڑیاں دعاواں اللہ تعالیٰ کولوں منگیاں اوہ مولا پاک نے قرآن پاک وچ
 لکھیاں ہن اونہاں چوں حضرت آدمؑ تے حوا دی دعا ایسراں اے۔

اے ساڈے پالنہار۔ اساں اپنیاں جاناں تے بڑا ظلم کیتا اے (تیری نافرمانی کر کے) تے
 ہن جے توں سانوں معاف نہ کیتا تے ساڈے تے رحم نہ کیتا تے فیر اسیں اونہاں لوکاں وچ
 ہوواں گے، جیڑے گھائے وچ نیں“ حضرت نوح علیہ السلام نے دعا منگی۔

اے میرے پروردگار! میری تے میرے ماں باپ دی مغفرت فرما“ تے نالے اوہناں دی
 وی مغفرت فرما، جیڑے میرے مگر آون ایمان قبول کر کے تے سارے ایمان والیاں دی
 مغفرت فرما۔

حضرت لوط علیہ السلام ہوراں اللہ تعالیٰ اگے سوال پایا۔ ”اے میرے مولا ایناں فساد کرن
 والیاں دے مقابلے تے توں میری مدد کر۔“

حضرت یعقوب علیہ السلام جدوں ڈاڈھے دکھی ہو گئے تے اپنے دکھاں دردواں دا رونا اپنے
 مولا توں اڈ کے اگے نہ روئے تے دعا منگی۔

”میں اپنے دکھاں دردواں دی فریاد اللہ اگے ای کرناواں“ حضرت سلیمان علیہ السلام
 ہوراں دی دعا۔

”میرے پروردگار مینوں ہمت دے کہ میں تیرا شکر کراں تیرے اوس احسان دا، جیڑا توں
 میرے تے کیتا اے۔“

تے سب توں آخری رسول، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں دی دعا کھیڑے
 مسلمان نون نہیں یاد جو آپ نے مولا کولوں منگی۔ سگوں ایسہ دعائے مولا پاک نے آپ اپنے
 پیارے رسول نون منگن لئی آکھیاں ”اے میرے پروردگار میرے علم وچ وا دھا کر۔“

قرآن پاک وچ کدھرے حضرت ذکریا علیہ السلام مولا کولوں نیک اولاد منگدے پئے نہیں تے کدھرے حضرت ایوب علیہ السلام دکھاں وچ اپنے مولا نوں پکار کے اپنی بیماری لئی دعاواں منگ کے تندرست ہوندے دکھالی دیندے نہیں تے کدھرے حضرت ابراہیم علیہ السلام اپنی نسل وچوں اک اسیراں دے رسول دی دعا پئے کر دے نہیں جیڑا ایناں لوکاں نوں علم تے حکمت دی تعلیم دیوے تے لوکائی نوں پاک تے پوتر کر دیوے۔

رسولان، نبیاں، پیراں فقیراں تے ولیاں دادعاواں منگنا دسد اے جے دنیا تے سارے کم اپنے بل تے انگاں ساکاں دولتیاں تے یاریاں نال نہیں ہوندے سگوں اوکھے ویلے وچ دعاواں ای کم آؤندیاں نہیں جیڑے ساڈے حوصلے ددھانڈیاں سانوں گوڑے ہنسیریاں وچ بے امید تے مایوس ہوون توں بچاندیاں نہیں لوک گیتاں دی باری وچوں جدوں اسیں اپنے وسیب اندر جھاتی مارنے ہاں تے ماواں بھیناں نوں بڈھڑے ویلے ماپیاں نوں سہارے دیون والے پترتے بھرا ای ہوندے نہیں تے لوک گیت وی بوہتے کر کے سوانیاں دے ہوندے نہیں اس کر کے سانوں ایناں وچ ڈھیر ساریاں دعاواں مل دیاں نہیں کدھرے ماواں اپنے بالاں لئی دعاواں منگدیاں نہیں تے کدھرے بھیناں ویراں لئی کدھرے یاراں دے شگناں لئی دعاواں نہیں تے کدھرے بھیناں دے سہاگ دیاں گل کیہ ساڈے لوک گیت ایناں خلوص بھریاں تے دلوں نکلیاں پھیاں تے پھیاں دعاواں نال بھرے پئے نہیں۔

اک ماں اپنے بال نوں لوری دیون لگییاں خالی لفظاں نوں ای اگے کچھے نہیں کردی یاں بال نوں سوان کارن سراں ای نہیں کڈھ دی سگوں اپنیاں لوریاں وچ مولا پاک دی حمد دے نال نال اپنے پتردی حیاتی لئی دعاواں منگدی اوہدیاں بلاواں پسندی اوہدے صدقے جانندی اے جیویں۔

۔ اللہ توں

دتا ای تے پالیں توں

ایسہ لوری ستاں لفظاں دی اک نکلی جنی نظم ای نہیں گوہ نال ویکھئے تے ایسہدے وچ

مولا پاک دی حمد ہر تھاں اوہدے حاضر ناظر ہوون دی گل ہر گل نوں اوہدے سنن تے ویکھن
دی طاقت دی گل تے فیر اللہ تعالیٰ نوں دھیاں پتر دیون والا من دے نل نل اوہدے پالتھار
ہوون دی گل وی اے پتر دی لمی عمر دی دعاوی اے۔ سانوں دعاواں دا اثر سب توں بوہتا
لوریاں تے بھیناں دے لوک گیتاں وچ ملدا اے۔

پنجاب وچ کئی قوماں آباد سن جیویں ہندو، سکھ، مسلمان، عیسائی تے ہو روی کئی قوماں
ایناں بھناں دا کٹھے رہن سہن لوک گیتاں وچ وی ملدا اے جیویں ماں اپنے پتر نوں لوری
دیندیاں آکھ دی اے۔

چماں تیریاں اکھاں

تینوں سائیں دیاں رکھاں

تیرا ہو رکیہ چماں

چماں تیرے پیر

تیرے سردی منگاں خیر

مسلمان ماواں اپنے بالوں نوں لوری دیندیاں اللہ رسول دا ذکر بڑے بھرویں انداز نال کر
دیاں ہن کیوں جے مسلماناں دا عقیدہ اے کہ مولا پاک اپنے رسول دے صدقے ساڈیاں
بلاواں نوں ساڈے سراں توں دور کر دیندا اے تاں ای پنجابن ماں اپنے بال نوں لوری دیندیاں
آکھ دی اے۔

میرے بچڑے دے سرتے پاک نبی داسیہ

لوریاں توں اڈ لوک گیتاں وچ دعاواں دا رنگ بھیناں دیاں گدھیاں، بولیاں تھالاں تے
ٹپیاں وچ دسد اے بھیناں دے مان تران، دکھاں دیاں سڑیاں بلدیاں دھپاں وچ ٹھنڈیاں
چھانواں بنن والے آنکھی ویر ای ہوندے نیں تے بھیناں دے میلے دی سدا بھراواں نل ای
ہوندے نیں اک بھین نوں اپنے ویر وچوں پو دی شکل دسدی اے تے بھرا دی دھی وچوں
امبری دا لشکارا پیندا اے بھرا دے پتر وچوں اوہنوں اپنا تے اپنے بھرا دا پاپن دسد اے اوہ

اوہناں گلیاں نال رابطے رکھنا چاہندی اے جنہاں وچ اوہ پئی تے جوان ہوئی اینا! جذبیاں تے احساساں پاروں اوہ نت بھراواں دیاں لمیاں عمراں دی دعا منگدی اے تے جنہاں دے بھرانہ ہوں اوہ بھراواں لئی دعاواں منگدیاں نیں ایسراں بھراواں دے پیارتوں وانجی اک بھین دی دعاے بولی دے رنگ وچ تے ماہیے دے رنگ وچ۔

۔ رباک ویردئیں

میری ساری عمر دے پیکے

ٹھوٹھی

رباک ویردے دے میری لاجنگلاں وچ بوٹی

باری وچ بہنی آں

رباک ویردے دے نت سکدی رہنی آں

بھیناں ویراں دیاں بڑیاں دروی ہوندیاں نیں اپنے گیتاں وچ خاص کر کے تھال وچ تھال تھال تے ویراں دیاں بلاواں اپنے سر لندیاں ویراں نوں تنسیاں واواں توں بچن دیاں دعاواں دیندیاں تے ویراں دے پاس ہوں دیاں دعاواں کردیاں نیں۔

۔ آلے وچ وڑیاں نیں

اللہ تینوں پاس کرے اسان نساں بھریاں نیں

بھیناں بھیناں نالوں وچھڑن تے دکھ ہونا فطری گل اے۔ بھیناں پر دیسناں اپنے گھراں وچ جاوسن تے مگروں بھیناں نوں بھیناں دے گھراں دیاں خبراں دی اڈیک رہندی اے تے اوہ اللہ تعالیٰ اگے انج سوال کردی اے۔

۔ کوئی گڈی دیاں دولیناں

اللہ میاں فضل کرے اسیں وچھڑیاں دو بھیناں

سیانیاں دے گیتاں وچ جذبے، احساس تے تجربے ہوندے نہیں جدوں کہ ایانیاں دے گیتاں وچ صرف دل پرچا دے دیاں گلاں ای ہوندیاں نہیں۔

سیانے آکھدے نہیں جے رب تعالیٰ دھیاں دھیانیاں دی بڑی مہمتی سن دا اے اوڑ دے دتاں وچ تے بھر گرمی دے موسم وچ نکے نکے بل تے باڑیاں رل کے اللہ تعالیٰ کولوں مینہ دی دعا منگدے نہیں مینوں ماں جی دیا پئی جدوں اسل ویکھنا کہ بدل کالے شا آئے نہیں تے اسل ساریاں کڑیاں رل کے آؤنا تے ڈھاب کنڈے تے کنھیاں ہو کے اچی اچی آکھنا کرنا۔

ر بار بار مینہ پا

ساڈی کوٹھی دانے پا

یا فیر

مینہ پاویں گاتے گھر جاواں گے

تے فیر تھوڑی دیر مگروں مینہ لہہ پینا کرنا تے اسل گھراں نوں مڑ آؤنا تے ساڈیاں وڈیاں آکھنا کہ تسیں کڑیاں وی بڑیاں سیانیاں او مینہ اوہدوں منگدیاں او جدوں تہانوں پتہ لگ جاندا اے کہ ہن بدل آئے نہیں تے وسن گے وی۔

گل جیویں وی اے مینہ کنی نوں ساڈی رہل وچ بڑی اچھی حاصل اے کیوں جے ساڈیاں فصلوں دے پکن تے فیر پھلاں دے لگن دا سارا مڈھ ای مینہ کنی تے دے ہن تے اللہ دے کرم تے فضل نال تھان تھان تے موٹراں تے ٹوب ویل لگے ہوئے نہیں اسل گلاں پرانے پنجاب دیاں نہیں جدوں کساناں دا بوہتا کم بارشیاں نال چلدا سی اسل دعائیہ گیت سانوں او سے پنجاب دی دس پاندے نہیں۔

کالیاں اٹاں کالے روڑ

مینہ و سادے یورو یور

تے کڑیاں چڑیاں دے گیت کجھ اسیراں دے ہوندے سن۔

بہنہوں سڑدے پیروے ربا
 اتوں سڑداسروے ربا
 دھیاں دھیانیاں دی سن وے ربا
 مینہ پاوے ربا، مینہ پاوے ربا

پنجاب دیس تے ڈھیر چر تیکر غیراں اپنا قبضہ جمائی رکھیا، پنجاب دے جواناں نوں لام تے گھل کے آپی اچیاں محلاں اندر مٹھی نیندر سون والے کئی حکمران آئے تے ٹر گئے پنجابیاں نوں دو بے ملکاں وچ روٹی لٹی جانا پیا دور پردیس انگریز دی نوکری کدی مجبوری پاروں تے کدی دھکے زوری نال پردیس داسونہ تکنا پیا اک پردیس دا غم دو جاغریسی دادکھ نہ کوئی جمن نہ یار نہ کوئی دکھ سنن والاتے نہ ای سنن والابس اکو ای کم اے اوہ اے انگریز صاحب بہادر دا حکم تے اوہدی تعمیل اوہدی پیروی بندہ اپنیاں انگاں ساکاں کولوں جتاں یاراں کولوں دور ٹرو بچتے دسیاں والے پردسیاں نوں دعاواں توں اڑھور کیہ دے سکدے نیں۔ دعاواں دے نت نویں تحفے یار جمن ماواں بھینناں بھرا اپنے گیتاں راہیں واواں راہیں گھلدے ای رہندے ہن۔

انج دے حوالے نال جے اسیں اپنے لوک گیتاں ول جھاتی ماریے تے لام تے گئے ماہی لٹی دعاواں دا اک دریا وگدا دسا اے کہ کنج نویں ویاہی دوہٹی ترنجن وچ کلیاں بہہ کے اپنے ماہی دی لمی عمر دیاں دعاواں منگدی اے نت اوہدیاں خیراں منگدی اے اک واری رب کولوں اوہدے گھر مڑ آون دی منت منگدی اے کیوں جے اوہ جان دی اے کہ مولا پاک توں اڈ کوئی ذات نئیں، جیرہی وچھڑے یاراں دا میل کرا چھوڑے، جیرہ دور گیناں نوں موڑا یاوے جیرہ پردیس وچ پردیسیاں دی خبر رکھے کوئی نئیں سوائے اللہ تعالیٰ توں۔

کوئی بگھی اگے دو گھوڑے
 وچھڑیاں جتاں دارب میل کرا چھوڑے
 دو مرچاں دم کردے
 یار با ماہی میل دے یارو تا بند کردے

مینہ وس گیا باراں تے۔
 اللہ میاں فضل کرے پردیسی یاراں تے
 جنگلاں وچ رچھ بورے
 ربا ساڈا میل کرا، نہیں تے کر چھڑ ساہ پورے

اوہ اللہ تعالیٰ کولوں ہر ویلے دعاواں منگدی اے ماہی دے ملن دیاں مل کے نہ وچھڑن
 دیاں پھمستی گھر آؤن دیاں تے خیرس گھر آؤن دیاں اوہ نمازاں وی پڑھ دی اے تے ایسے لئی
 تے فیر ایناں دا ذکر وی اپنے گیتاں وچ بناں کے تشبیہ تے استعارے توں کر دی اے۔
 کوئی شوکر جمازاں وی

چن ماہی مل جاوے اہیا غرض نمازاں وی
 گھاہ آگیا پتلاں تے
 شالا کوئی غرض پوی، آویں ساڈیاں وطنان تے

مجتاں وچ ایسہ قانون ازلاں توں چلدا آرہیاں اے کہ یاراں نوں یاراں دیاں ہر دم
 خیراں دیاں آساں رہندیاں نین اپنیاں خوشیاں تے سکھاں نوں ویچ کے یاراں لئی سکھاں تے
 موجاں نوں خریدن دا ایہ ویہار بڑا پرانا اے اونا پرانا جنا۔ س دھرتی تے منکمہ دارشتہ پرانا اے
 اپنی جان دے کے یاراں وی عزت تے جان بچانی یاراں اگے کوئی وڈی گل نہیں ہوندی سگوں
 یار ایناں گلاں نوں مان والی گل جان دے، ہن پنجاب، جیرا کہ سب توں ودھ یاری پالن والاتے
 یاراں لئی مرکن والے سورے پالدا لگا آؤندا اے پنجاب دیس نے سدا اپنی مٹی نال تے یاراں
 نال پیار کرن والے ای جے نین پنجاب دا منکمہ جنہوں اک واری یار آکھ لوے فیر اوہدے لئی
 اپنے سکھ تے کیہ ساہ وی قربان کر دیندا اے تے فیر پنجاب دی سوانی سرتوں پیراں تیکر خلوص،
 پیار تے وفا وی چلدی پھردی تصویر، جیرا کدی ہیر دے رنگ اچ را نچھے پچھے موہرا پھلدی
 اے تے کدھرے مہینوال لئی دریا دیاں چھلاں نال متھلاؤندی ہے کدھرے مرزے لئی اپنے

گھریار نوں چھڈ کے اوہدی نیلی تے چڑھ ویندی ہے تے کدھرے جیاتی دے دکھاں نوں ہس
ہس پئی جردی اے پر مونہوں کجھ نئیں بولدی جے بولدی اے تے ماہی دی لمی عمر تے سکھاں
دی دعا منگدی اے تے مونہ کھل دا اے تے ماہی دے دکھاں نوں اپنے دکھ بناون لئی پنجاب
دی نار جھاواں بدلے وی وفاواں کردی دسدی اے ایناں گلاں دے منظر لوک گیتاں وچ کجھ
اسیراں کھلے دسدے نیں۔

بندوق دا فیر ہووے

ساڈی آپے نبھ جاسی، شالا ڈھولے دی خیر ہووے

کوئی ہتھ وچ چھوی ماہیا

دنیا مطلب دی شالا وخت نہ پوی ماہیا

ہتھ ساوی ونگ ماہیا

سانوں برباد کیتائی، شالا لگنی رنگ ماہیا

کوئی روغن کنیاں تے

ربا اوہدی خیر کریں میرا ایسا کجھ دنیا تے

۱۔ اس دنیا دا ازلاں توں اک اصول لگا آؤند اے کہ کدی وی دو پیار کرن والے دلاں نوں

لمن نئیں دینا، رساں ریتاں دیاں اچیاں اچیاں کندھاں سماج نے مجتہاں کرن والے دلاں دے

چار چوہیرے ولیاں ہویاں نیں مجبوریاں تے رساں رواجوں دے ڈر پاروں، جیرھی ذات انسان

دا عاشق دا حوصلہ ودھاندی اے اوہ اے اللہ تعالیٰ دی ذات کیوں جے، جیرہ اوکھے ویلے مولا

پاک کولوں دعا منگدا اے اللہ تعالیٰ اپنے بندے دی دعا ضرور سن دا اے۔ ایناں دکھاں دردوں

وچ، چھسیاں دی، جیرھی دعا مونہوں نکل دی اے اوہ اے جوڑیاں سلامت رہن دی دعا،

مجتہاں دے بہن تے ودھن دی دعا، ازلاں دے جڑے ہوئے رشتے قائم رہن دی دعا، جیراں

اک ماہیا اے۔

کے دی گھوڑی آ

رب سلامت رکھے دے ساڈی ازلاں دی جوڑی آ

جوڑیاں ٹٹ دیاں دس تے انگ انگ دعا کردا اے کیوں جے سارا زمانہ اک پاسے تے
ٹٹے دلاں دیاں دعاواں اک پاسے . جیرہ حیاتی دے اوکھے ویلے وچ مولا پاک اگے دعا کرے
اوپدے کھڑے توں مایوسی تے ناامید دے سارے رنگ اڈ جاندے نیں۔ تے . جیدے انگ
انگ تے یاراں بچاں دے نل نل گلیاں دے گکھ وی دعاواں کرن۔ اوہنوں کلہدیاں تھوڑاں
نیں۔

ہرن دی اکھ ماہی

منگن دعائیں چنناں ساڈی گلیاں دے گکھ ماہی

ہرن دی اکھ ماہی

منگن حیاتی تیری ساڈی گلیاں دے گکھ ماہی

چننا! ہتھاں اتے باز ہوئی

خون رویا ای شالا عمر دراز ہوئی

زمانہ اپنی چال چلنوں نہیں مڑا دو دلاں نوں اک دو جے توں . ور کر کے ای ساہ لیندا
اے محبتاں تے پیاراں دے بلدے دیوے بجھا کے ہدا اے ہدا دے وسدے کھال تے
دکھال دے رنگ کھار کے بڑا خوش ہوندا اے زمانے دی ایسہ روش کوئی نویں نہیں ایسہ رونا
کوئی اج دانواں رونا نہیں ایسہ دکھ تے رونے انسانی وسیب دے نل نل چل دے آرہے
نیں تے پتہ نہیں کدوں تک ساڈیاں حیاتیاں دے نل ای خوفال دے وہماں دے بڈا وے بن
کے ہمبرے رہن گے کدوں تک ساڈی جنڈی نوں اسیراں ای رول دے رہن گے تے
اسیں کدوں تک ا۔ س زمانے دی ا۔ س چال ہتھوں ہنھل ہو کے مردے رہواں گے تے
مرمر کے جیوندے رہواں گے۔

ایٹل دکھال تے درواں کولوں مجبور ہو کے جدوں محبتاں کرن والے پیاراں تے خلوص

وے دیوے بالن والے چاواں تے مجتہاں نوں رواج دین والے ہا سے تے رونقناں ونڈن والے
اک دو بے کولوں دور ہو جان دے نیں تے دعا فیروی خوشیاں دی کر دے نیں ذاتاں تے دولتیاں
ول اکھاں نئیں رکھ دے۔ جیویں اک ماہیے وچ دعاوی اے تے سدھروی۔
ساوی لوئی ہووے

ہسڈیاں نبھ جاوے بھانویں ذات دا کوئی ہووے

اپنے آپ نوں مولا پاک دے حوالے کر کے یاراں لئی دعاواں دا اک سمندر لوک گیتاں
وچ ٹھاٹھاں ماردا دکھالی دیندا اے۔
چنا ساوے کھوہ دھانے
عمر دراز ہووی رٹھاوتناں ایں اوہ جانے
پیریں پاکھیری
کھلی دربارے تے دس منگال میں دعا کھیری

دنیاوی گلاں تے کماں دے سورن دے نال نال مسلمان اپنی آخرت نوں سنوارن لئی
تے عاقبت نوں چمکاون لئی دعاواں کر دا اے کیوں جے اک مسلمان دا عقیدہ اے کہ نمازاں،
روزے تے زکوٰۃ توں اڈھیتی نوں بناو والی تے آخرت نوں سنوارن والی مولا پاک۔ کولوں
منگی ہوئی نیک تے سوہنی دعا اے تے فیر جیویں کہ مسلماناں دیاں آساں تے سوچاں دے مرکز
تے محور کملی والے سرکار نیں تے آپ داروضہ مبارک اے مسلمان آپ دے روضے پاک
تے اپڑنا اپنی نجات سمجھدا اے۔ لوک گیتاں وچہ آپ دے کلمے نوں مردے دم تک نصیب
ہون دی دعا دم نکلن تے آپ دے دیدار دی دعا آپ دے روضے تے حاضر ہون دی دعا
بڑے سوہنے ڈھنگ نال منگی جان دی اے جیویں اک ماں اپنے بال نوں لوری دیون لگیان
آکھدی۔

ربالے چل شہر دینے نوں

اوتھے روشن کر میرے سینے نوں

ایسہ لوری وی اے تے باللاں دا گیت وی تے سیانیاں دے گیت وی قوماں وی سدھروی
تے چاء وی اپنے گناہواں دا احساس جنہوں ہو جاوے اوہ اپنے گناہواں تے بڑا کچھتاںدا اے
رودا اے مولا پاک اگے عرضاں کر دا اے گناہواں توں پاک ہوون دیاں اوہنوں اوہدا احساس
ای تو بہ تے مجبور کر دا اے تے اوہ مولا پاک دے دربارے کھلو کے سدالئی گناہ نہ کرن وی تو بہ
کر دا اے ہمیشہ نیک رہن وی دعا منگدا اے تے پہلے کینسے ہوئے گناہواں وی معافی وی
منگدا اے۔ ایناں ساریاں دعاواں دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑے بھرویں انداز نال کیتا ہویا ملدا
اے۔

سپاریا کھٹ چاندی

مولا سانوں معاف کریں بھل بندیاں توں ہو جانندی

دعاواں سنن والا دعاواں قبول کرن والا کو اللہ اے سیانے آکھدے نیں اسماں جیہری
وی دعا منگی اوہ قبول ہو گئی تے اوہ مولا پاک دی رحمت تے نعمت اوہدا کرم تے فضل تے جے نہ
قبول ہوئی تے فیروی اوہدا کرم تے فضل فیروی اوہدی رحمت تے نعمت کیوں جے مولا پاک
اپنے بندے دے مونسوں نکلی ہوئی دعا کدی وی روئیں کر دے دعاواں دا قبول نہ ہونا وی
اوہدی حکمت اے۔ اوہدے کرم تے فضل توں بغیر اوہدے دے ہوئے علم توں بغیر کوئی وی
نہیں جان سکدا۔ ہاں تے گل سی اوس دعاوی جیہری قبول نہیں ہوندی سیانے آکھدے نیں
جے اوس دعا دے بدلے دعا منگن والے لئی آخرت وچ حصہ رکھ دتا جاندا اے صدقے جائے
مولا پاک دی قدرت توں اوہدی خدائی توں اوہدے کرم تے فضل توں جیہرا اپنے بندے دی ہر
دعا سن داتے قبول کر دا اے سانوں ہر ویلے تے ہر گھڑی اوہنوں یاد کرنا چاہیدی اے اوہدے
اگے دعا کرنی چاہیدی اے۔ خورے کیہڑی گھڑی ہووے جدوں دعا قبول ہو جاوے خورے
رحمت دی نظر کدوں پئے تے حیاتی سنور جاوے۔ ایسہ ساڈا ایمان اے تے ایسواہی ساڈا دین

اے ایسوی سلوی حیاتی اے جویں لوک گیت دی صنف ماہیا وچ شاعر آکھدا اے

۔ کوٹھے اے پانگنا

دکھ تیرا رب کنا

ساڈ کم اے وعاسگنا

لوک گیتاں وچ بھین بھرا دا پیار

دنیا جہان دیاں ساریاں زباناں وچ لوک گیتاں دیاں کتاباں دے ڈھیر لگے ہوئے ملدے
نیں اہمہ گیت دراصل محبت دے والہانہ اظہار دی اوس صورت داناں ایں۔ جمیدے وچ میں
تے توں دے رشتے نوں موضوع بنایا گیا ہوندا اے اہمہ لوک گیت ای فطری شاعری دا نمونہ
تے اصل حیاتی دی تصویر ہوندے نیں۔

ہر علاقے دے لوک گیت اوس علاقے دی اک ایسی ادبی دستاویز ہوندے نیں۔ جمیدے
وچوں اسیں اوس علاقے دا ماضی دیکھ سکدے ہاں کیوں جے اہمہ گیت اپنے ویلے دی سیاسی،
سماجی معاشی، معاشرتی مذہبی تے گھرو کی حیاتی دیاں جیوندیاں جاگدیاں تصویراں ہوندے نیں
پنجاب دے لوک گیتاں وچ جتھے پنج دریاواں دا چاندی رنگا پانی ٹھاٹھاں مار دا ہویا تے سدے
وسدے ہرے بھرے یلیاں وچ چرڈے ڈنگراں مگر پالیاں دیاں سراں وچ درد وچھوڑے اپنی
بے بسی تے سوز، میاں دیاں جھانجھراں دیاں واجاں، چرخے دی کھوکھوڑے دی چھنکار،
پردیسی ماہی دی یاد وچ اونسیاں پاندی نار، کانواں نوں چوریاں پاؤن دے عمل، گھبرواں دیاں
ڈانگاں دے کھراک، منکمہ دیاں لوڑاں، تھوڑاں، امنگاں، منگاں سدھراں تے آہاں یاراں دا
یاریاں پالدے ہوئے جاناں وارن دیاں گلاں مونسہ نکلی گل دی لج رکھن لئی بھومیں وچن
دے منظر، سساں تے نونماں دے رولے ناناں بھرجائیاں دے بھیرے دیوراں بھاییاں دیاں
سنتاں دشمنیاں پالدیاں ہویاں انکھ تے غیرت لمئی مرکن دے نقشے وکھالی دیندے نیں اوتھے
ایہناں لوک گیتاں وچ سب توں لہرواں رنگ اک بھین دا اپنے بھرا لئی پاک تے پوتر جذبیاں
دا خوشبوداں بھرا اظہار وی اے۔

وڈے لکھاریاں تے نقاداں دے آکھن موجب دنیا دیاں ساریاں زباناں دے لوک گیتاں
نوں پڑھ جاؤ پر۔ ہیرہ رنگ پنجابی لوک گیتاں وچ اے ہور کسے وی زبان دے لوک گیتاں وچ
نئیں ملدا۔

پنجاب دیس۔ ہیرہ کہ اک زراعتی دیس اے تے واہی پنجی دے کم وچ جنیساں وی

بانہواں ہون گھٹ ہونڈیاں نیں تے ایناں بانہواں دے مان تے ای سرداریاں ہونڈیاں نیں
پنجابی زبان دے مان تران پیر سید وارث شاہ ہوراں وی اپنے شاہکار وچ بھرا دی اہمیت بارے
گل کردیاں کہیاسی۔

بھائیاں باجہ نہ مجلساں سوہندیاں نی اتے بھائیاں باجہ بہار ناہیں۔
لکھ اوٹ ہے کول وسیندیاں دی بھائیاں گیاں جیڈی کوئی ہار ناہیں
بھائی ڈھاوندے بھائی اسار دے نی بھائیاں باجہ باہاں بکار ناہیں
بھائی مرن تے پونڈیاں بھج باہاں بناں بھائیاں بھرے پروار ناہیں
طالع مندویاں لکھ خوشامد اں نی تے غریب دا کوئی وی یار ناہیں
باہاں والیاں دی لوک کرن منت بناں باہاں دے کوئی سردار ناہیں
باہاں کلیانوں لوک ماردا جے باہاں والیاں کوئی سار ناہیں
وارث شاہ میاں بناں بھائیاں دے سانوں جیونا زرا در کار ناہیں

تے دوجی تھال تے پیر ہوراں بھین ولوں اک بول لکھ کے بھین دے دل دے جذبیاں
دی عکاسی کیتی اے کہ۔

جینداویر امیر فقیر ہو یا اوہ بھین جیوندی رہ گئی جے نی

تے فیر ایسہ لوک گیت بوچتے کر کے سوانیاں دے ہون پاروں وی درد تے سوز نال بھرے
ہوئے نیں جنہاں وچوں اسیں گوہ نال پڑھن پاروں باہل دھرمی دے دیس دیاں گلیاں دیاں
یاداں اک بھین دی معصومیت ترنخاں دیاں سیلیاں تے سس نال دے طعنیاں دے نال
نال اک بھین دے ان ملے پیار دیاں گلاں وی دیکھ سن سکدے ہاں۔

ایناں گیتاں وچ ویر دی کالی ڈانگ دی تعریف جیڈے مان تران تے بھیناں گلی وچ کھلو
کے شریکاں نوں برا بھلاوی آکھ یندی اے تے کدھرے ویر دے سندوری صافے دا ذکر کتے
ویر دے سونے دی جنجیری والے کرتے دی یاد کدھرے ویر دی اڈیک ویراں اگے دکھ بیان

کرن دے عمل ویردی نیلی تے ساوی گھوڑی دیاں گلاں کدھرے اوہناں دے دلاں دے ان
 ملے جذبیاں دی مہک ہرپاسے کھلری ہوئی دکھالی دیندی اے۔

باپن وچ جدوں اک بھین اے جیاتی دے دکھاں ورداں تے تھوڑاں فکراں توں آزاد
 اپنی موج وچ مگن ویر دیاں گلیاں وچ باہل دے سدے وسدے ویٹھے وچ اپنیاں سیلیاں
 نال ککلی پاندی تھال کھیڈدی تے گدھا پاندی اوہدے گیتاں وچ تھال تھال تے بھرا دی
 محبت بھرا دی وڈیائی تے اوہدی جیاتی دیاں خیراں مگن دا اک نہ مگن والا سلسلہ وسدا اے۔

ککلی پان آئی آں

بادام کھان آئی آں

بادام میرا مٹھا

میں ویرے دامونہ ڈٹھا

یاں فیر

ککلی کلیردی نی ککلی کلیر

دوپٹہ میری بھابو دا

پگ میرے ویردی

کدی کدی اوہ ککلی پاندیاں ویردی گل وی ساریاں سیلیاں اگے کر دی اے۔

کڑیاں چڑیاں دے اہمہ گیت جنہاں وچ دلاں دے جذبے تے احساس دی خوشبو ہوندی
 اے کسے عروض دے پابند نہیں ہوندے تے ایناں گیتاں وچ معنی لبھنا اک بے معنی جہی گل
 ہوندی اے کیوں جے بالوں دے گیت اپنے دل پر چاؤے لئی ہوندے نیں تے اوہ اوہناں وچ
 اوہ ای بیان کرن گے جو کہ اوہناں دے دلاں وچ اے تاکہ لما چوڑا فلسفہ یاں کوئی علم و دانش دی
 گل اسیں ایناں گیتاں وچ نکیاں بھیناں دے دلاں دیاں دھڑکنناں سن سکدے ہاں تے جذبیاں
 دی مہک چارے پاسے کھلری ہوئی محسوس کر سکدے ہاں۔

بالٹیاں توں اوہ کڑیاں بن دیاں گیتاں دے انداز تھوڑے جے بدل جاندے نیں کیوں

جے گھر دے کم کار و دھن پاروں اپنی و۔ ہل نہیں ملدی کہ کڑیاں ہر ویلے سیلیاں نال
 ککلی پاندیاں رہن گھراں دیاں کماں کاراں توں و بیلیاں ہو کے دوپہراں ویلے یاں پچھلے
 پھریں کڑیاں اک کھدو نال کھیڈ دیاں نہیں جنہوں تھال آکھیا جاندا اے ا۔ س لوک گیت وچ
 بھیناں ویراں دیاں بلاواں اپنے سر لندیاں نہیں۔ بھراواں دی وڈیائی کردیاں نہیں تے بھراواں
 دے سکھاں لئی دعاواں کردیاں نہیں تے کدھرے کدھرے بھراواں نال جھونٹھی موٹھی لڑدیاں
 وی دس دیاں نہیں۔ جسراں کہ اک تھال اے۔

۔ تن تیریاگاں دی وچ کھیڈن ویر

اک نے ماریا کس کے تیر

میں مرجاواں جیون ویر

آل مال پورا ہویا تھال

تے کدھرے ویر دی وڈیائی تے تعریف ایراں کردیاں نہیں۔

۔ تن تیر، کھیڈن ویر

ہتھ کمان موہڈے تیر

ڈھال والا میرا ویر

نکواری والا میرا ویر

سریاں والا میرا ویر

تھلناں والا میرا ویر

آل مال لے نی کڑیے

پورا ہویا پہلا تھال

سیانے آکھدے نہیں بھیڑاں بنن اتے اپنیاں باہواں ای کم آؤندیاں نے چاچے تانے
 دے پترتے نال دے پنڈوں ہو کے مڑ جانڈے نہیں پر ویر ست سمندر پار وی ہوون تے آ

ملدے نیں خورے بھینل دے گیتل پچھے ایسوا ای جذبہ کم کردا ہوندا اے۔ جیدے پاروں اوہ
 ویراں لئی لسیاں عمراں دیاں دعاواں منگ دیاں نیں۔ کیوں جے ویر بھانویں چوہد ریاں دے
 کیں ای کیوں نہ ہون بھینل لئی ساہو کار ای ہوندے نیں۔

جیویں کے اک تھل دے بول نیں

پہلا تھل

ہپتال

ماں میری دے لے وال

لمڑیاں نوں دور پار

ویر میرا ساہو کار

ساہو کار نے کھوہ لوایا

رڑھ اپانی او تھوں آیا

رڑھ رڑھ پانیاں

سرے دانیاں

سرمہ پاواں

کبل پاواں

ویر نوں ویاون جاواں

ویرا ہولی ہولی جا

تینوں لگے نہ تتی واء

آل مال ہو یا تھا

”تھل“ وچ ویر دی گھوڑی دی تعریف دے تل تل ان ڈنھی بھرجائی دے روپ دی
 تعریف ویر دے سریاں دی گل دے تل تل کڑیاں دوجیاں کڑیاں نوں ستان کارن کدی کدی
 تھل کھیڈیاں دوجی دے ویر نوں اپنے ویر نالوں نکاوی وکھانڈیاں نیں۔

پنج پیر، پنج پیر
 گھوڑے والا میرا ویر
 کھوتی والا تیرا ویر
 آجارل کے کھائیے کھیر
 آل مال ہو یا تھال
 ویر آیا نہما کے
 روٹی دتی پا کے
 کھانی اوتے کھا
 نہیں تے نوکری تے جا
 آل مال ہو یا تھال

لوک گیتاں دے حوالے نال پنجاب دے وسیب وچ کڑیاں چڑیاں دا باپن ہس دیاں کھیڈ
 دیاں تے بے فکریاں وچ ای لگھ جاندا اے اوہ کڑیاں توں میاں بن دیاں ای اوہ دے کنیں
 اوہدی ماں دی دا ج پندی اے۔
 کت چرخہ دا ج بنا کڑیے
 نہ ایویں وقت لنگھا کڑیے

ماں اوہنوں دا ج دیاں فکریاں وچ پاد دیندی اے تے اوہ اپنیاں ککلی تے تھال کھیڈن
 والیاں سیلیاں نال چرخے وچ تند پان لگ پندی اے۔ ہن اوہ دے گیتاں دے رنگ بدل
 جاندا ہے نہیں جذبات تے احساساں دے نال نال اوہ دے گیتاں وچ معنییاں دی ڈونگھائی وی
 ملدی اے۔ پہلے اوہ اپنیاں ہانن کڑیاں نال ککلی پاندی سی تے تھال کھیڈدی سی گڈیاں
 پٹولے بناندی سی ہن اوہ پنڈ دیاں ویاہیاں تے کواریاں کڑیاں وچ بہہ کے ون سونے بول سن
 دی اے نویاں نویاں گلاں سکھ دی اے کوئی وچھوڑے دی گل کردی اے تے کوئی گنے دی

کے دے گیتل وچ اڈیک دادرد ہوندا اے تے کے دے بوللاں وچ دیکھیاں دیاں گلاں پر
نویاں آون والیاں کڑیاں اپنے ویراں نوں نہیں بھل دیاں۔

ترنجنل وچ اک دو بے نوں چھیڑ چھاڑ دے تل تل مای دی یاد تے گدھے پیندے نیں۔
چرے دی لے دے تل چرے دل دیاں سراں وی چھڑ جانیاں نیں تے بھین اپنے چن ورگے
بھراول دیکھ کے آکھدی اے۔

گل گلی نہیں پانی

چن جیساں ویراں نوں بد نامی نہیں لانی۔

تے کدی بھرا دے روپ دی تعریف کردی اے

تک پالش ڈبیاں دی

ویر میرا نچ سوہنا جیویں کنگ مر بھیاں وی

دوہنے اوتے دوہنا ایں

سارے نی سکول وچوں میرا ویرا سوہنا ایں

تے کدھرے ویر دے ساہوکار ہون دی گل کردی اے

گل کینتھا لڑی والا

سارے نی سکول وچوں میرا ویرا گھڑی والا

اوتھے نگران نوں لگدے موتی جتھوں میرا ویرا لنگھدا

یاں فیر

”ساری جنج سائیکل تے میرا ویرا سکوڑتے“

آکھ کے ویر دی وڈیائی کردیاں نیں

ترنجن وچ ویراں والیاں بھیناں دے تل اوہ بھیناں وی ہونداں نیں جنہاں دے گھراں
وچ کوئی ویر نہیں ہوندا اوہ کسراں چپ رہ سکدیاں نیں اوہناں دے گیتل وچ اک کراٹ تے
درد ہوندا اے۔ جیرا دل نوں چیرا ہویا لنگھ جاندا اے اسدے بول اوہناں دے جیون دی بے وی

تے اندر دی تصویر ہوندے نہیں۔

۔ باری وچ بہنی آں

ربا مینوں ویرد نہیں نت سکدی رہنی آں

پاٹا پوناوے سینا کیہ

جنہاں دا کوئی ویر نہیں اوہناں بھیناں دا جینا کیہ

بھیناں روندیاں پچھو کڑ کھڑ کے، جنہاں دے گھر ویر نہیں

ایس محرومی تے اداسی دا ذکر بولیاں گدھے تے ماہیے وچ تھاں تھاں تے ملدا اے اک
نمانی بھین کسراں تر لے کر کے رب کولوں ویر لئی دعاواں منگدی اے۔

۔ اک ربا ویرد نہیں

میری ساری عمر دے پیکے

یاں

اک ربا ویرد نہیں

سونہ کھان نوں بڑا جی کر دا

بارہیں برسیں کھٹن گیتا تے کھٹ کے لیایا ٹھوٹھی

اک ویر دے دے ربا، میری لاجنگلاں وچ بوٹی

ایسراں ماناں والیاں بھیناں دے بول مان تے جذبے نال بھرے ہوندے نہیں جنہاں وچ
اوہ اپنے ویر دی کالی بدل وانگوں گجدی ڈانگ دا ذکر کردیاں نہیں تے اپنے ویر دی کرسی وڈے
صاحب دے برابر ویکھدیاں نہیں۔

وڈے صاحب دے برابر کرسی

اج میرے ویرے دی

چھکال پور دے اماں دے جائے

چاچے تائے مطلب دے
 جتھے وجدی بدل وانگوں گجدی
 کالی ڈانگ میرے ویرے دی
 تے کدھرے
 بارہیں برسیں کھٹن گیاتے کھٹ کے لیایا پیڑے
 نی جمیدا کڑے ویر ہووے اوہ سو پر دیس وی نیڑے
 تے کدھرے بھیناں ویراں نواں مخول وی کردیاں نیں
 لنگھ گئے نیں شلی ویر میرے
 تے لوکاں بھانے صاحب نیں لنگھے

بھیناں دے دلاں دے چاء تے سدھراں اوس ویلے پورے ہوندے نیں جدوں ویر
 گھوڑی چڑھدے نیں۔ اصل وچ ایسہ ای اوہ دن ہوندا اے جمیدا ذکر بھیناں ککبلی
 پاندیاں تے تھال کھیڈ دیاں کردیاں نیں بھیناں ویراں دے گھوڑی چڑھن توں اک دن پہلے
 ای شماں ویلے اپنیاں ککبلی تے تھال دیاں ہانناں نوں اے کے ویراں دے شگناں دے
 گیت گاؤندیاں نیں جمیدے وچ ویراں دی حیاتی دیاں دعاواں تے ننگھے پیار دا ذکر ہوندا اے۔
 ویراں دے گھوڑی چڑھن ویلے بھیناں ویر دی گھوڑی دیاں واگاں پھڑ دیاں نیں تے ویر
 وی بھیناں نوں ”واگ پھڑائی“ دیندا اے۔

بھیناں واگاں پھڑیاں نیں

بھین پھڑی واگ

پنج روپے بھین والاگ

بوری جھوٹی بھین والاگ

بھیناں ایس ویلے بھراواں کولوں موہنہ منگیاں مرادوں لندیاں نے تے بھراوی برے چاء

نال بھیناں نوں راضی کر دے نیں۔ جنج ود عیا ہون مگروں (لوک گیتاں دے حوالے نال جنج نال بندے ای جان دے سن کڑیاں گھروچ گدھے پاندیاں نیں۔ بھین اپنے ویر دی جنج جان مگروں گھروچ اپنیاں سیلیاں نال رل کے گدھا پاندی اے بھیناں گدھے دے بولاں وچ ویر دے شگناں دی سلامتی دیاں خیراں منگدی اے۔

۔ بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندی پر ات

اج میرے ویرے دی شگناں والی رات

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندے آگ

ویرا چڑھ گھوڑی بھین پھڑے تیری واگ

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندی تھالی

اج میرے ویرے دی بھجی پھرے گی سالی

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیایا چھولے

اج میرے ویرے کون برابر بولے

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاوڑیاں

اج میرے ویرے دے بیٹھو چھن گیناں وریاں

سیانے آکھدے نیں، دھیاں پر ایادھن ہوندیاں نیں، اسمہ چڑیاں دا چمبہ اک دن اڑ جانا

ہوندا اے۔

۔ اپنے گھر کونجاں دیاں ڈاراں کیہڑا سدا رکھیوے

سیلیاں نال گدھا پاندیاں ککلی پاندیاں تے تھال کھیڈ دیاں بابل دے ویٹھے چر خہ

کت دیاں دن پل بن کے لنگھ جان دے نیں، بابل دھری دے دیس نوں چھڈن دا ویلا نیڑے

آجاندا اے۔ جتھے ویر دا پیار ملیا ہووے۔ جنہاں سیلیاں نال گڈیاں پٹولے کھیڈ کے جوان

ہوئی ہووے اوہناں گلیاں تے سیلیاں نوں چھڈن گلیاں دکھ ہونا اک فطری گل اے۔

بھیناں دی رخصتی ویلے دے ایناں گیتاں وچ ایناں درد تے سوز ہوندا اے جے پتھر دل

وی موم ہو جائدے نہیں کھارتے لگدے لائے جدوں ڈولی چکن لگدے نہیں نال ای اک درد
بھری آواز اٹھدی اے۔

۔ رنگ رنگیلی ڈولی میری

بابل اچ نہ ٹوروے

مینوں رکھ لے اک دن ہو روے

بابل توں مگروں کڑیاں او سے ویرول گیت دی مہار موڑ لیںدیاں نے جنے کدی وی بھین
دی کوئی گل نہیں موڑی ہوندی۔

۔ لے چلے ویرالے چلے

ڈولڑی پا کے کھار

ویرا رکھ لے اچ دی رات

اسہ قانون ازلاں توں انسانی وسیب دے نال اے کہ انکھاں تے غیرتاں والیاں کدی
اٹھیاں ڈولیاں روکیاں نہیں سگوں اگلے پنڈا پڑا کے مڑدے نہیں۔

بھین دے دل نوں دلا سہ دین لئی کجھ کڑیاں ویرولوں بول دیاں نہیں۔

۔ میرا پنچاں نال اقرارنی

میں کج رکھاں اچ دی رات نی

جدوں بھیناں ویکھدیاں نہیں کہ ہن ڈولی ٹرچی اے تے پنڈوں باہر تک اوہدیاں سیلیاں
اوہدی ڈولی دے نال نال گیت بول دیاں جائدیاں نہیں

۔ میری ڈولی دے رتڑے چیرے نی ماں

مینوں ودعیا کر دے ویرے نی ماں

میری ڈولی نوں لگے ہیرے نی ماں

میںوں و دعیا کردے ویرے نی ماں

بھیناں بابل دھری دے دیس نوں چٹڑ جانڈیاں نیں پر اے گھراں وچ جاو سدیاں نیں
 ہیرے اوہناں دے اصل گھرای ہوندے نیں پر مدتاں تیکر اوہنوں ماں دی محبت تے پورا
 پیار بڑا ستاندا اے ویر دی یاد اوہنوں کدی وی آرام نال نہیں بہن دیندی بھین ویاہ توں مگروں
 وی دنناں دنناں مگروں پیکے گھر پھیرا ٹوہرا رکھدی اے تے گیتاں وچ ای اپنیاں سیلیاں نال
 رل کے آکھدی اے۔

کنک تے چھولیاں دا کھیت نی بھابو

سہجے سہجے سرے گا

ویر دھری دا دیس نی بھابو

سہجے سہجے سرے گا

کل تک تے بھین اپنے ویر دے گھر حکومت کردی سی بابل دھری دے ویرے وچ
 پردھان سی ویر اوہدی گل نوں بھوئیں تے نہیں سی ڈگن دیندا بابل اوہدی خوشی لئی دن رات
 سیلیاں وچ کم کار کردا سی اج اوس لاڈلی تے نازاں نال پئی بھین نوں نویں گھر وچ کوئی پچھدا
 ای نہیں۔

ہیرے گھراوہ جانڈی اے حکومت ننان تے سس دی اے نہ ہیکیاں والا پیار اے نہ
 ای گھردی سرداری نہ ماں دی محبت نہ سیلیاں دے کٹھ نیں نہ ویر دا پیار اے نہ ای بابل دا
 پیار، سگوں سس تے ننان دے طعنے نیں ہیرے ہر ویلے اوہدے اندر نوں ساڑدے نیں تے
 اوہ ویر دی اڈیک وچ اونسیاں پانڈی اے اڈدے کواں نوں سدے دیندی اے، ویر دے بوتے
 دی کوٹھے چڑھ چڑھ کے دھوڑو یکھدی اے اوڑک ویر ندیاں چیر کے پنیاں دا چن بن کے
 آملد اے اوہدیاں سدھراں خوشیاں بن کے بچ اٹھدیاں نیں، دھرتی تے اوہدے پیر نہیں
 مگدے بھین ویر دے بوتے نوں مسراں دا چھج پانڈی اے ویر دے سونے دی جنجیری والا کرتا

کلی تے ٹنگدی اے ویر لئی رتا پنگ وچھانندی اے، ویر جے پانی منگدا اے تے بوری مجھ
چوانندی اے روٹی دی تھاں گری میوے کھوانندی اے آندھناں گواندھناں نوں دسدی پھردی
اے۔

سساں آخر سساں ہونڈیاں نیں اوہنوں اوہدے ویر دا گھر آؤنا چنگا نہیں لگدا اوہ مونہوں
تے کجھ نہیں بولدی پر مونہہ وچ بڑبڑ ضرور کردی اے اندر باہر آؤندی جانندی ایویں ای گلاں
پئی کردی اے تے کدھرے اوہدے ویر دے آؤن تے بوہا ای نہیں کھولدی ایناں دکھاں دا
اظہار وی بھین لوک گیتاں وچ کردی اے۔ جنہاں وچ دردی اک کرلاٹ ملدی اے۔

میرے ویر نوں مندانہ آکھیں

میری بھانویں گت پٹ لے

تے کدھرے ویر نوں تھندانہ لاکے دین پاروں کس نوں اوہدی بوری مجھ مرن دی بددعا

دیندی اے۔

مے تیری بوری مر جائے

میرے ویر نوں تھندا نہیںوں لایا

یاں

میرا ویر پر وہنا آیا تے بنیاں توں کھنڈ مک گئی

مے ویر نوں مندانہ بولیں

میری بھانویں جنڈ کڈھ لے

ویر دے آؤن دی خبر سن کے اوہدے مونہوں جیرے بول نکل دے نیں اوہدے دل

دیاں جذبیاں دے عکاس ہوندے نیں۔

گلی ڈھونکی دے کر ڈکھے

اج میرے ویر نے آؤناوے قصایا کر بکرے

تے جدوں ویرنوں آئیں مدتیں لنگھ جانیاں نہیں فیرا وہ ویر دی اڈیک وچ ڈبی رہندی
اے اوہنوں اک اک پل درہیں، ہیڈا لگدا اے تے اوہ ہواواں تے کلاواں کولوں اپنے ویرے
دے پتے پجھدی پھر دی اے۔

کوٹھے توں اڈ کلاواں

پتہ دے مینوں میرے ویر داتنیوں سونے دی چنچ لاواں

کوٹھے توں اڈ کلاواں

پتہ دے مینوں ویرے داتنیوں چوریاں کٹ پاواں

تے جے کرویر بوہتے دور ہون پاروں پھمستی کیتیاں نہ آسکدے ہون تے ویراں کولوں
وچھڑیاں وی بھیناں نوں چر ہو گئے ہون تے اوہ آکھدی اے۔

روٹی توے اتے پھل گئی آ

فونو کھل ویر دے تیری صورت بھل گئی آ

ایہناں دکھاں تے اکلاپاں وچ بھین نوں ماں پوتے بھین بھراواں دی یاد ستاندی اے
اوہ اپنی مرضی نال اپنے پیکے وی نہیں آسکدی تے کھل کے یاد وی نہیں کر سکدی تے
ایہراں اوہ اپنے گیتاں وچ ای اپنے دل دی ہواڑ کڈدی اے۔ بھین ویر نوں مخاطب کر کے
آکھدی اے۔

ویرا گھر گھر دھریکاں پھلیاں

ایہناں دھریکاں دی ٹھنڈی چھال

ویرا توں آگھرے

لے چل ماں پو دے دیس

تے اوہدے نال دیاں کڑیاں اوہدے ویر ولوں بولدیاں نہیں۔

کیکن آواں بھین بھولینے
میرے ساتھی تان لنگھ گئے دور
بھینے توں رہ گھرے
سس اپنی دے کول
نی توں رہ گھرے

چوہدری مقصود ناصر ہوری اپنی کتاب بھین بھرا دے سچے پیار بارے پنجاب دے لوک
گیت وچ لکھدے نیں۔

”ایہناں پیار بھرے مٹھے گیتاں وچ بھرا دی محبت، بھین دے دل وچ ٹھاٹھاں مار دے
سمندر وانگوں نظریں آؤندی اے، بھین سمجھدی اے پئی دنیا دے سارے ٹوہرتے چودھرنے
اوپدے بھرا ناں نیں، ایہہ گیت بھین بھرا دے پیار دی اک اجیسی تصویر نیں جنہوں ویکھدیاں
اسیں تھک دے نیں۔ ایہہ گیت سدا بہار گیت نیں جہدے بولاں دے وچ بھین دے
ڈوہنگے، سچے تے ننگھے پیار دیاں چھلاں پڑھن سنن والے دی کلیجے نوں ہتھ پاہیں دیاں نیں تے
بھین دی تھاں بھرا دے دل وچ اپنی اچی کر جان دیاں نیں کہ ہور کسے وی رشتے دی او تھوں
تیک پنچ نیں پندی۔“

ویر بھین دے گھر آوے تے اوہ اپنے دل دیاں ساریاں گلاں اپنے ویر ناں کر دی اے
کیوں جے اوہ جان دی اے اوہ امان تران اوہ اویر اے بھیناں اپنے دکھاں نوں صرف ویراں
اگے ای بیان کر دیاں نیں ویر ویریاں مگروں آوے تے بھین دے مونسوں بے اختیار نکل دا
اے۔

پڑے اتے بہہ جاویرنا

سس چندری دے روگ سناواں

کرسی تے بہو ویروے

چراں پچھوں آیاں اس دن روکوتے رہو ویروے

تے کدی کدی کڑیاں رل مل کے بہہ کے اپنے دکھاں نوں آپ اک دو جے اگے پھول

دیاں نیں اک کڑی دلوں تے دوجی ویر دلوں جو اب دیندی اے۔

س کس پہاڑے چکی

سوہرا گھٹاوے بھنگ

ویر دلوں جو اب ملدا اے

بھنگ دا بوٹا پٹ شاں

چکی دے ٹوٹے چار

تے فیر بھین آکھدی اے

س کس نے لاه لیںاں چوڑیاں

سوہرے نے لاه لیئے بند

تے ویر دلوں جو اب ملدا اے

س نیلا گھوڑا وچ کے

بنادیاں بھیناں نوں بند

تے

گل دا کینٹھا وچ کے

بنادیاں بھیناں نوں چند

تے جدوں ویر آوندے نیں تے آندھ گوانڈھ دیاں کڑیاں اوہدے گھر آوندیاں نیں تے

پچھدیاں نیں کہ تیرا ویر آیا سی کیہ کجھ لیا اے۔ تے بھیناں بڑے مان نال ویر دیاں لیاں

ہویاں چیزاں اپنیاں سیلیاں نوں دکھاندیاں نیں۔

س آہنڈناں گواہنڈناں پھمن لگیاں ویر کیہ کجھ لیا۔

جھگا چنی، ونگاں اڑیو سرنوں گھناپایا

بھیناں نوں سدا ویراں دیاں اڑیکاں ہندیاں نیں تے انکھی ویر وی اپنیاں بھیناں دے

گھراں دیاں پل پل دیاں خبراں رکھدے نیں تے بھیناں دے مان نوں کدے وی ٹن سس
دیندے۔ پر جدوں کوئی بھین ویر توں بغیر رہ جائے تے دوجیاں دے گھر آؤندے ویراں نوں
ویکھ کے اوہ اداس جھی ہو جاندی اے کدی کلاواں نوں سنیے دیندی تے کدی راہیاں نوں پی
پچھدی اے۔

بھائیاں راہینا جاندیا

جانا توں کھیرے دیس

جانا بی بی میں تیرے پیکڑے

دے کوئی سنیادے لے جاواں

جا آکھنا میری ماں رانی نوں

دھیاں کیوں دیتاں دور

تے دوجیاں کڑیاں ولوں جواب آؤندا اے جھیریاں کہ بھراولوں بولدیاں نیں۔

میں نہ دیتاں دور

دیتاں اوہناں دے لیکھ

اج بناواں پنیاں

پر سوں بھیناں دے دیس

ویاہ توں مگروں کے مجبوری پاروں جدوں ویر بھیناں نوں لین نہیں آؤندے تے سس

تے ننان دے طعنیاں توں تنگ آکے ویر نوں خط لکھدی اے۔

لوڈے ویلے خط ملیاں

ویر شام دی گڈی چڑھ آیا

اوڑک بھین دا جی سوہرے گھر لگ جاند اے ننان ویاہ کے اپنے گھر جاندی اے سس

بڈھڑی ہو جاندی اے بڈھا بڈھی اینویں بیٹھے جیویں بیٹھے چور والی صورت دکھالی دیندی اے

بھرا گھریت جمد اے تے بھین بڑے چاہواں نال بھرا گھر آؤندی اے۔

باپو مجیال دے سنگل پھراوے

ویر گھریت بمیا

ویر دے نال نال بھین وی پتراں والی ہو جاندی اے تے جدوں اوہ اپنے پتراں نوں لوری
دیندی اے اپنے ویراں دے پیار دے ذکر نوں اوس ویلے وی نہیں . مہدی لوری دیندیاں
آکھدی اے۔

۔ وورور کتیا، جنگل ستیا

جنگلیں کانے، جیون کاکے دے مامے

اوڑک بھین اپنے پتر نوں ویاندی اے تے اوس ویلے وی اپنے ویراں نوں نہیں
۔ مہدی۔

۔ پھلاں بھری چنگیر اک پھل توری دا

ایس ویلے دے نال ماماں لوڑی دا

مہدی گل ایسہ وے کہ ایہناں گیتاں وچ بھین بھرا دی محبت راوی دیاں چھلاں وانگوں
ٹھاٹھاں مار دی نظری آؤندی اے۔ ایہناں گیتاں وچوں سانوں پتہ چلدا اے کہ بھین دے ٹوہر
تے جگ تے چودہر ویراں نال ہوندی اے ایہناں گیتاں وچ پیاراں محبتاں تے خلوصاں دے
نال نال جذبیاں دے دریا وگدے دکھالی دیندے نیں . ہیرے کدی وی سک نہیں سکدے
سگوں ویلے دے نال نال چڑھ دے جاندے نیں ایناں دی روانی وچ تیزی آؤندی جاندی
اے۔

لوک گیتاں دے ایسہ منظر نامے تے نقشے اوس ویلے دے پنجاب دیاں جیوندیاں
جاگدیاں مورتیاں نیں جدوں پنجاب ویس وچ، پیار خلوص محبت وفا ایثار دے پنج دریا، وگدے
سن، جدوں پنجاب دیاں واواں وچ نفرت حرص و ہوس، ویر تے نفسو نفسی جہی آلودگی نہیں
سی۔ ایسہ گیت اوس دور دیاں یادگار تصویراں نیں جدوں رشتیاں دا تقدس تے احترام سی
جدوں یار یاریاں پالدے سن ایہناں گیتاں وچ ایسے اپنا ج تے کل بڑے سوہنے ڈھنگ نال
دیکھ سکدے ہاں۔

لوک گیتاں وچہ انگاں ساکلاں دا ذکر

کرنمار کرتار نے سارے انساناں نوں اک جان توں پیدا کیتا اے تے فیر انسان دیاں شکلاں تے عقلان وکھو وکھ بنائیاں نیں۔ انسان نوں پیدا کرن مگروں حیاتی گزارن دے ڈھنگ وی دے نیں اک دوجے نال مل رہن دے طریقے انسانیت دا احترام رشتیاں دا تقدس تے آپے وچ پیار محبت جیئے لافانی تے من موہنے ڈھنگ مولا پاک نے سانوں ایس لئی سکھائے ہن جے اسیں سکھی حیاتی گزار کیجے۔

دنیا دے مالک تے خالق نے انسان نوں پیدا کر کے اہمہ وی دس دتا اے جے اسیں ایتھے سدالئی نہیں سگوں کجھ دیر لئے جیون لئی آئے آں تے اک دن تہانوں میرے اگے اپنے اوس جیون دا لیکھا دیونا اے۔ جیہڑا تہاں نے دنیا وچ گزاریا اے۔ اج انسان اپنی برادری دولت تے انگاں ساکلاں تے بڑا مان کر دالے حالانکہ اللہ تعالیٰ نے اپنی آخری تے سچی کتاب وچ اہمہ حکم گھل کے ساریاں دنیاوی گلاں دا پول کھول دتا اے کہ۔

”اساں تہانوں اکو جان توں پیدا کیتا اے تے تہاڈے اگوں قبیلے ایس لئی بنائے ہن جے تہاڈی سیماں لئی آسانی ہووے تے یاد رکھیا جے اللہ دے دربار وچ اوسے بندے دی عزت تے آور بھاء اے۔ جیہڑا متقی اے۔“

مولا پاک نے اپنے بندیاں نوں ایساں دے اصول تے قاعدے دے ہن جے انسان اج وی اونہاں تے عمل کرے تے اوہ اپنے سارے دکھاں دا آہاں کر سکا اے اج دے انہن دی بھیج ٹٹ خود نمائی تے جھوٹی وڈیائی ایناں اچے سچے اصولاں توں دوری پاروں اے۔

معاشرے وچ رہندیاں ہویاں انسان نوں دوجے انساناں نال لکھاں کم پندے رہندے نیں۔ سیانے آکھدے نیں۔ جے گلیاں دے گکھاں نال وی وگاڑنی نہیں چاہیدی کیوں جے کدی اوہناں نال وی کم پے سکا اے۔ اہمہ تے معاشرے وچ رہندیاں ہویاں معاشرے دے لوکل دیاں اوہ گلاں نیں۔ جیہڑیاں کہ اوہناں اک لمی حیاتی گزارن مگروں سانوں دسیاں نیں۔ جیہڑیاں کہ اک حقیقت دے طور تے کل وی تے اج وی نیاں جانندیاں سن پر جدوں اسیں اوس سچی کتاب ول جھلت پاندے آں۔ جیہڑے وچ کوئی شک والی گل نہیں تے۔ جیہڑا

کھن والا وحدہ لا شریک اے۔ میرا جان داسی کہ میں اپنے پیدا کینسے ہوئے بندے نوں کسراں دے اصول دیواں گاتے ایسے سوہنی تے سکون بھری جندڑی گزار سکے گا۔

جسراں کہ پہلے گل ہوئی کہ انسان معاشرتی حیوان اے تے ایسے دو جے انساناں توں دکھ ہو کے کلا جنگلاں وچ نہیں جی سکداتے جدوں انسان انساناں وچ رہو گاتے سو اچیاں نیویاں تے چنگیاں مندیاں ہون گیناں کئی رو سے تے منیوے چلن گے، دنیا دے سر جنہار نوں ایہناں گلاں دا پہلے توں پتہ سی ایس لئی اوس خالق نے سانوں رشتیاں دے تقدس تے احترام لئی کجھ اصول دے نیں جنہاں تے عمل کرن توں بغیر معاشرے وچ انصاف، امن، محبت تے پیاراں خلوصاں دیاں واواں نہیں چل سکدیاں، سکھاں تے موجاں دیاں نگریاں کدے وی آباد نہیں ہو سکدیاں سگوں معاشرے وچ ظلم، کرودھ، کھج دھرو، حسد تکبر، جیماں واچھڑاں تے بلاواں ہرپا سے ساڈی راہ مل کے بیٹھیاں ہوون گیناں جنہاں دے آکھے لگ کے اسیں اپنے ویراں، بھیناں بھراواں، تے ہو ر کئی مقدس تے پاک پو تر رشتیاں دا احترام تے مقام بھل جاواں گے اک نظر اوہناں اصولاں ول وی جنہاں دا ذکر اپروکت ہو یا اے کہ اوہ اصول کیہ نیں۔

اللہ تعالیٰ نے اپنی وحدت بیان کرن مہر۔ رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی رسالت دا ذکر کیتا اے۔ ایہناں بنیادی تے ضروری گلاں توں بعد انسانی حقوق دے حوالے نال جس رشتے تے ہستی دا ذکر سب توں ابھرواں ملدا اے اوہ اے ”ماں“ دا ذکر قرآن پاک وچ کئی تھاں تے ایس گل دا ذکر اے کہ اسماں تہاڈے تے ماں دا احترام لازم کردتا اے۔

قرآن پاک توں بعد جہڑیاں حدیثاں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں ساڈے تیکر آئیاں اوہناں وچ وی ماں دے احترام تے وڈیائی عظمت تے شان دے ذکر دارنگ سب توں گوڑھا اے اک دو حدیثاں بیان کردا ہاں۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا کہ۔

جنت ماں دے پیراں دے تھلے وے تے اک تھاں اتے تے ایسے وی حکم اے کہ

نامراد اے اوہ بندہ، جیدے والدین چوں اک یا دو ماں یا باپ زندہ ہووے تے اوہ جنت وچ

نہ جاوے مطلب ایسہ دے کہ انسان بھاویں ساری حیاتی ماں دی خدمت کردا رہوے۔
بلدیاں ریتاں چوں نگھ کے ماں نوں چک کے حج کران لے جاوے اوہ اپنی ماں دا اک رات دا
وی حق ادا نہیں کر سدا۔

ہن دیکھنا ایسہ دے کہ ساڈی رہتل وچ تے لوک گیتاں وچ لوک ادب دے رچناواں
نے ماں نوں کنال کو مقام دتا اے۔

لوک شاعراں ماں دے ایس عظیم رشتے دے مقام تے احترام نوں لوکائی تیکر کیوں تے
کسراں پہنچایا اے۔ کیوں جے سیانے آکھدے نہیں کہ لوک گیت ای اپنے علاقے دیاں
تصویراں ہوندے نہیں۔

پنجابی ادب دی اک لوک صنف جنہوں اسیں ہمد آکھدے ہاں اوہدے وچ ماپیاں دا
ذکر کجھ ایسراں بیان کیتا جاندا اے۔

ہمد پایا گئے

ماپے سدا نہیں رہنے

دکھ جنڈڑی دے سنے

ایسہ ویلے فیر نہیں آنے

اوہ گل سن چھلیا

کاواں

اوہ ماواں

ٹھنڈیاں چھاواں

حدیث دیاں کتاباں وچ اک واقعہ دا ذکر انج ملدا اے کہ

حضرت موسیٰ علیہ السلام اللہ تعالیٰ نال کلام کردے ہوندے سن ایسراں ای روز و انگوں
جدوں اوہ اللہ تعالیٰ نال گلاں کرن لئی طور پہاڑوں چلے تے پہاڑ ہل پیا مولا پاک ولوں واج آئی
کہ موسیٰ رک جا اج تیرے مگر تیرے لئے دعا کرن والی تیری ماں مر گئی اے۔

گل ایسہ دے کہ ماں پتراں لئی دعا کرے تے مولا پاک قبول کر لندے نیں۔

اک بولی وچ ایس گل نوں ایسراں بیان کیتا گیا اے۔

جاندا نی جاندا

جس گھر ماں نہ ہووے رب پھیر کے مونہہ لنگھ جاندا

انسان حیاتی دیاں دھندیاں وچ کنناں ای کیوں نہ رجب جاوے کڑیاں چڑیاں لکھاں واٹاں

تے کیوں نہ ویاہیاں جاوےں جدوں وی کدھرے کٹھیاں بیٹھن گئیاں اپنے ماں پونوں ضرور

یاد کرن گئیاں۔ جمیدی سب توں وڈی مثال اک بولی اے۔

تن رنگ نہیں بھل دے

ماپے، حسن، جوانی

کڑیاں نکی عمرے اپنیاں ہانناں نال رل کے ککلی پاندیاں تے تھال کھیڈ دیاں نیں

ایناں دے گیتاں دے بولاں چوں ماں نال پیارتے ماں لئی لمی عمر دی دعا دے منظر بڑے سوہنے

دسدے نیں۔ کیوں جے کڑیاں چڑیاں دے جیون وچ رنگ سدا ماواں نال ہوندا اے ایس کر

کے مرداں دے گیتاں نالوں سوانیاں دے گیتاں وچ ”ماں“ دا ناں بار بار آؤندا اے نکیاں

کڑیاں دا اک گیت تھال۔

کھوہ وچ پانی

ماں میری رانی

پو میرا راجہ

بیٹھ گھوڑا تازہ

چاندی دیاں پوڑیاں سونے دا دروازہ

آل مال ہو یا تھال

اک ہو رتھال وچ ماں دی لمی عمر دی دعا تے ماں دی آئی مرن دی دعا کجھ ایسراں اے۔

چھٹی چھاں جیوے ماں

میں مرجاں
 کھکھریاں خربوزے کھاں
 کھاندی کھاندی کابل جاں
 کابلوں آندی گوری گاں
 گوری گاں گلابی وچھا
 مارے سنگ تراوے رسہ
 منڈے کھیڈن گلی ڈنڈا
 کڑیاں چڑیاں نہاندیاں
 مرد کر کے لیکھا پتا
 رنٹاں گھر و ساندیاں
 آل مال ہو یا تھال

کڑیاں دیاں ساریاں گیتاں وچ ماں دا ذکر بڑے پیار تے چاء نال کیتا گیا ہوندا اے تے
 سارے دکھاں نوں دھیاں اپنیاں ماواں اگے ای بیان کردیاں میں کدی لوک گیتاں راہیں تے
 کدی ساہنے بیٹھا کے۔

ماں دا ذکر کڑیاں چڑیاں دے گیتاں وچ سب توں بوہتا ملدا اے ککلی ہووے یاں
 تھال ترنجن وچ چرنے دیاں سراں ہوون یاں سوہرے گھراں وچ دکھاں ورداں دے حال
 دھیاں دھیانیاں اپنیاں ماواں نوں اپنے گیتاں وچ کدی وی نہیں ۔ مہل دیاں کدی ماں دے لے
 والاں دا ذکر تے کدی ماں اگے حیاتی دے دکھاں دا رونا گل کیہ کڑیاں اپنیاں ماواں نال تصور اں
 تے خیالاں خیالاں وچ اپنے دلاں دی ہواڑ کڈھ دیاں نہیں۔

کڑی لئی سب توں اوکھا ویلا اوہ ہوندا اے جدوں اوہ اپنے پیکے گھرنوں چھڈ کے جاوے
 لگدی اے اوہنوں ماں دا پیار بڑا یاد آوندا اے تے اوہ ماں اگے ترلے پاء پاء کے آکھدی اے۔

اج دی دیساڑی رکھ لے ڈولی نی ماں
رہواں باپ دی بن کے گولی نی ماں

ایہناں گیتاں وچ اک درد تے سوز دی کرلاٹ ہوندی اے جنہاں لفظاں دی پٹاری وچ
بند نہیں کیتا جا سکدا۔ جیدی فقیریاں نال تصویر نہیں کچھی جا سکدی جنہوں صرف محسوس ای
کیتا جا سکدا اے۔ ایہہ گیت کڑیاں رل کے اوس ویلے بولدیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن لگدی
اے کجھ کڑیاں رل کے اوس ویلے بول دیاں نیں جدوں ڈولی ٹرن لگدی اے کجھ کڑیاں جاندی
ہوئی کڑی ولوں بولدیاں نیں تے کجھ کڑیاں ماں ولوں جواب دیندیاں نیں

میری ڈولی دا وان پرانا نی ماں
دھیاں ہندیاں نیں دھن بیگانہ نی ماں
میری ڈولی رج کے ویکھ نی ماں
اساں جانا بیگانے دیس نی ماں
تیرے بوہے آیا ماہی نی ماں
میں تاں ہو گئی اج پرائی نی ماں

پردیس جاندی ہوئی دھی بار بار ماں نوں مخاطب کر کے آکھدی اے ماں ساڈا آکھیا سنیا
معاف کریں تے ساڈے گھراں دیاں وی خبراں رکھیں۔

نہ میں لڑی تے نہ میں بولی نی ماں
میری رکھ لے اج توں ڈولی نی ماں
میری ڈولی تے پئے کھیس نی ماں
میں تاں چلے پرائے دیس نی ماں
تیرا کدے نہ موڑیا آکھا نی ماں
تے لے پھیر رب راکھا نی ماں

دھیاں اپنے گھراں وچ جاو سدیاں نیں تے ماواں دھیاں دی تھاں تے پتران نوں دیاہ کے
اپنے گھردی کمی نوں پورن لئی نونہاں لے آؤندیاں نیں اودھردھی رانی سوہرے جان مگروں

ہر ویلے ماں دی اڈیک وچ رہندی اے تے اپنے گیتاں وچ نت ماں نوں یاد کر دی اے خط
 لکھدی اے کانواں ہتھ سدے گھدی اے تے آوندے جانڈے راہیاں کولوں پچھدی پھر
 دی اے۔

بھائی راہیا جانڈیا
 جانا توں کیڑے دیس
 جانا بی بی میں تیرے پیکڑے
 دے سنیا لے جاواں
 جا آکھنا میری ماں رانی نوں
 دھیاں کیوں دتیاں دور

ترنجناں وچ جدوں وی کڑیاں کنھیاں ہو کے بہندیاں نہیں اوہناں دے گیتاں وچ ماپیاں
 دا ذکر اک اپنا وکھرا رنگ تے سر لے کے آوند اے جیدے وچ صرف بالاں دے گیتاں
 وانگوں دل پر چاوے ویاں گلاں ای نہیں ہوندیاں سگوں حیاتی دے لے چوڑے مسئلے دکھاں
 درداں دیاں کمائیاں بیان کیتاں جانڈیاں نہیں جیویں۔

چڑھ دے چناں تیرے مڈھ تے ککری
 ماپے ہوندے نہیں دھیاں دی فکری
 چڑھ دے چناں تیرے گٹھ گٹھ لالی
 ماپے ہوندے نہیں دھیاں دے والی
 چڑھ دے چناں تیرے مڈھ تے بوکر
 ماپے ہوندے نہیں دھیاں دے نوکر
 چڑھ دے چناں تو آویں ویڑے
 دھیاں دے دکھڑے کون نبیڑے

پرائے دیس اک تے دھی دا دل نہیں لگدا دو جانناں تے سس اوہنوں تنگ کر دیاں نہیں

کدی دا ج گھٹ ہوون دے طعنے تے کدی کم نہ کرن دے مہنہ کدی پانی نہ بھرن تے
 جھڑکاں تے کدی چکی نہ پیسن تے ماراں ایسو جیناں کئی گلاں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ
 شامل ہو کے سوز تے گداز پیدا کر دیندیاں نیں۔ کڑیاں ایناں دکھاں وچ اپنی ماں رانی نوں
 کسراں یاد کردیاں نیں۔

آیا وساھ پکی داھ مائے رانجے
 کدی تک جا ساڈا حال مائے رانجے
 کدی ملیں نی مائے بھولینے
 کتے ملیں تاں دکھ سکھ پھولے

ایناں دکھاں تے درداں نوں کے لوک شاعر نے اپنے اک گیت وچ ایسراں بیان کیتا
 اے دنیا نوں اک کھوہ دی مثال دے کے عورت نوں دھی 'نونہ ماں تے کس دے روپ وچ
 اکوتھاں تے کھڑا کردتا اے۔

کچی کھوہی تے بوکا چم دا مائے
 جتھے سرھی پانی بھرے
 اک بھرے تے دو جا بھن دھرے
 سانوں نونہاں نوں دوش دھرے
 کچی کھوہی تے بوکا رانگلا مائے
 جتھے امبری پانی بھرے
 اک بھرے تے دو جا سر دھرے
 سانوں دھیاں نوں یاد کرے

دھیاں پتراں نوں جیریاں موجاں تے رونقاں ماواں دیاں ہوندیاں نیں اوہناں دا اظہار
 اک نکی جنی تشبیہ نال کیتا جاندا اے

میں سو سو رکھ پئی لاواں
 رکھ تاں ہرے بھرے

چھاواں

ٹھنڈیاں

ماواں

کرے

کون

چھاواں

لوک گیتاں دے حوالے نال بے اسیں ماں دا ذکر کریئے تے خورے ماں دیاں دعاواں
 وانگوں ایسہ سلسلہ کدی وی نہ مک سکے۔ ہولی ہولی کڑیاں بیگانے ویس نال پریت پاء یںدیاں
 نئیں جیسا مطلب ایسہ نئیں کہ ماں دی یاد بھل جاندی اے سگوں دھیاں آپ دھیاں پتراں
 والیاں ہو جاندیاں نئیں جدوں اسیں ایس مقام تے اک دھی نوں کھلوتاو یکھدے ہاں تے اوہ
 اپنے بالاں نوں کہانیاں پاندی دسدی اے جنہوں اسیں ”باتاں پاناوی کہندے ساں تے اوہ
 بالاں اگے ایساں دیاں کہانیاں پاندی دسدی اے۔“

کول پھل، کول پھل، کول پھول وچارا
 کے کول ادھا کے کول سارا
 کے کول ہے ای نئیں وچارا

(ماپے)

دراصل ایناں گیتاں تے کہانیاں پچھے ماں دی محبت دے دریا وگدے ہوندے نئیں جنہاں
 تے ویلیاں دی گرفت کدے وی نئیں آؤندی۔ ماں دا پیار، ماں دے لاڈ تے ماں اگے دکھاں
 دے ایس بیان نوں بے اسیں گوہ نال ویکھیے تے سانوں لوک گیتاں دے ایسہ اثر اج وی
 نویں پنجابی شاعری تے پرانی صوفیانہ تے کلاسیکی شاعری وچ بڑے ڈونگھے ملدے نئیں
 شاہ حسین ہوراں نے اپنیاں جذبیاں نوں بیانن لگیاں ماں دی علامت نوں بڑے سوہنے
 ڈھنگ نال ورتیا اے۔

مائے نی میں کہنوں آکھاں

درد وچھوڑے دا حال

تے فیر

مائے نی مینوں کھیڈن دے

میراوت کھیڈن کون آسی

بابا بلھے شاہ ہوراں نے

”مائے نی مینوں کھیڑیاں دے نال نہ ٹور“

آکھ کے ماں وی محبت پیار خلوص دی گل کیتی اے کیوں بے ماں دا رشتہ ای اوہ رشتہ
اے جیہڑ دکھاں وچ کم آؤندا اے جیہڑ پتراں دے دکھاں نوں محسوس کردا اے تے اوہناں
دے لئی دعاواں کردا اے۔

انگاہ ساکھ دی گل کردیاں ماں توں مگروں جیہڑے رشتے داسب توں ودھ کے ذکر ملدا
اے اوہ اے بھرا دا ذکر ساڈے لوک گیتاں وچ اک بھرا ولوں بھرا دا ذکر بڑا گھٹ اے سگوں بھرا
دا ذکر بے وی تے اوہ وی بھین پرد۔ سن ولوں کڑیاں دے لوک گیتاں وچ جناماں تے محبت
ماں نال اے اوہنی پیو نال نہیں۔

جسراں کہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حدیث وی اے۔

کہ آپؐ کو لوں آپؐ دے اک صحابیؓ تے پچھیا کہ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ میرے
تے سب توں بوہتا حق کس دا اے آپؐ نے فرمایا کہ تیری ماں دا صحابیؓ نے فیر پچھیا آپؐ نے
فرمایا تیری ماں دا صحابیؓ نے فیر پچھیا آپؐ نے فرمایا تیری ماں دا تے چھو تھی وار پچھن تے فرمایا
کہ تیرے پیو دا۔

بابل دھرمی دا ذکر لوک گیتاں وچ بڑا ای گھٹ اے تے اوہ وی دکھ نہیں سگوں اوس تھاں
تے دے جتھے ماں دا ذکر آؤندا اے یاں بھراواں دا ایہدی وجہ اک تے ایہہ ہو سکدی اے کہ
دھیاں اپنے سارے دکھاں نوں صرف ماواں اگے ای کھل کے بیان کر سکدیاں نہیں یاں فیر
بھراواں اگے۔

بابل دھرمی اگے بیان کیتے جاوے والے دکھاں دا مہاندرا ماواں اگے دے جاوے والے
درداں توں اڈ ہوندا اے ایہدے وچ اک شکایت ہوندی اے جدوں کہ ماواں اگے بیان
کیتے جاوے والے ہاڑیاں دے منظر ہور طراں دے ہوندے نہیں اوہناں وچ گھراں دے
دکھاں دا اظہار س دے جھیریاں دا بیان ناناں دیاں لڑائیاں دیاں گلاں تے ہور کئی حیاتی دیاں

مصیبتاں ہوندیاں نہیں۔

کڑیاں اپنے ”تھال“ وچ اپنے بابل دھری دا ذکر کچھ ایساں کردیاں نہیں۔

پو میرا راجہ

بیٹھ گھوڑا تازہ

ترنجناں تے گدھے دیاں ہانناں چوں جدوں کے دی منگنی ہو جاندی اے تے فیر کڑیاں
جدوں رل کے بہندیاں نہیں اوس ویلے بابل دے لبھے ہوئے ور بارے گل بات کردیاں
نہیں۔

باپونوں پسند آگیا

منڈا روہی دے ککرنالوں کالا

کیوں جے کڑیاں اپنے ماں پو اگے بولدیاں نہیں سگوں اپنی پسند تے ناپسند دا اظہار اپنے
گیتاں وچ ای کردیاں نہیں ایسو۔ جیساں فرمائشاں اکثر بابل دھری اگے ای بیان کیتیاں جاندیاں
نہیں۔ جیڑیاں کہ بوہتیاں من وی لیاں جاندیاں نہیں۔ ایسو۔ جیساں عرضاں بابل اگے ای بیان
کیتیاں جاندیاں نہیں ایسو۔ جہنی عرض اگے ویکھدے ہاں۔ جہدے وچ کڑی بابل نوں مخاطب
کر کے اپنے دل دی گل لوک گیت راہیں ایساں مناندی اے۔

دَمیں دَمیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے سس بھلی پردھان ساہورا سردار ہووے

ڈاہ پیڑھا بہندی سا بننے تے متھے کدی نہ پاندی وٹ

بابل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاؤڈا جس

بابل تیرا پن ہووے

دَمیں دَمیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے سس دے باہڑے پت

اک منگئے اک ویا ہے

وے میں شادیاں ویکھاں نت

بابل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاوڈ ژا جس

بابل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے بوریاں جھوٹیاں سٹھ

اک رڑکاں اک جمانی آن

وے میرا چائیاں دے وچ ہتھ

بابل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاوڈ ژا جس

بابل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے درزی سیون نت

اک کڈھنی آن اک رکھنی آن

میرا وچ صندوقاں دے ہتھ

بابل دے تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاوڈ ژا جس

بابل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جتھے گھاڑ گھرے سنیاں

اک پاواں دو جاڈ بڑے

وے میرا ڈبیاں وے وچ ہتھ

بابل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا ہووے گاوڈ ژا جس

بابل تیرا پن ہووے

دئیں دئیں وے بابلا اوس گھرے

جھتے سس بھلی پردھان سوہرا سردار

سس نون سدھن شریکناں

سوہرا کچری دامالک

بابل تیرا پن ہووے

پن ہووے تیرا دان ہووے تیرا اوڈ ژا ہووے گے جس

بابل تیرا پن ہووے

کڑیاں اپنے ”باپو“ نون مخاطب کر کے اپنیاں گدھیاں وچ تے ترنخاں وچ اپنیاں
فرمائشاں وی دس دیندیاں نیں۔ جھیریاں گیتاں دے راہیں پیو دے کنیں وی جا پیندیاں نیں۔

پکا گھر ٹولیں بابلا

کتے لپنسے نہ پین بنیرے

قمیضاں کلیاں تے منگیا کرو

بھولیو ما پیو وے دھیاں سوچ کے منگیا کرو

ایناں فرمائشاں توں اڈویاہ توں پہلے دے سارے دکھ وی جنہاں دا کڑی نون پتہ لگ
جاوے اوہ وی بابل اگے ای بیان کیسے جاندا ہے نیں کڑی نون اپنیاں ہانن کڑیاں کولوں پتہ
لگ جاندا اے جے اوہدا اور کیوں دا اے تے اوہ اوہدیاں دکھاں نون اپنے گیتاں وچ ایسراں
بیان کردی اے۔

اگ لاکے پھوکدے گھنے

باپو منڈا تیرے ہان دا

منڈا رنگ داسنی دا کالا
 دھوبیاں دے سنا پیا
 باپو مینوں مجھ لے دے
 وے میں وس چھیزو آں دے پینا
 دھیاں گوریاں جو آئی تیرے کالے
 باپو دے بدامی رنگیا

اینال دکھل دے اظہار توں بعد جدوں اوہ سمجھدی اے پئی ہن میرا دیاہ اتلھے ای ہوتا
 تے اوہ اپنی دبی ہوئی خواہش دا اظہار فیرا سیراں کردی اے۔

منڈے ہوندے باپو دے گھر رہندے
 دھیاں کیوں بنائیاں رب نے
 بدو ملسی نون جاواں گے
 ماہی ساڈا کالے رنگ دا
 او تھولی قلمی وی کراواں گے

اوڑک رشتے دی گل پکی ہو جاندی اے گیتاں وچ بیان کیتیاں عرضاں دا کوئی مل نہیں
 پیندا ہاڑے تے ہوکے کسے کم نہیں آوندے باپو دھی نون نور دیندا اے تے دھی دے
 مومنوں صرف اینال ای نکل دا اے۔

ساویاں تراں دے تراں
 شکر الحمد للہ
 ساڈا لکھیا ای ایسے طراں

دھی پر دیسن ہون لگدی اے تے اوہدیاں ہانناں کٹھیاں ہوکے اوہدے دل دی

اداز بن جانیاں نہیں جھیریاں کہ آپ وی ایناں منزلاں چوں لنگھ رہیاں ہونڈیاں نہیں یاں لنگھ
آئیاں ہونڈیاں نہیں۔

تیرے مھلاں دے وچ بابل چرخہ کون کتے
میریاں کنن پوتریاں دھبے گھر جا اپنے
میرا چھڈیا کسیدہ بابل ہن کون کڈھے
میریاں کڈھن پوتریاں دھبے گھر جا اپنے
ساڈی لمی اڈاری وے

بابل اساں اڈ جانا

ساڈا چھٹیاں دا چنبہ وے

بابل کھیرے دیس جانا

دھیاں نوں ٹورن ویلے بھین بھرا ماں پو ساریاں دے ہنجو نئیں کھلونڈے پو دی اوس
ویلے دی تصویر اک لوک گیت دے راہیں اسیں ویکھدے ہاں۔

دھیاں پر دیسناں تیریں غلیں نہ سماں

اٹھ سویرے دھرمی بابل دان گیودا کروا

پر دھیاں نوں ٹورن ویلے بک بک ہو کے بھردا

جس امڑی نے دے دے لوری لکھاں لاڈ لڈائے

ہائے وے ربا اوس امبری توں وچھڑن دے دن آئے

کاہنوں ہوئیاں نے جوان دھیاں پر دیسناں

دھیاں جھدیاں ہون پر اییاں کدی نہ راجیاں رکھیاں

اوہ وی ٹورن ویلے روئے بھر بھردو نویں اکھیاں

کاہنوں ہندا ایس حیران بابلا

آلے دے وچ گڈیاں چھڈ کے باری وچ پٹوہلے
 اوہ دھی تیری لاڈاں والی چڑھ بیٹھی وچ ڈولے
 دھیاں جمدیاں ہون پر اییاں کدی نہ راجیاں رکھیاں
 دھیاں ہونڈیاں نیں دھن پر اییا
 توں ہس ہس نور بابلا

رخصتی دے ایناں گیتاں وچ ماں تے پو نوں مخاطب کر کے صبر کرن دی گل کنہہ کیتی
 جاندی اے کہ ازلاں توں انجے ای ہوندا آیا اے۔

محلان، ہٹھیاں باپ کھڑا
 رو رو نیں بھرے
 نہ رو باہل میریا
 دھیاں دے دکھ برے

دھیاں اپنے گھراں نوں ٹر جاندیاں نیں مڑجدوں پیکے آؤندیاں نیں تے اوہدیاں
 سیلیاں اوہدے کونت نوں ویکھ کے آکھدیاں نیں
 تیرے ماہی داسنی دارنگ کالا
 چن وانگوں چمکدے

اوہدے گھر والا ”لانی لگ“ نکلدا اے ننن اوہدے نال گھراں دے کم کار توں لڑدی
 رہندی اے سس چکی ول اشارے کردی اے ایناں دکھاں پاروں اوہ اپنے ویراں تے ماں پو
 ون بلا کے دس دی اے پر نال ای اوہدے مونہوں امہ وی نکلدا اے۔

ساتھوں ہائے ننڈیا نہ جائے
 تیرا وے سہیڑیا بابلا

بابل وے ور لبھن دیاں شکایتاں ویاہ توں مگروں وی جاری رہندیاں نیں جسراں کہ گدھے
وے بول نیں۔

بارہیں برسوں کھٹن گیا

تے کھٹ کے لیا یا پاوے

بابل ورا جیسا ٹولیا

جنہوں پگ ننھنی نہ آوے

بارہیں برسوں کھٹن گیا

تے کھٹ کے لیا یا بیڑے

لاڈلی توں رکھتی بابلا

تیری لاڈلی نوں وخت بتھیرے

کڑی دا کڑم وے گھر قدر نہیں ہوندا تے اوہ ایس بے قدری دا الہمہ وی باپو نوں دیندی

اے۔

بابل تیرے کڑماں نے

گورے رنگ دا قدر نہ کیتا۔

تے کس لئی بدعاواں ایس بے قدری دا اک فطری عمل ہوندیاں نیں۔

بابل میں مرجاواں

بھانویں مرجائے کڑمنی تیری

میں دھبیے اج مرجاں

جگ جیوے نی کڑمنی میری

اوڑک ہوئی ہوئی کڑی ماں پیو دے پیار نوں محبت نوں تے گلاں نوں لاڈاں تے نازاں نوں
گھراں دیاں کماں کاراں وچ پیکے تھوڑا تھوڑا بھل وی جاندی اے پر دلوں و سار دی کدی

نہیں جے اوہنوں اوہدے باپو دا کدی خط ملے تے بے اختیار اوہدے مومنوں نکلدا اے۔

کنڈاٹ گیا پئی دا

اباجی نے خط گھلایا

کیہ حال اے بی بی دا

ایسہ ٹھیک اے کہ ماں توں مگروں جس رشتے دا سب توں ودھ ذکر تے پیار لاڈ تے ناز
لوک گیتاں وچ ملدا اے اوہ اک بھین داماناں والا بھرا اے کہ باپو ہو راں دا ذکر وی کے کچھوں
گھٹ نہیں سگوں اوہ گھلاں جھیریاں کہ کڑی دی حیاتی لئی بڑی ضروری ہوندیاں نہیں جسراں
ور لبھنا سارا پو دا کم ہوندا اے تے ویراں دا کم ایناں وراں نوں نبھانا تے سنبھالنا ہوندا اے۔
بھین بھرا دے حوالے نال تے اک وکھرا مضمون ایس کتاب وچ شامل اے۔ اک ہو رر رشتے
بارے بڑے ای گھٹ سگوں نہ ہون دے برابر گیت ملدے نہیں جیویں۔

گڈی دیاں دو لیناں

اللہ میاں فضل کرے

اسیں وچھڑیاں دو بھیناں

بھیناں اک دو جے توں دو رٹر جاندیاں نہیں جاوَن نال جھیرے رشتے نال واہ پیندا اے اوہ
اے سس تے ننان دا رشتہ سوہرے تے جیٹھ دا رشتہ جنہاں نوں لوک گیتاں وچ کوئی ایہڈے
چنگے لفظاں نال یاد نہیں کیتا جاندا کڑیاں دے کے وی گیت وچ سس سوہرے لئی چنگے خیالاں
تے وچاراں دا اظہار نہیں کدھرے سس دے مرن نال اچی کوک مارن دا ذکر اے تے
کدھرے مکر نوں چھیتی چھیتی ودھن دی دعا اے تاں جے سس دا صندوق بنا کے اوہنوں
دفن کیتا جائے تے کدھرے سوہرے نال جھینڈاں میں لوک گیتاں وچ کڑیاں 'ناراں تے
میاں جھیرے رشتے دا ذکر پیار نال کردیاں نہیں اوہ رشتہ اے دیور دا رشتہ سس نوں کڑیاں
اپنے ویاہ مگروں ای برا بھلا نہیں آکھدیاں سگوں ویاہیاں وریاں ناراں کولوں سن سن کے

اوہناں دے ذہن تے فکر وچ کس نوں مندریاں آکھن دا اک رویہ جیسا بن جاندا اے جیہڑا کہ
 نکیاں کڑیاں دے ککلی دے بولاں وچ 'تھل وچ تے سیانیاں سوانیاں دے گدھے تے
 بولیاں توں اڈماہیے وچ وی سنائی دیندا اے۔

کس دا ذرا ایس لئی وی سوہنے ڈھنگ نال نہیں کیتا جاندا کہہ نوںہاں دے آکھن
 موجب سساں اوہناں کولوں کم بوہتے کراندیاں نہیں جیویں۔

ماواں تاں ٹھنڈیاں چھاواں

میں ماں دی دھی سداواں

سساں کس پاپی بنائیاں

ساڈے مگر چڑیاں لائیاں

دھیاں ماواں تے ویراں دیاں دیتاں چیزاں نوں حیاتی ورگی انمول شے نالوں وی ودھ کے
 سنبھال دیاں نہیں تے فیرائناں دا ذکر وی بغیر کے تشبیہ تے استعارے توں بناں سدھے
 ساڈے انداز نال کردیاں نہیں۔

اسہ ونگاں میرے ویر چڑھائیاں

اسہ میں رکھاں ہک دے نال

ہتھ سوہنے ونگاں سو بھدیاں

اسہ ونگاں میری ماں چڑھائیاں

اسہ میں رکھاں کلجے نال

وینی پتلی ونگاں ٹھوکویاں اسہ ونگاں میری سرھی چڑھائیاں

اسہ میں بھناں ماہل دے نال

ہتھ پتلے ونگاں موہ بکلیاں

ویاہیاں ورہیاں کڑیاں اپنے گیتاں وچ سوہیاں دے دکھاں دا ذکر بڑے سوہنے ڈھنگ

نال تے کھل کے کردیاں نیں جنہاں چوں اک جبردی کیفیت تے دکھاں درواں دی کرلاٹ
صاف نتردی ہوئی دکھالی دیندی اے جیویں۔

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی کم وے

میراڈیا سونے ورگارنگ وے

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی چکی

ماں دیئے لاڈلیئے

سوول پنیداو کھی

ماپیاں نے میں رکھی لاڈلی

سوہریاں لالئی پیسہ وے

اینویں جنم گیا

چن ورگی دھی وے

کڑیاں چیزیاں دے سو چاء ایسراں دے ہوندے نیں جہیرے صرف سس دے وجود
دے ہوون پاروں پورے نہیں ہوندے اوہ چاء مردے تے نہیں سگوں لوک گیتاں داروپ
وٹا کے ساڈے ساہنے آن کھلونڈے نیں تے اسیں اوہناں لوک گیتاں چوں و بکھدے ہاں کہ
اوہ کھیرے چاء نیں جنہاں اگے سس کندھ بن کے کھلو گئی اے۔

گھمے صوف دیئے

تینوں سس مرے تے پاواں

جے میری سس مرجائے

میں رورو کوکاں ماراں

پھستی پھستی ودھ نکرا

اساں س دا صندوق بنانا
لوک بھانویں ننڈیا کرن
س پیریں پازہاں پاوے
تینوں فیر جوانی آوے
سے تیرا سکھاں بکرا

ایسہ چھینٹاں ملتانوں آئیاں نہیں
ماواں اپنیاں جنہاں لک پو آئیاں نہیں
ایسہ چھینٹا ملتانوں آئیاں نہیں
سساں پر آئیاں جنہاں لکوں لہائیاں نہیں

سساں دے ایسراں دے ”ذکر خیر“ توں اڈ ایسراں دا ذکر بہرے رشتے دا کیتا جاندا اے
اوہ ننان دا رشتہ اے۔ جیرا کہ نویں ویاہی ووہٹی نوں سپ ورگا لگدا اے۔ جیدیاں ساہواں
دی واج اوہنوں سپ دی شوکرو انگوں ڈرانندی اے۔ جیدا وجود اوہنوں اک باہردی شے دا
سایہ لگدا اے دراصل ایسہ اک اندرواندی چلدی جنگ اے جیرھی دوہاں دھراں وچ لگی
رہندی اے تے اوہدوں تیکر نہیں مکدی جدوں تک ننان اپنے گھر نہیں ٹر جانندی مطلب کہ
اوہداویاہ نہیں ہو جاندا۔ تھال توں لے کے ماہیے تیکر تے بولیاں توں لے کے گدھے تک
کدھرے وی ووہٹی دی ننان نال یاری تے سوہنا تعلق واسطہ نہیں دسد لڑائی تے لڑائی
اے۔ جتھے ننڈاں دی سرداری اوہ گھر نہیں دسدے۔

دکھ دینی ایس چھوٹیے ننڈے
اگے تیرے آون گیاں
رتاچک لے بھیڑیے ننڈے
منڈا دودے تیرے ویرے دا
منجی ویر دے کول نہ ڈاپنے

نندے بے جتے
 فی میں تیریاں گلاں دی ماری
 نندے سپ رنگے

ننان لئی بد عاواں لوک گیتاں وچ بڑیاں مللیاں نہیں تے فیرننان دے ویاہ مگروں اوہدا حل
 وی لوک گیتاں وچ دکھالی دیندا اے اکو بولیاں توں ایس سارا حل پیاڈل ڈل پیندا اے۔

ویسرے وچ سپ لیٹ دا
 لڑجائے فی ننانے تینوں
 میری نند گنی مکلاوے
 دودھ دانگول رڑک شی

کڑیاں اپنے لوک گیتاں وچ مامے 'چاچے' ماسی تے تائے دیاں منڈیاں دا ذکر بڑا کھل کے
 کردیاں نہیں کیوں جے اک تے پنڈاں تھانواں وچ شریکا برادری ہوندی اے جے گل بن کے
 ٹٹ جائے تے عزت نہیں رہندی ایس کر کے وی تے فیر برادری دامن ہون کر کے وی اک
 دو جے تے بڑا دامن کیتا جاندا اے اک دو جے دادکھ وندیا جاندا اے جسراں اک دو ماہیے نہیں۔

بنھیس چھاپ پرانی آ۔
 پھسپی دیاوے پترا
 گئی توڑ بھانی آ

تے کدی منڈے دے ماہیے دی واج انگ ساک دی اہیت نے قدر ایسراں دسدی
 اے۔

بنھیس چھاپ تراے دی
 کیوں تینوں پھڈ دیواں

توں دھی میرے مامے دی
 بنھیں چھاپ تے مامے دی
 پھسھی دیاوے پتر
 میں دھی تیرے مامے دی

تے کدھرے چاچے دے پترنوں نظراں گکیاں ہویاں نیں تے اوہدیاں فکراں وچ
 چاچے دی دھی پریشان اے تے اپنے مامے وچ اوہنوں پچھدی اے۔

بنھیں چھپاں پنج پائیاں
 چاچے دیاوے پتر
 تینوں نظراں کس لائیاں
 کوئی کنی آلاچے دی
 اوہ میرا مامی لگدا
 میں دھی اوہدے چاچے دی

تے کدھرے ایس چاچے دے پترنوں جیرا اک پاسے مگیتروی اے دوہے پاسے شریک
 وی خوف وی اے تے توڑ چڑھن دا خیال وی یاریاں نوں قائم رکھن لئی ناروے مونہوں انج
 نکلا اے۔

سپ لنگھ گیا شاں کر کے
 چاچے دیاوے پتر
 چھڈ جائیں نہ بانہہ پھڑکے
 بوجھے وچ پنج پائیاں
 مامی دیاوے پتر
 تینوں نظراں کس لائیاں

جے ایناں قسمتیاں تے مٹھیاں مٹھیاں گلاں توں مگروں وی کوئی مکر جائے تے فیر موئے
تے مکرے دا کوئی دارو نہیں ہوندا۔

چن چڑھکے اتر گیا

پتر شریکاں دا

گل کر کے نی مکر گیا

ایناں رشتیاں دا ذکر لوک گیتل وچ اوہناں گوڑا تے اچانئیں جنہاں ماں ویرتے بھین دا
اے کس تے ننان سوہرے دا وی ہے پر اوہ دو جے لفظاں وچ اے ماں ویرتے بھین دیاں
یاداں تے ماناں تراناں توں اڈ جیرا ذکر تے اہمیت جوگ رشتہ اے اوہ اے پتر داتے دھی دا۔

سیانے آکھدے نیں پتر جمدے جوان ہوندے نیں تے دھیاں پر ایادھن دھیاں پتر دیون
والی اکو ذات اے اوہ جنہوں چاہے پتر ای پتر دے دیوے تے جنہوں چاہے دھیاں ای دھیاں
دتی جاوے اوہدے اگے تے انسان دعا ای کر سکدا اے کیوں جے اوہ بے نیاز اے بے پرواہ
اے ویٹرے بالاں نال ای سوہنے لگدے نیں انسان کول دنیا جہان دی دولت ہووے جے دھی
پتر دی نعمت نہ ہووے تے کس کدے ایس لئی کے آکھیا اے۔

چھلانو نو تھیوے

پتر مٹھے میوے

اللہ سب نول دیوے

اوہ گل سن چھلیا ڈھولا

اوسا تھیوں کاہدا ای اوہلا

ڈاکٹر موہن سنگھ دیوانہ جی ہوراں دی اک نظم اے۔

ہوون بھاویں مانواں پریاں

نال حسن دے ڈک ڈک بھریاں
 شاہاں گھریں وہاہیاں وریاں
 پہنن پٹ ہنڈھاون زریاں
 پورا کدی شگھار نہ ہووے
 جے لعلان داہار نہ ہووے

عورت اک ماں دی حشیت نال سب توں ودھ جے کے نال پیار کردی اے اوہ اوہدی
 اولاد اے دھیاں پتراں نال جنہاں توں اوہ اپنی جان وی قربان کر دیندی اے جنہاں دے سکھ
 لئی جنہاں دیاں خوشیاں لئی ماواں اپنے سکھاں نوں ویچ دیندیاں نیں۔

پھلاں باجھ نہ سوہندیاں ٹاہناں

بھانویں ستر باغیں ہریاں

بھائیاں باجھ نہ سوہندیاں بھیناں

پنڈاڈیکن کھریاں

پتراں باجھ نہ سوہندیاں ماواں

بھانویں ستر دولت بھریاں

کونساں باجھ نہ سوہندیاں ناراں

بھانویں ستر حوراں پریاں

لوک گیت دا اسمہ انگ ای انگاں دی قدر اوہناں دی اہمیت تے اوہناں دیاں لوڑاں دی
 دس پاندا اے تے فیر پنجاب جے سوہنے دیس وچ جتھے ہر پل بانہواں دی لوڑاں واپی نیجی لئی
 داہراں ڈکن لئی حیاتی دے لے تے اوکھے ڈونگھے پنڈے کٹن لئی شریکاں وچ وسن لئی تے
 محفلاں وچ ہن لئی۔

لوک گیتاں وچ ماواں سب توں ودھ ذکر پتراں دا کردیاں نیں، لوریاں جھیرے کہ صرف

کڑیاں دے لوک گیت نہیں تے خاص کر کے ماواں بھیناں دے گیت نہیں لوری فیروہتی کر کے
 دتی وی پترنوں جاندی اے ماں اپنے پتر دیاں بلاواں یسندی اوہدے صدقے جاندی 'اوہدے
 سکھاں لئی دعاواں کردی 'پیراں فقیراں دے درباراں تے جاندی منتاں من دی سکھنا سکھدی
 اوہدی لمی حیاتی تے خوشیاں بھری جندڑی دی دعا منگدی اے جیویں۔

اللہ توں دتا ای تے

پالیں توں

میرے بچڑے دے سرتے پاک نبی داسا یہ

کے سچ ای آکھیا اے۔

ایس اک اولاد دی سک بدلے

ماپے لکھیں پاندے کھوہیں جال یارو

اپنی جداناں رکھن لئی ماں پو پتراں دے ہوون لئی بڑیاں دعاواں کر دے نہیں کیوں جے
 - پتر مرے تے جاندا ای ناں والی صورت حال کوئی وی برداشت نہیں کر سکدا۔ تے فیروہتی
 جنہاں دے دل وی مولا پاک نہیں بڑے چھوٹے بنائے نہیں اک لوری وچ کجھ ایسراں دی
 صورت حال دا ذکر ایسراں کیتا گیا اے۔

دیواں لوریاں

ماواں پتر جے پیارے

دیواں لوریاں

لالاں والیا دے مینوں بچڑا

مہراں ونڈدی آواں

پہلاں کراں سلام پیرنوں

چکھوں عرض سناواں

دیواں لوریاں

بھینناں ویرجے پارے
 دیواں لوریاں
 دے پتال دے دان
 تیرے جاگدے دیوان
 میری مشکل کر آسان
 جھنڈے جھولن وچ آسان
 دیواں لوریاں
 جٹ کھیت جے پارے
 دیواں لوریاں
 ماواں پترجے پارے
 دیواں لوریاں

ماواں اپنے پتراں نوں لوری دیون گکیاں دو جے انگاں ساکلاں دانٹاں وی بال دے کنیں
 ندیاں نمیں۔

لوری نکڑے اوں اوں
 تیری ماں صد قڑے اوں اوں
 لوری ملوری
 ددھ کٹوری
 پی لے نکیا لوکل توں چوری
 لوری نکڑے اوں اوں
 تیری داوی صد قڑے اوں اوں
 لوری دینی آں چڑھ کے چبارے
 نکلے دی ماں پئی راج گزارے

لوری نکرے اوں اوں
 تیری پھپھی صد قرے اوں اوں
 نئے دی ووہٹی میں ڈھونڈ کے لہی
 پیرس پو پنہیاں واہ واہ پھی
 لوری لکرے اوں اوں
 تیری بھین صد قرے اوں اوں
 جنگلیں کانے
 جیون کا کے دے مامے
 مامیاں دے لک لاپے
 جیون کا کے دے چاچے
 چاچیاں کیتی واہی
 جیون کا کے دے بھائی
 لال نوں لوری دیواں
 سوں میرے پترا

لوک گیتاں دی صنف ”ماہیا“ وچ پتراں دے حوالے نال بڑے ماہیے ساہنے آوندے
 نہیں جنہاں وچ پترنال پیار، پتردی اڈیک، پترنہ ہون دادرر، پتر دے وچھوڑیاں دے سک تے
 پتراں دے ہون دیاں خوشیاں تے چاء ملدے میں سیا نے آکھدے نہیں۔
 پتر مومے نہیں، ہلدے عالما بھانویں ہو کے مرن فقیر
 بھٹی والیے بھن دانے
 ساڈے کھیرے لال چبے سڑجان گے تے اوہ جان اس۔

تے فیر پتردی حیاتی بچاندیاں ہویاں گھریار نوں لٹاندی آکھدی اے۔

کنجیاں میں دس دینی آن

میرے پت نول چھوی نہ ماریں

تے فیر ماواں پتراں دے درد و نڈ دیاں آکھ دیاں نیں۔

اکھ میرے لال دی دکھے

لالی میریاں اکھاں وچ آوے

دھیاں تے پتر مولا پاک دی دین اے جنہوں چاہے دیوے تے جنہوں چاہے ایس وڈی
تے سوہنی سچی نعمت تے رحمت توں محروم رکھے جے چاہے تے پتر ای پیا دیوے تے جے
چاہوے تے دھیاں ای دی جاوے پر پنجاب دیس وچ تے مسلمان ہون دے حوالے نال وی
لوک دھیاں دے ہون نول بری اکھ نال نیں و یکھدے سگول اوہدی وڈی رحمت سمجھ کے
قبول کر دے نیں تے اکھ دے نیں۔

وہنگی اتے وہنگی آ

رب سانوں دھی دے دتی

بہرہی پتراں توں مہنگی آ

میرے ہتھ وچ پونی آ

رب سانوں دھی دے دتی

خوشی پتراں توں دونی آ

لاڈلی میں تال رکھدا

لوکوا کو بچڑی گھر میرے

ماواں ولوں دھیاں دے حوالے نال لوک گیتاں وچ کوئی ایسے بول نیں ملدے سگول
دھیاں ولوں ماں پو دے ذکر نال بھرے ہوئے گیت تھیں تھیں تے کھلے ہوئے نیں تے اج
دی اپنے پورے جو بن تے وسدے پئے نیں دیور نال بھر جانی کدی شرارتاں کر دی اے تے

کدی کدی جھوٹی موٹی لڑدی وی دسدی اے . جیڑے رشتے نال نویں وی اہی ووہی دی نہیں
بن دی اوہ ننان توں اڈ دو جا رشتہ اے جیٹھ دا۔ جیٹھ دے ذکر دے جھلکارے وی وی اہیاں کڑیاں
دے گیتاں وچ ملدے نیں . جنہاں وچ اوہ جیٹھ دیاں کر توں تے اوہ دے نال ویر دیاں گلاں کر
دیاں نیں گدھے تے ماہیے توں ودھ کے جیٹھ دا ذکر بولیاں وچہ کیتا جاندا اے جیویں۔

میرے جیٹھ دے برے دن آئے

تے ککراں نوں مارے چھیاں

اساں جیٹھ نوں لسی نہیں دینی

تے دیور بھانویں دووہ پی جائے

ایہناں رشتیاں توں اڈ لوک گیتاں وچ ہو روی کئی رشتیاں دا ذکر کیتا جاندا اے جیویں
مما دا۔

ترکڑی داوٹہ کوئی نہ

آکھیں میرے ماما نوں میرے سردا دوپٹہ کوئی نہ

چاچے تے تائے داتے چاچے تائے دے جایاں دا

چاچے تائے مطلب دے

چکال پور دے اماں دے جائے

کڑیاں ویاہ مگروں اپنے سوہریاں گھر جاو سدیاں نیں اوتھے . جیڑے رشتے نال واہ پیندا اے
اوہ کس تے ننان دا رشتہ اے . جیڈا ذکر ہو گیا اے کس تے ننان توں مگروں دیور ہو راں دا
ذکر آؤندا اے . جیڑے کہ بھابھیاں دا بڑا پیارا ہوندا اے۔ ایسہ پیارا اونہوں پیکھے گھر دے ویر والا
پیار لگدا اے سیانے آکھدے نیں بھابھیاں ماواں وانگوں ہوندیاں نیں، دراصل سوہریاں گھراں
وچہ دیور ای اک رشتہ ایساں دا ہوندا اے . جیڈے نال نویں وی اہی ووہی دا دل لگدا اے کیوں
جے اوہ اوہنوں کوئی تکلیف نہیں دیندا۔ گھر دے نکلے موٹے کم وی بھابھی اوہ دے ہس کے کر

دیندی اے تے اوہ اپنے وچہ ای خوش ہو جاندا اے تے اوہ وی اوہریاں غلطیاں نوں معاف کر
دیندی اے۔

روٹی لے کے دیور دی چلی
اتے ڈوریا گنڈھے دی چھل ورگا
منڈا چک لے ویر دا ڈھا کے
چل دیور ایلے چلنے
میری کون چکے پھلکاری
چھوٹے دیور بناں

اے بولیاں تے اے ہدے نال دے دوجے لوک گیت جویں
تیرے باجرے دی راکھی دیور ایں نہ بہندی وے
تے
دیور کرے تماشے

بھابھی تے دیور دے پیار نوں اوہناں دیاں غلطیاں تے چھیڑ چھاڑ نوں زندگی دی تصویر
نوں کھل کے پیش کر دے نیں ایناں لوک گیتاں وچہ بھرجائیاں دیوراں نوں گاہلاں وی کڈھ
دیاں نیں پر اوہ گاہلاں وی پیار بھریاں تے مٹھیاں مٹھیاں ہوندیاں نیں جسراں۔

نکا دیور بڑا شٹ پینا

تے ہدی دے دند گن دا

تے کدی دیور دے تر لے متاں وی کرناں پنیدیاں نیں

لونگ تیری منجی اتوں بھیا

وے دیور اکتے گل نہ کریں

تے دیور وی بھابھی نال شرارت کر دا آکھدا اے

اسیں بیریاں چوں بیر پچھاتا
نی بھابو تیری گل ورگا

مٹی نال اپنے گوڑے سانگے دا ذکر وی کیتا جاندا اے. ہیرا کہ ساڈی سجان وی اے تے
ساڈا مان وی، ساڈا نال وی تے جان وی۔

اسیں پتر پنجاب دے اٹکھی
تے راکھے امنال دے

ایس توں اڈ مذہب نال وی اپنا رشتہ ظاہر کیتا جاندا اے مگدی گل ایسہ کہ لوک گیتاں وی
کوئی وی صنف ایراں وی نہیں. ہیرے وچ کدھرے وی رشتے دی گل نہ کیتی ہووے
رشتہ ماں پتر دا ہووے یاں بھین بھرا دا کونت دا سوانی نال ہووے یاں ننان بھر جانی دا جیٹھ دیور
تے سوہرے دا ہووے یاں کس دا کڑماں چاری ہووے یاں مکے گھراں دے ساک مامے
پھوپھی دے پتر بھرا ہون یاں باپن دیاں سیلیاں رشتہ مذہب نال ہووے یاں دھرتی نال
ساڈے لوک گیت ساڈیاں ساریاں جڑتاں دیاں تصویراں دکھاندے نیں ساڈے جیون دیاں
اوہناں مورتاں نوں پیش کردے نیں. ہیریاں اج اسیں بھل دے جارہے آں۔ اوہناں
رشتیاں دے تقدس تے احترام دی یاد دواندے نیں. ہیرے اج اسیں چھڈ دے جارہے آں
ایسہ لوک گیت سانوں دسدے نیں جے ایناں رشتیاں تے انگاں ساگاں نال مل کے رہن نال
ای حیاتی دے انگ نیں تے مولا پاک وی راضی اے کیوں جے مسلماناں دا کم تعلق توڑنا نہیں
تعلق نوں جوڑنا تے پکا کرنا اے تے لوک گیت وی سانوں ایسہ کجھ ای دسدے نیں۔

لوک گیتاں وچ پنجاب دے انکھی سورمیاں دا ذکر

جدوں اسیں اپنے پنجاب دی گل کر دے ہاں تے صرف پاکستان دے پنجاب دی گل نہیں کر دے سگوں ہندوستان دے پنجاب دی وی گل کر دے ہاں۔ جیدے وچ انبالہ، رہتک، کرنال، حصار، جالندھر، لدھیانہ، ہوشیار پور، فیروز پور، کانگرہ، گوڑگاؤں تے شملہ تے ہور کئی مغربی پنجاب دے شہری آوندے نیں۔

آزادی نے پنجاب کولوں قربانی منگی تے پنجاب نوں دو حصیاں وچ ونڈ دیا گیا۔ اک پاسے انبالہ تے جالندھر ڈویژن تے دو ضلعے لہور ڈویژن دے امرتسر تے گورداسپورہ انگریز تون آزادی لین وچ تے پاکستان بناون دے پڑ وچ دوہاں پنجاباں دے انکھی جواناں نیں۔ دھے نال موڈھا جوڑ کے ویریاں اگے اپنیاں ہکاں ڈاہ دیتیاں تے ویس دی عزت تون قربان ہو گئے۔ تاریخ دے جانوسیانے دسدے نیں کہ پنجاب دے کئی ناں نیں۔

پارسیاں دی پاک کتاب ”اوستا“ وچ ایس دریا تے علاقے دا ناں ”پست ہندو“ دیا گیا اے۔

ہندوواں دی مقدس کتاب ”رگ وید“ وچ ایہداناں ”پست سندھو“ یعنی ستاں دریاواں دی دھرتی لکھیا اے۔ اوہ ست دریا ایہہ نیں سرسوتی یا ہاکڑہ جو سک گیا اے۔ ستلج، بیاس، راوی، چناب، جہلم، سندھ۔

ایران دے حاکم داریوش جدوں ایس علاقے نوں جت لیا تے اوہنے ”کوہ بے ستواں“ والے کتے اتے ایہداناں تے ”سوگائیاں والی دھرتی“ لکھیا۔

ایہہ ست دریاواں دی دھرتی ہولی ہولی پنج دریاواں دی دھرتی رہ گئی تے مساباں دے سے آکے ایہداناں ”پنجاب“ بن گیا۔

پنجاب نوں سب تون پہلے پنجاب ۱۳۱۵ھ ہجری وچ لکھیا گیا تے ایہنوں سب تون پہلوں لکھن والے سن ”امیر خسرو“ جیڑے کہ فارسی دے منے پرمنے صوفی شاعر تے استاد سن۔

سکھاں دے زمانے وچ پنجاب دیاں حداں اندر پشاور ڈیرہ جات، ہزارہ ملتان کشمیر تے ہور
کئی علاقے وی آؤندے سن۔ انگریزاں جدوں ۱۸۴۹ء وچ پنجاب نوں مہاراجا رنجیت سنگھ دی
موت مگروں کھویاتے ایہدیاں حداں وچ وی تبدیلی کیتی۔

ایہناں گلاں توں اڈ پنجاب دی دھرتی بارے وی تاریخ سانوں بڑیاں سوہنیاں گلاں دس
دی اے۔ ”البیرونی“ اک مشہور مسلمان سیانسی جدوں اوہ ہندوستان آیا تے اوہنے اک کتاب
لکھی اپنی کتاب وچ اوہ لکھدا اے۔

”ہندو قوم اندر اک بھیڑاے۔ اہمہ بڑی مغرور تے آپ ہداری اے اوہناں دا عقیدہ
اے کہ صرف اوہناں دا دیس پاک اے۔ باقی ہر ملک ناپاک۔

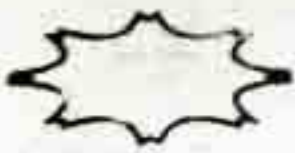
ہندوواں دی اک کتاب ”مہابھارت“ وچ لکھیا ہے۔ گندھارا تے باونا (اج دا پنجاب تے
پاکستان دے دو جے علاقے) دنیا دے مہا مجرم تے گناہ گار خلقت دے علاقے نیں اوہ براہمن
دی وڈیائی من دے نیں نہ اوہناں دے قانون دی پالنا کردے نیں، دکھ زبان بولدے نیں ایس
کارن آریا اوہناں توں نفرت کردے نیں اوہناں نال میل ملاپ تے ساکا چاری دی منایا ہے۔
آریا لوکاں جدوں ہڑپہ ورگے شہراں نوں برباد کیتا تے آپ ایتھے آکے آباد ہو گئے تاں
اوہناں اپنی اک ہو رپاک کتاب ”اتھروید“ وچ لکھیا۔

سلام اوس دھرتی نوں جس وچ غلے، چاول، تے جوں اگدے نیں۔

ہندوستان دے ہندوواں کدی وی اسلام دی سچائی تے وڈیائی نوں دلوں قبول نہیں کیتا
سگوں جدوں وی ایناں دا داء لگیا اے اسلام نوں گھانا ای پہنچایا اے۔ مسلماناں نوں اپنے
علاقیاں وچ کدی وی سکھ دی نیندر نہیں سون دتا۔

ایناں دے ایس کسب نوں اسیں اج وی دیکھ سکدے ہاں۔ کدی اگنی میزائل تے کدی
پر تھوی کدی ایٹمی دھماکے دی تیاری تے کدی پورے علاقے تے حکمرانی دے خواب پر ایہہ
وی حقیقت اے کہ جدوں وی مسلماناں نال ایناں دا ٹاکرا ہویا اے ایس ہمیشہ ای کنڈ وکھائی
اے میدان وچ کدی وی نہیں کھلوتا۔

مسلماناں ایس علاقے تے کئی ورہے حکومت کیتی پر غیر مسلمان نال کدی وی زیادتی نہ

کیتی تے نہ ای ہون دتی تے بے کے کروی دتی تے اوہنوں اوہدی سزا ضرور دتی بھانویں اوہ
بادشاہ دا مسلمان بھراتے بھانویں سوانی کیوں نہیں سی ہوئی ہوئی مسلمان جدوں اسلام دے سچے
تے سچے اصولاں توں دور ہوندے گئے۔ غیراں دیاں چالاں دے جال سچ پھدے گئے اپنے
وڈکیاں دیاں گلاں نوں بھل دے گئے ہر ویلے شراباں دے نشے وچ رہن والے کدی میداناں
وچ دیریاں دے ساہنے نہیں کھلو سکدے سوانیاں دیاں مغللاں وچ بیٹھن والے کدی
مرداں والے کم نہیں کر سکدے پر جدوں کے دے بھیڑے دن آئے ہون۔

مسلماناں دے حکمراناں وچ اوہ ساریاں بھیڑیاں عادتاں آگیناں جہڑیاں کہ برہادی دی
بنیاد بن گیناں فیر کیہ سی پورے ہندوستان وچ تھاں تھاں تے صوبے داراں تے جاگیرداراں
اپنیاں اپنیاں ریاستاں بنا لیناں اکدو بے نال لڑائیاں دا آغاز ہو گیا۔ ہر کے دے ہتھ تلوار آئی
والی صورت دکھالی ویوں لگ پئی۔

مسلماناں کولوں حکمرانی کھولتی گئی۔ سکھاں دا دور شروع ہو گیا تے سکھاں دے ویرتے
مہاراج رنجیت سنگھ دے مرن گمروں پنجاب تے وی انگریزاں دا قبضہ ہو گیا۔

پنجاب دے جوان جیہڑے کل تک آزاد سن اج غلام ہو گئے اوہ لوک جنہاں یونان دے
سکندر نوں روک لیا۔ جیہڑے تنگ آکے راوی تے بیاس دے وچکار لے علاقے وچوں ای
ساہیوال، ملتان تے سندھ راہیں پچھاں مڑ گیا اوہ پنجابیاں دے تیراں نال ای پھٹہ ہو کے مویا
سی۔ ایسہ وی حقیقت اے پئی جیہڑے دھاڑوی پنجابیاں کولوں نہ ڈکیا گیا اوہنوں راس کماری تے
آسام تائیں روکن والا کوئی نہیں ہوندا سی۔

اوہناں جواناں دی دھرتی جنہاں اکبر بادشاہ نال متھالایا۔ مرزے نظام نوں مار مکایا جیہڑے
نادر شاہ ایران اگے کھلو گئے جیہڑے گجرات اپڑ دیاں ای کر لائیا۔

میں دلی کیکر پنخنا

ایتھے گھر گھر ہنگامے

اوہ اج انگریزاں دے غلام سن گل ہو رہی سی ہندوواں دی کہ اوہ بڑا آپ ہداری تے
مغرور قوم دا بندہ اے اپنے آپ توں اڈکے نوں پاک نہیں جان داوڈے وڈے پٹھے تے اپنے

کماں کاراں تے اپنی برتری و یکممن و اعادی اے اوہنوں انگریزاں نال رل کے مسلماناں تے ظلم کرن دا اک موقع ملیا سی اوس انگریزاں کولوں جاگیراں تے نوکریاں انعاماں وچ لٹیاں اوہنے انگریزاں دے خلاف کم کرن والے مسلماناں دی مخبری کر کے بڑے بڑے انعام تے جاگیراں پھل وچ لیاں گل کیہ اوس دا جنہوں تیکروس لگیا اوس لایا تے مسلماناں تے ظلم دی انتہا کردتی۔

سب توں وڈی گل ایسہ سی کہ ہندوواں کول پیسہ بڑا سی ساہوکارا ہندو کیہ کر دے سن نکلے نکلے زمین دار مسلماناں نوں سود تے قرضے دیندے تے ہولی ہولی سود اصل رقم توں وی ودھ جاندا تے ہندو ساہوکار مسلماناں کولوں زمین تے گھریا دے نال مال ڈنگروی کھو لیندے۔

ہن مسلماناں نوں اکو رہ دسدی سی ایناں ظلم تے بچن دی تے اوہ سی آزادی اک وکھرے دیس دی صورت وچ جتھے امن تے سکون دے گیت گائے جان پیاراں تے خلوصاں دیاں بہاراں ہون امن تے برابری دیاں واواں وگدیاں ہون عزتاں تے محبتاں نوں عروج ملے کوئی کسے تے ظلم نہ کرے سود تے پیسے نہ دیوے سگوں قرض حسہ لوڑ ویلے دے کے اپنے بھراواں دی مدد کرے جنہوں دوجے لفظاں وچ اسیں اسلامی اصولاں دی ریاست وی کہہ سکدے ہاں جتھے سمناں لئی قانون تے اصول اکو جے ہوندے نیں جتھے نوکریاں امیراں تے غریباں دے بالاں نوں صرف قابلیت تے دتیاں جاندیاں نیں جتھے بادشاہ تے فقیر اکو تھاں تے کھلو کے قاضی دا حکم سندے نیں انج تے پنجاب دے نال نال پاکستان دے دوجے علاقیاں وچ وی تے اوہناں علاقیاں وچ جھیرے کہ انج پاکستان وچ نیں اوہناں آزادی دی لہر بڑی تیزی نال چلی تے خوشبوواں وانگوں سارے دیس وچ پھیل گئی۔ پر اسیں گل بات پنجاب دے لوک گیتاں دے حوالے نال کراں گے کیوں جے لوک گیت اپنے اپنے علاقے دی اک تاریخ وی ہوندے نیں۔

ایس آزادی دے خواب نوں پورا کرن لئی ۱۸۵۷ء دی جنگ لڑی گئی جنہوں جنگ آزادی دے نال نال وی یاد کیتا جاندا اے لہور، فیروز پور، قصور تے لدھیانہ دی فوجی بغاوت ایسے آزادی دی جنگ دی اک کڑی سی ایٹھوں دے لوکاں نے وی اوہوں کجھ ویکھیا جو کہ

دلی دیاں گلیاں نے ویکھیا۔ پو مارے گئے۔ پتراں دے ساہنے ماواں نوں قتل کیتا گیتا تے
بھراواں دے ساہنے بھیناں دیاں عزتاں لٹیاں گیناں ساگ اجاڑے گئے کیہ کیہ ظلم پنجاب
تے نہ ہوئے۔

سر اتے دے ٹوکرا نارنگیاں دا
اک دن مک جاسی امہ راج فرنگیاں دا

کوئی ٹوکرا نارنگیاں دا
اک دن لواں گے اسیں راج فرنگیاں دا

انگریزاں دی داخلی حکمت عملی آمرانہ سی ظلم و ستم تے قتل دی سزا کالے پانیاں دیاں
سزاواں اوہناں لئی تے کوئی گل ای نہیں۔ انگریزاں نوں صرف اکو گل دی لوڑ سی کہ اوہناں
اگے کوئی سرنہ چکے تے جیڑا سر چکدا سی اوہ اوس سرنوں وڈھنا اپنا فرض سمجھ داسی فیرا
فرض نوں ادا کرن لئی اوہ ہر طرح دی کھیڈ کھیڈ داسی مخبراں نوں جاگیراں دیندا سی جیڑیاں کہ
اج دی وڈے وڈے جاگیرداراں کول نہیں تے سانوں انگریزاں دی یاد دواندیاں نہیں۔ ایس
معاشرے وچ وسن والے لوک چنگی بھلی ڈاڈھی گھٹن محسوس پئے کردے سن داخلی تے خارجی
گھٹن تے احساساں تے جذبیاں دے ایس رنگ نوں اپنے لہونال رنگ کے تے لوک گیتاں
دیاں شکلاں وچ سانوں وی اوہ لوک اپنے پیارے دیس پنجاب دے اونہاں ویلیاں نوں یاد
کردے جدوں ایہدے رکھاں تھلے چھاواں ہوندیاں سن ایہدیاں پیلیاں وچ بیلیاں وچ
لاشاں نہیں ہوندیاں ایہدیاں وٹاں تے انساناں دالہون نہیں سی ڈھل دا اوس سدے۔ سدے
پنجاب نوں جدوں یاد کردے تے اوہناں دے مومنوں نکل دا۔

آ پنجاب پیار توں مڑ آ
آ سکھ پنجاب توں گھر آ
تیرے توت دن مڑ ساوے
مڑ ہون بوٹیاں نال تیریاں دوستیاں

تیرے پیپاں ہنسیاں ہون مڑ ملے
 تیرے امباں تے پیسگھاں اردیاں
 کڑیاں منڈھے مڑ کھیڈن انجھک ہوکے
 رل مل اوہناں چنے دیاں پامیاں
 گلیاں پان رل مل کے
 کھیڈن چھین لکیاں
 اوہو رتاں مڑ آون
 میرے سوہنے پنجاب دیاں
 اج بھورے باندر نچدے
 پنجاب دیاں ڈانگاں نٹیاں
 ایس تے راج فرنگی وا
 نی چپ راج فرنگی وا

اک ان ڈٹھے خوف نے ساوے رکھاں دیاں چھانواں نوں بلدیاں سڑ دیاں دھپاں وچ
 بدل دتا نہ امباں تے پیسگھاں تے نہ بیلیاں وچ ونجھلی دی سر رہی۔ نہ کوئی رل مل بیٹھے
 تے نہ کوئی کسے دی کوئی سنے۔ کڑیاں نوں جواناں دیاں ڈانگاں لٹیاں ہویاں وکھالی دیون تے
 جدوں بھراواں توں کنڈاں خالی ہو جاوےں فیر عزتاں دی رکھوالی وی اوکھی ہو جاندی اے۔ تے
 کجھ اسطراں دا حال ای پنجاب وچ ہو گیا سی۔

ایس گیت دا آخری بول دسد اے جے انگریزاں دے خلاف اٹھن والی ہر آواز نوں دبا دیندا

سی۔

ایسے لوک گیت سارے دا سارا انگریزاں دے خلاف اک آواز اے ایس آواز وچ
 جیہڑی گھٹن محسوس ہوندی اے یاں خوف اے اوس توں دسد اے کہ گل کھل کے نہیں
 سی کیتی جا سکدی اپنے نفرت دے جذبے دا اظہار ایسے طرح دب دب کے تے ڈر ڈر کے کیتا

جاندا سی۔

۱۳ اپریل ۱۹۱۹ء نوں جلیانوالہ باغ دے میدان وچ اک جلسہ ہون والا سی امرتسر نوں جنرل ڈائریکٹر دے حوالے کر دتا گیا اوہ اوس باگ دے بوہے اگے کھلو گیا تے حکم دتا کہ ۴ چار منشاں وچ باگ نوں خالی کر دتا جاوے۔ نسین تے گولی چل جاوے گی۔ اوڑک گولی دا حکم دے دتا گیا تے ۱۶۰۰ سولہ سوراؤنڈ چلاؤن مگروں گولیاں مک گیناں تے فائرنگ بند کرنا پئی نسین تے پتہ نسین انگریز کیہ کردا

رنڈا پنجاب کیتا فرنگیے دی چال نے
باگے دا بوہا کوئی نہ
بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیاندا چلھا
امر تر دیاں گلیاں وچ پنجابیاں دا لہو ڈلھا

۸ اپریل ۱۹۲۹ء نوں مرکزی اسمبلی وچ . ممبر شین دی واردات ہو گئی . ممبر دے بارے آکھیا
جاندا اے کہ بھگت سنگھ نے اوہ . ممبر احتجاجا سٹیا سی

بارہیں برسیں کھٹن گیا تے کھٹ کے لیا یا مایا
بھگت سنگھ سورے نے سیمبلی وچ . ممبر چلایا۔

انگریز دی پولیس نے اسمبلی دی گھیرا بندی کر کے گیلری وچوں بھگت سنگھ تے بی کے وت
نووں پھڑ لیا تے بھگت سنگھ نوں پھانسی دی سزا دتی گئی . جیرہی کہ اوس شینہ جوان نے ہس کے
قبول کر لئی۔ اج اوہ لوک گیتاں وچ زندہ نہیں تے جدوں تک لوک گیت زندہ نہیں ایناں لوکاں
داناں وی زندہ رہے گا۔

کیٹری ماں نے بھگت سنگھ جمیا
جنٹلاں ج شیر پلدا
جیرہی رات بھگت سنگھ جمیا
ہور نہ کوئی جمیا

تیرا راج نہ فرنگیا رہنا
بھگت سنگھ کوہ سنیا

ایسہ اوس حساس فنکار دی زبان اے جیہڑا معاشرے نوں ویکھدا، اشرے دے دکھاں
سکھاں تے اوکڑاں نوں پرکھ دا اے۔ لوکائی کولوں اثر لیندا اے، تے اپنے ایس سارے
احساس نوں گیت دی شکل وچ قید کر دیندا اے۔

آگرہ قندھار صدقے
سارا ہندوستان صدقے
کابل تے قندھار صدقے
لونڈی دا گھر بار صدقے

پنجاب دی تاریخ دل نظر ماریے تے تن چار واقعے بڑے ای اہم دکھالی دیندے نیں۔
جلیانوالہ باگ دا واقعہ، غازی علم الدین شہید دی شہادت، بھگت سنگھ جی ہوراں دی انگریزاں
دے خلاف نابری دی جرات تے بہادری تے شہید گنج دی میت والا واقعہ وی بڑا مشہور ہويا۔

سکھ مویا میت دی کندھ توں
اللہ والیاں دی خیر ہووے

جبراں کہ پہلے گل ہوئی اے کہ ہندو کے دو جی قوم نوں کجھ وی نہیں جان داتے اپنے
آپ نوں بڑا مغرور تے عزت والا سمجھ دا اے ایس گل پاروں ای اوہ مسلماناں نوں موقع پا کے
تنگ کروا رہندا اے جدوں وی اوہ دا لگدا اے مسلمان دا دل دکھانوں نہیں مڑدا ایس سلسلہ
دی اک مکروہ کڑی راجپال وی سی جیہڑا کہ آریا سماج دیاں مذہبی کتاباں دا کم کار کردا سی اوس
گستاخ نے بنی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی شان وچ گستاخی کیتی۔ مسلماناں عدالتاں نوں
دسیا پر اوس ویلے انگریز تے ہندو اک ہوئے سن عدالت کولوں کوئی نیاں نہ ملیا تے اوہ مسلمان
کتھے جیہڑا نبی دی شان وچ گستاخی برداشت کر جائے۔ تے کرے وی کیویں ساڈے کول ہور
ہے ای کیہ سوائے اوہناں دی رحمت توں تے اوہناں دے کلمے توں سوائے اوہناں دی

شفاعت توں تے کملی دی چھاں توہی مسلمان مرتے سکدا اے پر آپ دے نال تے انگلی اٹھدی
ہوئی نہیں دیکھ سکدا۔

جس زمانے وچ راجپال نے ایسہ گستاخی کیتی علم الدین اوس ویلے اک طالب علم سی
اوہناں دی غیرت نے ایسہ گل گوارا نہ کیتی تے اک تیز خنجر لے کے گھروں نکلے تے سدھے
راجپال دی کتاباں دی ہٹی تے آگے راجپال دا پتہ کیتا۔

راجپال نوں اکو وار نال جہنم دی آگ دا پال بنادتا۔ آپ نوں قید ہو گئی آپ دے وکیلاں
آپ نوں آکھیا کہ توں اک داری آکھ دے کہ میں راجپال نوں قتل نہیں کیتا تے فیر تینوں بچانا
ساڈا کم اے۔ پر آپ نے انکار کردتا۔ آپ نوں پھانسی دا حکم ہو گیا تے لوکاں نوں آپ دا ناں
زندہ رکھن دا حکم ہو گیا۔

بارہیں برسیں کٹھن گیا تے کھٹ کے لیاندا وان
لکھاں لوکی کلمہ پڑھدے غازی علم جوان
بارہیں برسیں کٹھن گیا تے کھٹ لیاندا ٹینڈا
علم دین و جا چھڈیا راج پال دا بینڈا

اوس ویلے دے عوامی شاعراں وی آپ دا ذکر اپنے اپنے علم تے جذبے مطابق کیتا اے
سگوں اج علم الدین غازی شہید دا ناں اک عاشق دے حوالے نال سدالٹی زندہ ہو گیا اے۔
باقاعدہ شاعری وی کدی کدی لوک شاعری دا روپ دھار لینی اے کیوں جے اوہ ونی ہولی
ہولی لوکاں وچ مقبول ہون پاروں لوکاں دی اپنی بن جاندی اے۔ جسراں کہ غازی شہید بارے
بھیرے اودوں شعر کہے گئے اج اوہناں نوں بڑے چاہواں نال تے پیار نال پڑھیا تے سنیا جاندا
اے جیویں استاد عشق لہرجی ہوراں دا بول اے۔

ہویا چودھویں دے چن وچ روشن تیرا عشق اوئے عاشق حضور دیا
جھونٹا دار دی ہینگھ دا جھونٹا ای شوق نال ساتھی منصور دیا
سب دی اکھیاں وچ سما گیا ایں علم دین او ذریا طور دیا
عشق لہردی عرض دربار اندر پہلوں کریں مسافرا دور دیا۔

مولانا محمد بخش مسلم وی ایسے دور دے شاعر سن جدوں مسلماناں نے غازی علم الدین شہید
 ”دا جسد خاکی سر شفیع دی ضمانت تے حاصل کیتا تے اک نہ ڈکیا جان والا جوش تے جذبے نال
 بھریا ہويا ہجوم سی۔ جذبیاں، احساساں تے غماں دی آگ ہر پاسے پئی بلدی سی سر شفیع ہوراں
 مولانا محمد بخش مسلم نوں تملادت کرن لئی اکھیا۔ کیوں جے آپ مقرر وی سن تے بڑے چنگے شاعر
 وی۔ اوہناں دے آکھن موجب آپ نے اوس ویلے غازی علم الدین شہید دی یاد دوج جہیرے
 شعر پڑھے اوہ بچے بچے نوں یاد ہو گئے۔

جیوندی جان او پیاریا علم دینا جیون جو گیا موت نوں ماریا ای
 جگاں تیک رہی تیرا نام زندہ، زندہ نبی توں تن من واریا ای
 سک گئے دریا محبتاں دے بیڑا ریت تے بجنا تاریا ای
 الا اللہ کہہ کے چڑھیوں دار اتے سروں عشق دا بھار اتاریا ای
 لاش رہی بے داغ ایمان وانگوں ڈاڈھا جھوٹ تے سچ نتاریا ای
 آئی موت حیات دا جام لے کے مکھ بچیاں وانگ چا اڈیا ای
 اٹکے یلیا اوے تیرے حوصلے توں زندہ فیر منصور کر چھڈیا ای
 دنیا موت کولوں اینویں۔ بھدی اے موت عاشقاں دے پردے بھدی اے
 اوسے موت نال زندگی سجدی اے جہیر ہی موت ہووے کے پجدی اے

ہندو اپنی عادت پاروں تے اپنی برتری نوں معاشرے وچ قائم رکھن لئی ہر طراں دے ظلم
 نوں جائز سمجھن لگ پیا اپنے قرضائی لوکاں دیاں ہر فصل تے ڈگریاں جاری کرادیند مال ڈنگر لے
 جاندا مکان توں کڈھ دتا جاندا تے ماڑیاں راہکاں تے ہو روی کئی طراں دے ظلماں دے پہاڑ
 ڈھائے جاندا اوسے اوڑک لے دا کیہ زور ہوندا اے نس جانا یاں رونا پر پنجاب دے گھبرو جواناں
 لئی میدانوں نس جانا اک بڑا وڈا طعنہ تے حیاتی داسب توں وڈا گن اے۔ پنجاب دا جوان ظلماں
 تے نا انصافیاں اگے لوہے دی کندھ بن کے کھلو جاندا اے۔

ایہناں لوہے دیاں کندھاں چوں اک نال ”جیونے موڑ“ دا اے۔ جیونے موڑ دا پواک

ہندو بائیے دا قرضائی سی اوہدے پوتے بڑے ظلم تے ستم ہوئے، جدوں جیونا جوان ہویا تے اوہ
ایہناں ظلماں نوں دیکھ کے چپ نہ رہ سکیا اوہنے اپنی چھری نال ہندو بائیے دا سرلاہ کے سٹ
داتے علاقے دا منصف جیہڑا ہر فصل تے ڈگری جاری کر داسی اوہنوں وی گاجراں مولیاں
وانگوں وڈ دتا۔ اک واری سود خور ہندو بائیے کھتری خاندان دی جنج وی لئی ہندو سود خوراں
دیاں پگڑیاں لاہ کے نقدی تے زیور نال بھر کے دو بے پنڈ جا کے اعلان کر دتا، جیہڑے کے غریب
داپتیاں دھی ویان والا ہووے اوہ آوے تے آکے اپنی ضرورت مطابق لے جاوے ہندوواں
دیاں پگڑیاں لاہ آندیاں تے آکے ہوکا دے دتا۔ ایناں پگڑیاں نال اپنیاں دھیاں بھیناں دے
دو پٹے بنا لینا تے اشرفیاں تے روپیاں پیساں دے گھر و گھری چھٹے دیندا ہویا پنڈوں نکل گیا۔
اوہدے نالوں ودھ اوہدے کالے، بوتے دیاں دھماں پے گیناں۔

کالے	بوتے	دیا	اسوارا
دھرتی	دیا	سنگھارا	
تیری	چھوی	مارے	چمکارا
مرے	بجنا	توں	کتھوں آیا

ایسہ جیونا موڑ اے لداڑا
جس پایا سود خوراں نوں پواڑا
جیہدی چھوی بن گئی اے کوہاڑا
ایہدا واسا بیڑ وچ نی

اقبال اسد ہوری اپنی کتاب ”پنجاب دے لچھال پتر“ وچ دسدے نیں۔ جیونا موڑ
سانولے رنگ دا سوا چھہ فنا جوان سی، اوہدیاں گینو درگیاں نشیلیاں اکھاں، اوہدے، یاراں
وچوں رحمت خان، کرتار سنگھ تے پریم سنگھ وی سن جیونے موڑ نوں پولیس کدی وی پھڑنہ
سکی تے نہ ای اونسوں انگریزاں دیاں گولیاں نال موت آئی۔

جیونے موڑ نیں کدی وی کے غریب نوں تنگ نیں سی کیتا جدوں وی لٹیا امیراں، سود

خوراں تے ہندوواں نوں لٹیا، جدوں وی ماریا زمینداراں، نمبرداراں تے جاگیراداں نوں ماریا
انگریز دے بھناں تے ہندو ساہوکاراں دے یاراں نوں قتل کیتا سماج دے ستائے ہوئے ہوور
وی کئی غریب اوہدے نال آن ملے اج وی جیونے موڑ دیاں بولیاں پنجاب دے ضلع فیروز پور،
ریاست کہوٹہ، ضلع جالندھر، ہوشیار پور تے لدھیانہ دے جوان بیلیاں وچ بولدے دسدے
نیں۔

گھر گھر پت جمدے
جیونا موڑ کسے نہیں جنا
او بلے بلے او بلے بلے
جیونے موڑ دا بوتہ کالا
تے بیڑ وچ جا وڑیا
او بلے بلے او بلے بلے

جدوں چھوی موڑ دی چمکی
کوٹھی پس والیاں دی دھڑکی
او بلے بلے او بلے بلے

جیونا بڑا سخی تے دلیر بندہ سی جدوں وی کسے سو دخور نوں لٹ دا کسے جاگیردار تے ظالم نوں
مار دا۔ کھویا تے لٹیا مال غریباں وچ ونڈ آؤندا، اوہدیاں سخاوتاں تے غریب پروری دے کئی
حوالے سانوں لوک گیتاں وچ نظریں آؤندے نہیں۔

جیوے ماریا زیرے وچ ڈاکا
تے مہراں دی چھٹ لد لئی
او بلے بلے او بلے بلے
جیونے دتے مہراں دے چھٹے

تے چھاریاں دے ہار بن گئے
 او بے بے او بے بے
 جیونے موڑنے انج دولتاں ونڈیاں
 پنڈاں وچوں غریبی نس گئی
 او بے بے او بے بے

جیونا اپنے ویلے دے خداواں لئی فرعونیاں تے ظالماں لئی اک لال بنسیری بن گیا جیونا دا
 کالا بوتاموی دہشت تے خوف دا اک نال سی، جیہدا اشارہ سانوں لوک گیتاں وچ کجھ ایسراں
 ملدااے۔

جیونے موڑ دا نال جدوں سنیا
 پھنج وچوں پہلاں نسیاں
 او بے بے او بے بے
 جیونے دا بوتامو آوڑیا بازار
 تے کپور تھل دیاں کندھاں ہلیاں
 او بے بے او بے بے

جیونے موڑ دی بہادری، دلیری، اوہدے ڈاکیاں دا ذکر اوہدی سخاوت دی گل دے نال نال
 پس نال اوہدیاں لڑائیاں دا ذکر وی لوک گیتاں وچ ملدااے تے اوہدی موت بارے وی سانوں
 کئی ماہیے تے بولیاں دکھالی دیندیاں اک شاعر اوہدی موت تے کسراں دے بول لکھدااے۔

گھر گھر پت جمدے جیونا موڑ نہ کے بن جانا
 جیونا موڑ وڈھیا نہ جاوے چھویاں دے کھنڈ مڑ گئے
 ڈوہنگی ڈھاب وناں دا اوہلا جتھے جیونا موڑ وڈھیا
 اتے گھیکھاں دا جوڑا بولے جتھے جیونا موڑ وڈھیا
 اوتھے ہرناں دی جوڑی روے جتھے جیونا موڑ وڈھیا

جیونے موڑ دا اک جگری یار سی بھان سنگھ، جیونے موڑ دے مرن مگروں بھان سنگھ اپنے

گروہ دالیڈر بن گیا تحصیل فیروز پور داجھان سنگھ جتھے جاندا لکار کے جاندا لٹ پٹ کے اپنا پتہ
وی دس جاندا۔

دھوڑ وانگ بدلاں دے اڈ وی
جدوں جٹ ڈانگ مار دا
لوکو! بھان سنگھ سورے نوں روکو

بھان سنگھ وی جیونے موڑ وانگوں بڑا دلیرتے بہادر سی پس دے گھیرے وچوں بچ کے نکل
آونا بھان سنگھ لئی بالال دی کھیڈی وسدیاں گولیاں وچ سود خوراں دے گھراں تے کوٹھیاں
نوں لٹنا بھان سنگھ جوان دا شغل سی۔

گھر چھڈے تے بیلے ملے
بلے او جوانو بلے بلے
گھوڑے تے چھویاں
تماڑے سنگار سی
موڈھیاں اتے لٹکایاں بندوقاں
تے گولیاں دے ہار سی
گھر چھڈے تے بیلے ملے
بلے او جوانو بلے بلے

نسبیں دولتیاں تھیں وچ ونڈیاں
تھانوں رون گیاں دیمہ دیاں رنڈیاں
تماڑیاں جھالاں مالوے نیں جھلیاں
زیلدار وڈھے ساہوکار لے
دے دولتیاں دے چھٹے
گھر چھڈے تے بیلے ملے

بے او جوانو بے بے

سود خوراں تے جاگیرداراں دیاں راکیاں ہوون لگ پٹیاں پر جدوں ظلم دی انتہا ہو
جائے فیراچیاں کندھاں دے پیرے مظلوماں دے راہ نہیں ڈک سکدے جدوں انتقام دی
اگ سینے وچ بلدی ہووے تے فیر دریا تے سمندر چیر کے دی آونا پوے تے بندہ آجاندا اے۔
بھان سنگھ سورے دایاری سندر سنگھ میدان دا بڑا مرد سی کیوں نہ ہوندا بھان سنگھ جیسے جوان دا
یاری پورے پنڈنوں کلائی اگے لایندا ہوندا سی اوہاناں سن کے تے اچیاں کندھاں کھن
لگ پٹیاں سن۔

جدوں سندر دا نال سنیا
کوٹھیاں سود خوراں دیاں پھڑکیاں
پورنا! دو جا نہیں جمن
سندر سنگھ سورما
او بے او بے او بے

سو پگ رامان کلاں دی
کلی جان سندر دی جھگڑے
کتے بوہڑیں دے نظام لوہارا

گوریاں پنجاب تے قبضہ کر لیا سی، کساناں توں زمیناں تے کھوہ کھوہ کے اپنے یاراں جنان
تے مخبراں نوں دے دتیاں گئے سن۔ ہنر مند تے دستکار کمی بناوتے گئے، غیرتاں والے تے
انکھاں والے سورے ایسے جبر تے ظلم برداشت نہ کر سکے اوہناں انگریزاں دے خلاف نابری دا
اعلان کردتا۔ ہر مذہب دے فن والے وی ایہناں دے نال آئے کیوں جے تھان تھان تے
انگریز پادری دھرم گیان دے خلاف تقریراں کردے سن مسلمان مجاہداں دے نال کئی سکھ وی
اپنے دھرم دے خلاف گھاں نہ سن سکے۔ اوہناں گورے حاکم نوں اپنے پاک دیسوں کدھن
دیاں قسماں پکیاں۔ جتھے انگریزاں نوں ویکھن مار دیوں تے اوہناں دیاں سوانیاں نے بالاں

نوں کجھ نہ آکھن ”فقیر شام داس“ دے چیلے زندہ باد دے نعرے لاندے رہے تے ویریاں نال
 لڑدے رہے گولیاں سینیاں اتے کھاندے رہے تے امر ہوندے رہے ایناں انگریز حاکماں نے
 فقیر شام داس نوں پھڑکے اک رکھ نال تنگ کے پھانسی دتی۔ اوہدی یاد وچ لوک گیتاں دے
 شاعر بولدے نیں۔

او بلے بلے شام داس آکھے چیلیاں نوں
 جن امر ہونا بیراگن نوں بنا لوو برچھی
 گورا حاکم اے دھرم دا دشمن
 بیراگن نوں بنا لوو برچھی

گورے دا راج پیا ڈولدا اے
 بیراگن نوں بنا لوو برچھی
 جن پاپ اپنے نیں جھڑانے
 بیراگن نوں بنا لے برچھی

جن سدھیاں سرگ نوں جانا
 بیراگن نوں بنا لے برچھی
 پنجاب دی دھرتی بلیدان منگدی اے
 بیراگن نوں بنا لوو برچھی

گورے نوں پنجاب توں کڈھن لئی
 بیراگن نوں بنا لوو برچھی
 او بلے بلے جس امر ہونا
 بیراگن نوں بنا لے برچھی

مانجھے دے علاقے واسورما ملنگی۔ دو بے جواناں وانگوں جوان تے دلیرتے رنج کے سخی
 سی۔ امرتسر دے اک پنڈ ”سوئل“ دا وسنیک ”نظام لوہار“ انکھی تے غیرت وند ہتھاں نال
 کر کے کھاندے نیں۔ کدی کے اگے جھولیاں نیں اڈدے پھر دے نظام لوہار وی انگریز وی
 فوج وچ ملازم سی اک دن انگریز صاحب بہادر نے کدھرے گاہلاں کڈھیاں تے بے عزت وی
 کیتا۔

نظام لوہار دے اندر داستا ہویا شیر جاگ پیا انگریز افسرنوں، دو بے جمان اپڑا کے آپلی جنگل
 تے بیلے آباد کردتے حکومت ولوں اشتہای قرار دیا گیا۔ ساڈے لئی سب توں وڈی نموشی والی
 گل تے اسمہ دے بے اج دی ساڈی نویں نسل ایناں مجاہداں نوں، تحریک پاکستان دے
 سورمیاں نوں انگریزاں دیاں ویریاں نوں ہندو ساہوکاراں تے سکھ جاگیرداراں دے دشمن
 نوں، اک چورتے ڈاکو دے نال توں یاد کردی اے۔ آفرین اے اج دی نویں نسل توں وی
 بہرہی اکھاں بند کر کے انگریز دی لکھی ہوئی تاریخ نوں من لیندی اے۔

پنجاب دے اوہ سورے پتر بہرے اپنیاں بلماں نال چھویاں نال، برہمچیاں تے ڈانگھ
 نال انگریز دیاں بندو قلاں دے مقابلے کردے رہے تے ایناں دیاں برہمچیاں تے چھویاں وی
 انگریزاں دیاں توپاں تے بندو قلاں تے بھاری رہیاں کیوں نہ رہندیاں ایناں کول اک جذبہ سی
 اک حوصلہ تے جرات سی۔ ایہناں پنج دریاواں دی دھرتی دا پانی پتیا سی۔ ایہناں نوں پتہ سی
 بے اسلہ اج ایس راج دے خلاف آواز نہ چکی تے کل نوں انگریز سانوں ساڈے اپنے ای
 دیس وچ سرچک کے جیون دی اجازات نیں دیوے گا۔

لوہار نوں شوق نوکری دا
 کر کے کھاندا اے نیک کمائیاں
 وگڑ گیا کم لوہار توں
 کولوں گالیں باندر نیں چاسنایاں

نظام لوہار دے نال اک ہور معاشرے داستا ہویا جمن سی۔ جمیداناں سی جبرو جبرو: ات دا
 ناکی سی اوہدی سوانی نوں جنس دیاں وگڑیاں منڈیاں چھیریا تے جبرو بدلہ لین لئی نظام لوہار کول گیا

کیوں ہے نظام لوہار نے غریباں تے ماڑیاں بندیاں دا ساتھ دینا شروع کیتا ہو یا سی جدوں دو
ویں اکٹھے ہوئے تے شاعر اونہاں دے ایس ملن نوں اپنے لفظاں وچ ایسراں بیان کردا اے۔

رب اوہناں دے قدرت نال متھے جوڑ دتے
جیویں مل پئے سکے بھائی
نظام لوہار اے ”سوہل“ دا
جبرو جاہمن دا نائی

جون سوتے جھٹ پچھیرے جاوڑے
جٹ دی لئی اے کر دوہاں میدان صفائی
نظام نائی نوں آہندا
باہنہ سرہانے رکھ کے سوں جا
تینوں کوئی چھیرے گا ناہیں

دوواں جواناں نہیں سکھ سرداراں دے وگڑے ہوئے بالاں دے ٹوٹے کر کے پورے پنڈ
وچ اعلان کردتا ”جھیرے کے غریب دی عزت برباد کرے گا جیوندا نہیں رہے گا۔ ایسہ دھرتی
اوپدے اتے تنگ کردتی جاوے گی“ اوہ بھاویں مسلمان ہووے تے بھاویں عیسائی مسلم نائی،
لوہار، جٹ، رائٹھ، موچی تے بھاویں چوہڑا ہووے کے نال کوئی رعایت نہیں کیتی جاوے گی۔
ایناں لوکاں موت دے گاہنے اپنی وینی نال بھن لیے سن، موت ایناں دی راکھی کردی سی
ایناں دے حوصلے بلند تے ارادے پکے سن۔ جتھے سوو خواراں تے جاگیرداراں نوں لٹن
جاندے لٹ دا سارا مال غریباں تے مسکناں وچ ونڈ آوندے گیت کار ایناں بارے کجھ انج
لکھدا اے۔

کل پئی بولدی نارو دلیل چادھاری
گھمنڈی دے شایاں نوں فکر لوہار دا
پہرہ رکھدے نت کھلاری

لوہار لیندا گھوڑا
 توڑ گیار کن پورے نوں
 او تھے آواز پاہروں نوں ماری
 اونہاں نوں آہند پھڑ لوو باگ فیر گھوڑے دی
 اوہدے مگر ٹھوک دیو پچھو اڑی
 اوہ آہندے سن لوہارا
 اسماں چوہڑے اول تے ذات بچاری
 نال دیاں ڈاکو آں نوں
 دیندا لوہار ہٹی دیوچ چاواڑی
 آپ لیندا بھر دونالی
 ایویں جانوں جیویں پہرہ لگ گیا سرکاری
 دھمی ویلے نائی جا کھڑا پیٹی تے
 کنجی گئی ہو اکواہری
 لوہار اتریا کوٹھے توں
 گھڑی دیوچ پیٹی وڈا تاری
 آہندا بہیاں لوو چک کراڑ دیاں
 وچ رڑے دے چلیا بے ساڑھی
 رکن پور دے سارے چوراں، غریباں دا لہو نچوڑن والیاں چوہد ریاں، سود خوراں،
 جاگیرداراں زمینداراں، نمبرداراں تے مخبراں دے گھراں نوں لٹ لیا گیا۔
 زیواراں روپیاں تے اشرفیاں توں اوہناں دے گھراں دے صندوقاں نوں خالی کر کے
 اونٹھ لد لیا تے جانڈے جانڈے اوہناں دے ہی کھاتے وی نال ای لے گئے۔

لوہار دی لٹ پچھوں
 اے جانیویں دس دی

جیویں پاندھی رات رہ کے
سٹ گئے چوڑ بیوپاری

نظام لوہار دے ٹولے دا اک بندہ جہیز بڑا جوان تے جگرے والا بندہ سی ”دیوا سنگھ مان“
اوہداناں سی انگریز سرکار نے پھڑ لیا تے قصور دی جیل وچ بند کر دیا گیا اپنے جن! نوں چھڈان
لئی نظام نے قصور جیل تے حملہ کرن دی سوچی تے لوک گیت دا لکھن والا لکھدا اے۔

کل پئی بولدی نارواٹھیا لمبا بال سہاردا

چوداں جوان کینے اشتہاری

اوہناں جیل خانہ لیا بھن سرکاردا

گھمان مان، دیوا سنگھ، پچھو، ودھاوا

سو کھانادری بھٹی

نئیں کوئی شک گھمباردا

ایناں دے نال چیرانی ماچھی اے

اوہ کل کوٹ قندھاردا

ایناں دے نال جبروتائی

اوہ سچا ہستاردا

دھنی واہ واہ، ہتھیاردا

کل توں سردار نظام لوہار

اوہ موہری انقلابیاں دی دھاردا

انگریز دیاں کمبن کوٹھیاں

خلعیاں نوں خوف لوہاردا

راتیں راج ملنگی داتے دن نوں راج فرنگی دا۔ پنجاب دے کھیرے جوان دے کینیں

ایسہ بول نئیں پئے تے خاص کر کے مانجھے دے علاقے دے جواناں دے کینیں ملنگی پنجاب

دیس دے دل مانجھے دا پترسی موضع لاکھو قصور وچ جمیازمین جاگیرداراں کھولئی چوہدریاں

دوہٹی وی بے عزتی کیتی تے مل دے آکھن تے ملنگی نے جگ وچ لٹ مچاوتی۔ انگریز نے
ایناں جواناں بارے ای آکھیا سی۔ جے پنجاب وچ انج ای ملنگی جمدے رہے تے سانوں پنجاب
تے کیہ سارا ہندوستان چھڈنا پوے گا۔

ملنگی وی دو جے مجاہداں وانگوں غریباں دایار تے غریب پروری۔ اوڑک اپنے ای جناں
بیلیاں نے شراب پیا کے پولیس نوں اطلاع کر دتی ملنگی تے اوہدے جن سوداگر سنگھ پھڑے
گئے۔ مقدمہ چلیا فرد جرم لگی تے اوڑک سزا بول گئی۔

سیشن جج پیا حکم سناؤندا
جہاں ملنگی تے اودھو پھاہے لاؤندا
سوداگر سنگھ بنبا تریہ سال جی
ایناں والا میں سناواں سارا حال جی
موت تے سرہانہ جدوں آن ملیا
چھڈ کے سریر بھور اڑ چلیا

ایسناں انکھی سورمیاں وانگوں اک ہور سورے دا ذکر ملدا اے جیداناں "جگت
سنگھ" سی۔ بار دے علاقہ دارہن والا اسمہ ڈاکو ست فنا جوان سی۔ غریباں دا ہمدرد تے یاری
ایناں جواناں کدی وی کے غریب تے ظلم نہیں سی کیتا۔ سوں وریاں دیاں سوانیاں تے
بلاں تے وی ظلم نہیں سی کردے۔ ایناں دامن اکو ای سی سود خوراں کولوں انگریزاں کولوں
تے انگریزاں دے یاراں کولوں لٹ کے مال غریباں وچ ونڈوینا۔ جنگل بیلے آباد کرنے، جگاج
وی جواناں دیاں بولیاں وچ ہداوسدا تے چلدا پھردا دکھالی دیندا اے پنجاب دے پتر کدھرے
گکے دے کبوتر اں دا ذکر کردے نہیں کدھرے اوہدی انکھ تے جوانی دا کدھرے اوہدی چھوی دا
تے کدھرے اوہدے ڈاکے دا حوالا اے جیویں۔

گکے ماریا لائل پور ڈاکے
تے چھویاں دے کل ٹٹ گئے

گکے مچھ نون مروڑا دتا
تے پنڈ دی پنچایت ٹٹ گئی
گکے یار دے کبوتر جینے
تے ندیاں تون پار چکدے

گکے یار دے کبوتر ایں داندیاں تون پار چکنا آزادی تے خود مختاری دی علامت اے اوہدی مچھ
اوہدی دہشت تے خوف دی گواہی دیندی اے۔ جیہڑی پنڈ دے مہرچہ ہداری دے۔ دل وچ اج
وی وکھالی دیندی اے۔

بولیاں وچ جوان گکے دی موت دارونادی روندے نیں کیوں نہ رون اج نہ کوئی جگا اے
نہ جبرونہ نظام نہ کرتار سنگھ نہ سندر سنگھ ہر پاسے انگریز ائی انگریز اے، سود خور اج اپنی من مانی
پئے کردے نیں نظام لوہارا اج جاگیرداراں نے پنجاب دی دھرتی تے اپنا قبضہ کر لیا ای جبرویارا
اج فیرکیاں دیاں دھیاں بھیناں نون چوہدریاں دے وگڑے ہوئے بال اپنی ملکیت سمجھدے
پئے نی۔

مینوں پتہ ہوندا گکے مرجانا
تے اک دے میں دو جمدی
جکیاٹر پردیس گینوں
بوہاوجیا۔

جگاوڈھیا بوہڑی چھاویں
تے نو من ریت بھیج گئی
گکے جٹ دا جانا گیا پٹ دا
تے کلی نال ٹنگیا رہیا

واراں بھاویں لوک گیت نہیں پر ایناں وچ وی لوکاں دے دلاں دیاں دھڑکنناں جذبے،
احساس تے چاہ شامل نیں ایناں دی ادبی دکھ وی لوک گیتاں ورگی اے۔

وچکار لے پنجاب وچ سانول خاں، فرید خاں تے دلا بھٹی جے سورے اٹھے جنہاں اکبر
بادشاہ دیاں فوجاں نال متھالایا۔ مالیہ دیون توں نابر ہو گئے جاناں قربان کردتیاں پر اپنی انگھ تے
انگلی نہ اٹھن دتی۔

دلے بھٹی دی ماں ماتلدھی نے اپنے پترنوں بڑے چاہواں نال پالیاتے جو ان کیتاسی تے
جدوں دلا جو ان ہو یاتے اوہنوں اپنے پیو دا بدلہ لین دی خواہش نے بے چین کردتا پر اوہدی ماں
نے اوہنوں آکھیا۔ نیویں پا کے وقت لنگھاوے تے دلا پنجاب دی غیرت تے انگھ عزت تے
وڈیائی دی علامت نے آگوں ماں نوں کیہ آکھیا ایسہ بول ایسیں اک وار لکھن والے دی زبان
سندے ہاں۔

۔ دلا کھ توں بولدا، ماتانوں کہہ ٹھکور

میراناں دلانہ رکھدیوں، رکھدیوں کجھ ہور

چار چک میں بھٹی نے کھاوے، دینے شکر وانگوں بھور

ماراں اکبر دیاں ڈالیاں، تد جانیں دلا راٹھور

میرے ہٹھیاں کئی لکھی اے، جیرھی لڑدی سب ٹکور

میں پت آں بگے شیردا، میرے شیراں ورگے طور

اکبر بادشاہ دا مزرانظام بھٹی نوں پھرن لئی آؤندا اے تے اپنے نال کئی سواراں نوں
لیاؤندا اے پر دلے بھٹی اگے اوہ تے اوہدیاں فوجاں کھلونیں سکدیاں ایس گل دا نقشہ واروچ
کجھ اسیراں کھچیا گیا اے پئی پنجاب دا ہر جو ان اپنے اندر اک دلے بھٹی نوں ویکھدا اے۔

۔ چڑھ پیا دلا سورما، رب داناں تما

اس گھوڑی بھجائی زور نال وچ جنگ دے وڑیا آ

اس واہی تلواری سچے ہتھ نال دیتاں دلاں وچ کلاپاں پا

آؤندی گھوڑی دلے دی ویکھ کے، مرزے ہاتھی دتا بٹھا

بھج کے لدھی دے پیریں بہہ گیا دلے دا بن گیا دھرم بھرا

”اگے پئے نوں شیر نہیں کھاؤندا“ لدھی دے نوں دتا سمجھا
دے نے تغیاں ماریاں تے باندھاں لیںاں چھڈا

بار دے ڈھولیاں وچ وی پنجاب دے راٹھاں دی بہادری تے انگریزاں دے خلاف
لڑائیاں دا بھرواں ذکر مل دا اے جنہاں وچ فرنگی حاکم برکلے نال آہڈالاون والے سورمیاں، احمد
خال کھل، مراد فیضان تے سارنگ دے کارنامیاں دا ذکر اے۔

۱۸۵۷ء دی جنگ آزادی وچ پنجاب دے ایناں انکھی سورمیاں تے جیالے پتراں میں
گنجی بار دے علاقے وچ نابری دا جھنڈا اچا کیتا سی۔

ایناں شیراں نے اپنی اپنی نیلی، کالی، ساوی مورنی تے کاٹھیاں پالیناں گھر بار چھڈ دتے
جنگلاں وچ جاڈیرے لائے پر انگریزاں اگے سرنیویں نہیں کینے مراد فیضان دا ذکر لوک گیت
وچ کجھ اسیراں ملدا اے

آکھے مراد فیضان

ساوی تینوں پھیراں نت کھر کھرے

تے دیواں کھنڈ نہاری

اک واری لے چل انگریز ”برکلی“ تے

میں ویکھاں اوس دی بگھی کالی

ساوی آکھیا

توں کر بسم اللہ دھر پیر رکابے

میں جاساں ماراڈاری

پھیر سوانیزے دن آیا

تے ساوی جالتھی

وچ جھانبرے مار بھنوالی

انگریز ”برکلی“ تے مراد فیضان

وچ میدان دے گئے رل کھنڈ کاری
انگریزی دی سانگ کچھ چھلانگ اے
تے مراد دی سانگ کچھ بھاری
مراد ”دلیل“ دا اڑیا انگریز تے
اوس سانگ جگروچ ماری
تے انج کڈھ سٹیو سو
جیویں مٹ وچوں لچھالیندا جھول لاری

احمد خاں کھل، مراد خیا نے دا اک یار سو جا بھدر وی سی۔ جیہڑا ایناں دے نال رل کے
لڑا رہیا۔ اوہدا ذکر کچھ انج آوند اے

شابش کھتو سوچے بھدرو نول
جس ڈھاندے نول ڈانگ ماری
تے کھدو کر انگریز سٹیا سو
پیو دادے دی پیڑی سو تاری

راوی دے کنڈے تے ایناں راٹھاں دے گھربار نول انگریزاں نے ساڑ کے سواہ کردتا
تے مال ڈنگرتے دوجے گھروالیاں نول نال لے گئے ایہناں سب کچھ قربان کرن مگروں وی
دیس لئی سکھاں دیاں دعاواں کیتیاں لوک گیت لکھن والا انج اکدا اے۔

راوی تے مسن راٹھوسن
جنہاں چٹے دن لٹیا گھر سرکاری
انگریزاں دیاں فوجاں دھاوے کینے
تے پٹھیاں ہتھ کڑیاں انگریزاں ماریاں
وچ حوالاٹ سرکاری

چابیزیاں وچ چڑھائے
 مراد ”دلیل“ دا آکھے اسمیں راضی
 کافر مار دوپہری
 خوش و سیں اوہ دیس اساڈیا

ایہناں سو میاں نال، میرداد، سو جا بھدروں دا، عالم شیراعوان، محرمیں ملک فضل معلیٰ
 تے پنجاب دے ہور کئے ای سپوت شامل سن۔ جنہاں نے فرنگی راج نوں ونگاریا۔ اسٹنٹ
 کمشنر برکلی نال پنجابی سور میاں دی اس جنگ بارے لوک گویاں نے ”برکلی دے ڈھولے“
 دے سرنا دیں بیٹھ اپنی اکھیں دیکھے واقعات تے حالات اپنے شعراں وچ بیان کیتے، سگوں
 اوس علاقے گنجی بار دے ڈھولے اج دی ساہیوال تے اوہدے آل دو آلے دے پنڈاں تھا
 نواں وچ میلیاں تے اج دی بڑی شان مان تے وڈیاکی نال بولے جاندے نیں خاص کر کے احمد
 خاں کھل تے مراد فیضانہ دے برکلی نال مقابلے دے ڈھولے جیویں مراد بارے اک ہو ر ڈھولا
 اے۔

برکلی دی بگھی اے کالی، مراد آہا اے
 کند دے کے نہ بھج جاویں انگریز برکلیا
 پڑوچ و بے آل دوویں آن کھڈاری
 اگے چاچا احمد مار مکایا ای
 میں تے وی آویں اسے ڈانگ کڈ کے چاڑھی
 جھکائی سانگ پتر دلیل دے نوپ انگریز دا
 کھلا ای ڈھالی

ڈھابندے نوں ماریاں ڈانگاں سو بے بھدروں دے
 جوان دی ڈانگ دی گھو کر آوے
 جیوں پھمکی اے کوئی نامے ہاری

مرے انگریز برکلی دی چھٹی اپڑ گئی کاہلی
میماں کھلیاں بانہواں کر کے روندیاں

انگریز برکلی پنجاب دے انکھی سور میاں کولوں شیر جواناں کولوں اونہاں دیاں گھوڑیاں
منگداسی جہڑیاں۔ جواناں دیاں زندگیاں تے بانہواں سن جنہاں نال اونہاں دی شان تے مان
سی جنہاں نال اونہاں دیاں سرداریاں تے چدرائیاں سن اوہ انگریز نوں کنج دے دیندے اک
ڈھولے وچ ایس گل دا ذکر بڑے پیارے انداز نال کیتا گیا اے۔

کال بولیندی اے نارو چاماری اے بانی
کھل 'چدھڑتے کاٹھے ہراٹھ ہو جھڈے ہانی
پر ہے دیوچ باہندے لاکچا ہریاں
انگریز برکلی نال گلاں کر دے مونہہ زبانی
انگریز برکلی آکھے "خان احمد" دیویں آساوی گھوڑی
لندنوں لکھا لیا ساں تیرے نال دی نیک نامی
خان احمد آکھے سن انگریز اکلیا! بھوئیں گھوڑیاں اتے رتاں
کے نہ لکھ دیتاں

بندے روحاں دے بت سیلانی
انگریز برکلی آکھے تیریاں بانہواں بن پچھواڑاں
مونہہ توں بھوں جاسیا اگلے نور دی نشانی
احمد خان آکھے "راٹھاں دا پتہ لگ جاسیا" انگریز برکلیا
جس ویلے نکلے وچ میدان
خان احمد 'راوی والے راٹھاں نوں آکھے
اپنے اگے انگریز مارن کم آسان

پنجاب دے پتراں میں انگریز برکلی دی کوئی گل نہ منی تے اوڑک اوہ کسراں فوج لے لے کے
ایناں شیراں تے حملہ کر دالے اسیں اپنی گل بیان کرن لئی اک ڈھوے ول دیکھدے ہاں۔

کال بولیندی تے سارنگ ہے جھنڈ کھلاری

لندنوں چڑھیا انگریز "برکلی" فوج لے لے کے بے شماری

برکلی جنہوں دنیا دیکھ کے جھک جاندی اے

جٹاں لیا ہے ول وچ راوی

ست فٹا جوان تے سوہنا جٹ

موٹی اکھ اناری

فوج دے کول کھلیا ہویا مینوں دسدالے

جیویں بچیاں کول کھڑی اے بگھیڑی

بندوقاں تے توپاں داناں نہ لیندالے

ہنہیس پکڑ چلیندالے تلوار دو دھاری

کھلاں ول کے دریا دے اٹنوں چا گھیتا اے

گھوڑا گیا اے دھس سن زین سنہری

پہلی ماری اے سو بے بھدروں

دوجی مراد فیتانے ہے الاری

وڈھ ٹک کے اوتھے کباب چا کیتانیں

دیکھو کیڈے چالاک شکاری

کھلاں سرتے ہتھ چار کھنی

کر کے کوچ تیاری

آکھن سانوں لکھیا ڈھسی

پرتوں تاں نہ بنگلے ہسیں چا پکھری

تاریخ دیاں کتاباں وچ جنرل بخت خاں، رانی جھانسی، نواب اختر محل، مولانا شہید اللہ، مولانا محمد قاسم، مولانا رشید احمد گنگوہی تے پتہ نہیں کئے ای مجاہداں دے ناں شامل نہیں ایتھوں تیکر کہ ہن تے غالب، میر درد تے میر تقی میر وی مجاہداں وچ شامل نہیں۔ ہون گے کیوں جے تاریخ ہمیشہ ای حاکماں دی غرض دے مطابق لکھی جاندی رہی اے۔

پر جیہڑی تاریخ ساڈے کول ساڈے لوک گیتاں راہیں آئی اے اوہدے وچ کے حاکم، کمشنر، لارڈیاں چوہدری جاگیردار دا کوئی عمل دخل نہیں ایسہ تے لوکاں دیاں موناں چوں نکلیاں پھیاں گلاں نہیں جیہڑے لوہے تے لکیر وانگوں نہیں لوک گیتاں دے لکھن والیاں جیہڑی سانوں آزادی وی تاریخ دتی اے اوہدے وچ ضلع ساہیوال دے شہر گوگیرہ دی جیل نوں توڑن والے مجاہداں دا ناں بڑا اچا تے بڑے پیار ناں لیا جاندا اے تاریخ اج اونہاں تاواں نوں بھل گئی اے اج تاریخ احمد خان کھل، نوں، سارنگ نوں مراد فیضانے نوں یاد نہیں کردی پر لوک گیت ایناں دی یاد وچ سدا کتاباں وچ رہن گئے تے آون والے انکھی پنجابی ایناں دی یاد وچ اپنے لہو نوں گرماندے رہن گے۔

کال بولیندی نار دو گائے ڈھول طوفاں دے

کھل نوں حکم پگن دا

تھا پڑے حضرت پیر پیراں دے

ایہناں راٹھاں نے کس شان ناں انگریزاں دا مقابلہ کیتا، لوک شاعراں نہیں اونہاں دیاں چھوہیاں، نیزے تے گھوڑیاں دیاں چاللاں دیاں تصویراں کھچ کے رکھ دتیاں نہیں۔

احمد خان جی ہوری اپنی گھوڑی نوں بڑے پیار ناں ”مورنی آہندے سن لوک شاعر کدی کدی اوس ”مورنی“ نوں مورناوی لکھدے نہیں۔

راٹھاں ناں کیتی اے چیری

”مورنی“ آن پہنایاں نے تھان دے

کیڈے پئے سونہدے جدوں چڑھدے وچ میدان دے

ایسٹ انڈیا کمپنی دے ڈاکوواں نے سوہنے دیس نوں رج رج کے لٹیا لکھاں گھراں دے
دیوے بجھا کے رکھ دتے۔ کئی گھر بے آباد ہو گئے۔ اقبال اسد ہوری اپنی کتاب ”پنجاب دے
لچھال پتر“ وچ لکھدے نیں۔ لدھیانے وچ جس میدان دے اندر ”روشنی دا میلہ“ لکدا
ہونداسی۔ اوہ گجراں دا محلہ سی۔ ۱۹۳۷ء تک اوہ جگہ میدان سی۔ اس میدان وچ اکتارے
اتے اک اکھاڑا روشنی دے میلے وچ لکھا ہویا سی۔ اوتھے گان والا ایسہ بول گارہیا سی۔

انگریز دے راج توں پہلاں

ایتھے وسدے سن شیر دلیر

جنہاں ول ول مارے سی گورے

لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں غازیاں اگے لیا رکھیاں سی

دودھ دیاں چائیاں

خون نگدیاں سن جنہاں دیاں لاٹھیاں

جنہاں ول ول مارے سی گورے

لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

جنہاں سورمیاں وڈے سی گورے

جنہاں نیں توپاں دے گولے

کجھے سی دوڑے

ہیرے چھڑ میدان نہ روڑے

جنہاں ول ول مارے گورے

جنہاں لاشاں دے لادتے سی ڈھیر

ہیرے توپاں تھیں نہ ڈرے، ہیرے نال فرنگی دے لڑے

ہیرے آزادی دے شوہ وچ،

بن گھڑے دے ترے

ہیناں چم چم گلاں وچ پایاں پھانسیاں

اج دیوے نیں اونہاں دیاں قبریں تے بلے

اسیں جدوں اپنے لوک گیتاں دا گوہ نال مطالعہ کردے ہاں تے اوہدے وچ سوانیاں دے
روپ 'جوانی' تے وچھوڑے دے رونے ای نہیں ملدے۔ سورمیاں دیاں ڈانگلاں دے
کھڑاک وی سنائی دیندے نیں۔ لونگاں دے لشکارے ہل ڈکدے ای نہیں دسدے۔
دھاڑویاں تے واہراں اگے دیس دے جوان ہکاں تان کے کھلوتے وی نظری آوندے نیں پیار
محبت وچھڑے جہاں دی یاد تے غم دے سیاپے ای نہیں دیس پیار وچ پاگل دیوانے وی اپنیاں
جاناں قربان کردے تے سرخرو ہوندے پئے دسدے نیں پنجاب دے نوجوان نوں پتہ اے کہ
اسیں دلیر سورے آل کدی اپنے دیس وچ باہروں آئے دھاڑوی نوں کھن نہیں دیندے۔

اسیں پتر پنجاب دے انکھی

تے راکھے امنوں دے

ساڈے دیس پنجاب وچ سدا بہاراں تے موجاں دے میلے لگدے نیں ایناں موجاں

میلیاں تے بہاراں دا ذکر جواناں دیاں بولیاں وچ تھاں تھاں تے دکھالی دیندا اے۔

میرا دیس ساگن سارا

تے چپے چپے کھوہ وگدے

دیس پیار دیاں گلاں دے نال نال سوہنے دیس لئی تے دیس دے سورمیاں تے جواناں

لئی دعاواں وی بولیاں وچ ملدیاں نیں۔

شالا جیوے پنجاب دی دھرتی

تے گھر گھر شیر جمدے

جدوں تک پنجاب باقی اے پنجابیاں دے جواناں دیاں جشیاں وچ ساہ باقی نیں ساڈے

دیس دل کوئی وی اکھ چک کے نیں ویکھ سکدا۔ اک زمانہ ساڈی دلیری بہادری تے انکھ نوں

جاندا اے بے اسیں مرتے جانے آں پر دیس تے تے اپنی غیرت تے کدی حرف نہیں آون
دیندے۔ ایہو ای وجہ اے بے مرحوم ڈاکٹر فقیر محمد فقیر ہوراں آکھیا سی۔

اے باقی نہیں پنجابی اے پنجاب باقی اے

اے باقی نہیں تلواراں ایہناں دی آب باقی اے

پنجاب دا جوان جدوں منزلاں ول قدم چک دا اے تے منزلاں آپ اوہدے بوہے اگے
آجاندیاں نیں۔ ایس گل نوں استاد عشق لہر ہوراں تحریک پاکستان دے حوالے نال ایسراں بیان
کتیا اے۔

پاکستان بن کے رہے گا یاد رکھو کڈھے ہوئے حساب حسابیاں نے

پھمیتی قافلہ منزل تے پنچا ایس چک لئے ہن قدم پنجابیاں نے

مکدی گل اے بے پنجاب دے لوک گیتاں وچ پنجاب دے پورے مہاند رے نوں
ایکیا گیا اے۔ ایہدیاں سوچاں، سدھراں، امیدیاں امنگاں، منگاں لوڑاں تھوڑاں دکھاں
کھاں ایہدیاں سوانیاں تے سورمیاں انکھیاں تے لچ پالاں دا ذکر انج بھرویں طریقے تے قرینے
نال کیتا گیا اے کہ کوئی وی کچھ خالی نہیں دسد ا۔

لوک گیتاں وچ چٹھی

خط پتر دور دیاں انگاں ساکاں تے یاراں ییلیاں نال رابطہ رکھن دا اک بڑا وڈا ذریعہ ہوندے سن سیانے آکھدے نیں جے خطاں راہیں بندے نال ادھی ملاقات ہو جاندی اے دور وسدے بجاں یاراں دے خط ای ہوندے نیں جھیرے یاریاں نوں تے رشتیاں نوں قائم رکھن دا بہانہ بن دے نیں ایسہ خط ای ہوندے نیں جھیرے ہنیریاں راتاں وچہ یاداں دا چانن کر کے منکھ نوں بے امید تے مایوس ہوون توں بچاندے نیں ایسہ چٹھیاں ای ہوندیاں نیں جھیریاں ٹٹ دیاں ساہواں نوں جوڑ دیاں نیں۔ ماہی دے مڑ آون دی اڈیک نوں ٹٹن نئیں دیندیاں ایہناں خطاں وچوں یاراں ییلیاں دیاں، ماہی دیاں تے گھلن والے دو بے انگاں ساکاں دیاں تصویراں دس دیاں نیں اوہناں دا حال دسدیاں نیں۔ ایسہ خط ای ہوندے نیں جھیرے سانوں سوہنے سوہنے ماضی دیاں گلاں یاد کراندے نیں تے کدی کدی ایسیں ایناں خطاں راہیں ای حال توں ماضی ول پندھ کر دے آں۔

اج دا دور جدید سائنسی ترقی دا دور اے پوری دنیا نوں سائنس نے بڑا نیڑے کر دتا اے سالوں دے پندہ دنال وچ مکن لگ پئے نیں، لوکاں راہیں سنیا گھلن تے خط لکھن دا رواج بڑا ای گھٹ گیا اے کیوں جے ٹیلی فون تے ٹیلی گراف دے نال نال فیکس تے ٹیلی وژن نے ویکھن وچ لوکاں نوں نیڑے کر دتا اے کہ انسان دنیا دے دو بے کونے تے اپنے کسے عزیز نال گل کر چاہوے تے کر سکا اے ایسیں جدوں لوک گیتاں دے حوالے نال چٹھیاں دا ذکر کردا آں تے سانوں لوک ادب وچ ایہدی بڑی اہمیت دکھالی دیندی اے کیوں جے اوہدوں نہ ٹیلی فون سی تے نہ ای فیکس دور دراڑے وسدے چن ماہی دی خبر لیاون والی چٹھی ای ہوندی سی جھیرھی کہ دلاں دا حال دسدی سی یاں فیر خیالاں تے تصور اں وچ ای کبوتر اں تے کانواں نوں سنیا دے کے گھلایا جاندا سی نئیں تے جان دے ہوئے راہی کولوں ای پچھ لیا جاندا سی دے بھائی راہیا جاندا جانا توں کیہڑے دیس جے اوس کڑی دے پیکڑے ای جان ہوندا تے اوہ اپنے دیراں نوں تے ماں پونوں سنیا گھلدی نئیں تے ناں سہی۔

جے کے ٹیاردا کونت روزی لئی کے دوجے ملک لڑجاندا یاں کوئی جوان جنگ تے لڑجاندا
تے اوہدی سوانی نون اوہدے خط دی اڈیک رہندی کہ ماہی دی چھٹی آوے تے اوہدی خیر
خیریت دا پتہ لگے۔

جدوں کے نویں دیاہی ناردا کونت لام نون لڑجاندا تے اوہ اوہنوں گھرنوں پرت آون لئی
خط لکھدی تے مڑجواب نہ آونداتے فیرخط لکھدی جواب دی اڈیک رکھدی تے ترنجناں وچ
بہہ کے ماہی دے خط دا جواب وی اڈیکدی تے نالے اوہدے مڑآون دے گیت وی گاندی۔

ماہی تاں میرالے ونج بیٹھیا
تے میں گھدی خط قطاراں دے
کدی موڑ مہاراں
موڑ مہاراں تے وس گھریاراں
سانول دے کدی موڑ مہاراں

نارنوں جدوں خط نہ آونداتے اوہ مایوس ہو کے کے بندے ہتھ سنیا گھدی جدوں اوہ
وی کوئی ٹھیک ورجواب نہ لیاندا اوہ ہور مایوس ہو جاندی ایس مایوسی تے دکھ دا اظہار وی لوک
ادب وچ ملدا اے خطاں وچ ایہناں دکھاں دا ای اظہار ہوندا اے، جیرے کہ لوک گیتاں وچ
وی آ ملدا اے ایہہ لوک گیت، جیرے کہ ماہی دے خط دے جواب دی اڈیک وچ ملدے
نیں۔ ایناں نون اسیں منظوم چٹھیاں وی آکھیں تے گل نتھاویں نہیں۔

ہاڑا اسان سینا دے
اسان سنیا
لہور سندی چھاؤنی آ
پاویں خط لکھ ساڈے بچناں دے
چروکی ہوئی آ آونی

بٹھی کوٹھے تے کانگ اڈواں وے

کدی موڑ مہاراں

موڑ مہاراں تے آگھریاں

میں گھدی لوک ہزاراں وے

یاراں نال بہاراں وے

کدی موڑ مہاراں

لام نوں گئے ججن ایڈی مہیتی نہیں مڑوے۔ سرکار نوں ا۔ س گل نال کوئی دلچسپی نہیں
پئی اوہدی نار بڑی شدت نال راتاں نوں جاگ جاگ کے اوہدے آون دا انتظار کردی اے دیوا
بال کے بنیرے تے رکھدی اے جے کدھرے ماہی رات نوں آنکے تے راہ نہ بھل
جاوے۔ ہر شام نوں اسمہ سوچ کے گجرے پاندی اے جے ماہی اج آوے گا گھریاں سجانندی اے
پر آون والے نہیں آوندے ایہناں دکھاں نوں درواں نوں اوہ اپنے خطاں دا موضوع بناندی
اے تے ترنجاں وچ گدھیاں وچ اپنیاں سیلیاں نال رل کے سرکار نوں وی برا بھلا آکھدی
اے جیہڑی کہ اوہدے ماہی نوں لام تے لے گئی اے۔

کوٹھے تے تار پئی

اک دم ماہیے دا

اوہ وی لے سرکار گئی

ایناں جدائیاں وچ ای 'ماہی دے آون دیاں اڈیکاں وچ ای حیاتی دے سوہنے تے
سدھراں بھرے دن مک جاندے نہیں۔ اکھاں چوں کجلے ڈھل جاندے نہیں گجرے دیاں خوشبو
واں مک جاندیاں نہیں پر اڈیکاں نہیں مکدیاں بس ایناں دا اک درد بھریا اظہار رہ جاندا اے : میر
کہ پڑھن سنن والے دے دل نوں رگ بھر دا اے۔

ماہی نی میرا دور سنی دا

ساڈانی سوہنادور سنی دا
چٹھیاں گھلدی میں رہی آں

نہ جن آپ آوندے نہیں تے نہ ای خط گھلدے نہیں ہولی ہولی حیاتی دا دیوا بھن تے
آجاندا اے نیاراں ایناں دکھاں دا اظہار ماہیے وچ ایسراں کردیاں نہیں۔

۔ لہ گیا جے ماہیا

ساڈیاں چٹھیاں دا

کوئی جواب تے دے ماہیا

میتھرے سک گئے نہیں۔

ماہیے دے دیس وچوں

چٹے کانڈ مک گئے نہیں

شیشی وچ رنگ پاؤ

پاؤ ضرور چن جی

بھاویں چٹھیاں برنگ پاؤ

سگرٹ والا سوٹا

نئیں تے ربایار ملا

نئیں تے سولی دا دے جھوٹا

کوئی کشتہ مار دیو

لباں اتے جند آگنی

میرے ماہیے نوں تار دیو

کوٹھے تے خط پاؤ

اکے چنا! آپ ملو

اکے ملنے دا خط پاؤ

ایسہ ماہیے تے بولیاں ای نہیں سگوں اک اک بول ورداں تے دکھاں دی جیوندی
جاگدی تصویر اے کہ سوانی ولوں اڈیکاں توں مگروں لکھے جاون والے خط نہیں اوہدیاں سوچاں
تے چاہ نہیں جنہاں ماہیے دی شکل وٹالئی اے۔ اصل وچ ایسہ نیار دے دل دیاں گلاں نہیں
ہیریاں کہ اڈیک دے دکھاں پاروں اوہدے مونہ وچوں باہر نکل آئیاں ایناں گیتاں دے اک
اک بول وچ اسیں اڈیکاں تے وچھوڑے دے درد نوں محسوس کر دے ہاں جدوں پروسی
یاراں دے خط نہ آون تے کیہ حال ہوندا اے ا۔ س حال نوں ایسہ خط وانگوں دے ماہیے ای
بیان کر دے نہیں۔

ایناں بولیاں گدھے تے ماہیے نوں اسیں منظوم چٹھیاں دی آکھ سکدے آں کیوں
جے انگاں ساکں نوں یاراں بیلیاں نوں لکھے جاون والے خطاں وچ وی اسماں اپنے دل دیاں
گلاں ای لکھیاں نہیں نہ کہ اپنے چار چھیرے دیاں گلاں سیانے آکھدے نہیں امیدیں توڑ دینا
تے حوصلے ہار دینا، عشق دیاں لسیاں ڈو نکھیاں راہواں وچ رکھاں دیاں چھاواں بسھناتے
تھک ہار کے بہہ جانا مرداں داکم نہیں ہوندا۔ بلدیاں اگاں نوں ویکھ کے ڈر جانا عاشقاں دا وطیرہ
نہیں پھلاں دیاں سدھراں رکھیاں تے کنڈیاں کولوں وی دامن بچانا جواناں داکم نہیں تے
فیر پنجاب دی نیار تے یار جھیرے کہ بہادری، دلیری تے عشق دیاں اچیاں علامتاں وی نہیں
اک واری جنہوں یار آکھ دیندے نہیں مڑ مرتے جان دے نہیں یاراں توں کنڈ نہیں کر دے۔
ویلا کوئی چال نہ چل جاوے تے چل جاوے پنجابی اپنے قولوں تے پیاراں توں نہیں ہار دے
کیوں جے یاراں توں جند جان قربان کرنی ایناں دادھرم تے ایمان اے اپنیاں غیرتاں تے
عزتاں دی رکھوالی لئی ایسہ اک جان تے کیہ ہزار جاناں وی ہون تے قربان کر دیندے نہیں۔
اللہ تعالیٰ دی بارگاہ وچ دیر تے ہو سکدی اے ہنسیر نہیں ہو سکداتے فیر ناامید ہونا
اوہدے دربار چوں مایوس ہونا اک بڑا وڈا گناہ اے ساڈی صوفیانہ شاعری وچ اوہدے نال ناٹھ
جوڑن دی ای گل کیتی گئی اے۔

پیر سید وارث شاہ ہوری وی اپنے شاہکار وچ (جدوں رانجھے نوں باراں سال مجھاں چرا

کے وی کبھی نہیں لکھداتے اوہدیاں بھابھیاں اوہنوں پچھاں مڑ آون دا خط لکھدیاں نہیں (لکھدے نہیں۔)

بھابی خزاں دی رت جاں آن پنچی بھور آسرے تے پئے جال دے نی
 سیون بلبلاں سکیاں بوٹیاں نوں فیر پھل لگن نال ڈال دے نی
 بھابی عاشقاں دے دل بیچ ہوندے تساں کوڑھے ویج خیال دے نی
 ابراہیم ادھم تے حسن بھری فیر ہوئے نہ مالک مال دے نی
 اسان جدوں کدوں اوہناں نال جانا جھیرے محرم اساڈے حال دے نی
 بھابی عشق توں نس کے اوہ جانڈے پتر ہون جو کے کنگال دے نی
 موجو چوہد ری دا پت چاک لگا دیکھو کم اسمہ ذوالجلال دے نی
 جنہاں سولیاں تے جالیے جھوٹے اوہ منصور ہوری ساڈے نال دے نی

تے میاں محمد بخش ہوراں وی انسان نوں حوصلے جذبے تے امیدیاں بھرے بول سنائے
 نہیں جھیرے کہ اسلامی وچاراں دی ای بازگشت نہیں۔ جیویں۔
 بھکا منگن چڑھے محمد اوڑک بھردا کاسہ

خزاواں ویج باناں نوں چھڈ کے نہ جاوون والیاں بلبلاں دی اک دن سنی جانڈی اے
 امیدیاں تے سدھراں دے پھل کھڑ پینڈے نہیں۔ مکدے ساہواں نوں نویں حیاتی ملدی
 اے۔ مولا پاک نیزے ہو کے سندے نہیں ہوندا کیہ اے اوڑک اک دن اونسیاں پانڈی نار
 نوں اوہدے جہاں دا خط ملدا اے۔ پر اوہدے لئی خط نہیں ہوندا اوہدا کوننت ہوندا اے جہن
 دی مونسہ بولدی تصویر ہونڈی اے۔ ٹیار کیہ کردی اے۔ خط نوں لے کے منشی ہوراں کول
 آجانڈی اے۔ خط لے کے منشی ہوراں کول آنا ایس گل دی دس اے پئی اوس ویلے کڑیاں
 دی تعلیم ایہی عام نہیں سی ہونڈی تے فیر پنڈ تھانواں دیاں کڑیاں جتھے اج وی پرائمری توں ودھ
 سکول نہیں ماہی دی چٹھی کھولی جانڈی اے تھوڑے جنے کانڈتے اوہ کیہ کبھی لکھدا منشی ہوری
 بڑی کاہلی نال چھٹی پڑھن لگدے نہیں تے اوہدے کنیں واج پینڈی اے۔

کوئی تندوری تائی ہوئی اے
ہولی ہولی پڑھ منشی چٹھی ماہی دی آئی ہوئی اے

اج وی جدوں گھراں وچ خط آوندے نیں تے ماواں 'بھیناں تے بھراواں دے مونہاں
وچوں بے اختیار نکلدا اے شالا خیردا ہووے" تے فیر پردیس گئے ماہی لئی تے نت دعاواں ای
ہوندیاں نیں خط پڑھ کے منشی کول لے جاون توں پہلے کئی دعاواں منگیاں جانڈیاں نیں۔
پٹھے دی بھرائی ہو سی۔

چٹھی میرے بچا! دی شالا خیر دی آئی ہو سی

ایدھر اڈیکاں دے دکھاں نے ساہ لینا اوکھا کیتا اے چاننیاں راتاں دے مکن دے غماں
وچ جنڈی سک دی جانڈی اے بہاراں دے ویلے مک دے جاون دے درواں وچ اکھیاں
چوں پانی مک دا جاندا اے مکھڑے توں لالیاں اڈیاں جانڈیاں نیں گجرے دیاں خوشبوواں وی
گھٹ دیاں جانڈیاں نیں تے اودھر کیہڑے سکھاں دے میلے نیں۔ بہاراں دیاں موجاں نیں
تے چاننیاں راتاں دیاں خوشیاں نیں، سیانے آکھدے نیں بے دلاں نوں دلاں نال راہ
ہوندے نیں۔

ماہی دے خطاں نیں اودھر دا سارا حال بیان کردتا اے۔ لے چوڑے خطاں نوں پڑھن
تے اوہناں نوں بیان کرن دی تھاں کے دے اک ماہی تے ای گل مک جانڈی اے جیہڑا کہ
پردیس وچ وسدے ماہی دی حیاتی دی تصویر من کے ساڈے ساہنے کھلو جاندا اے جنہوں
اسیں پڑھدے تے ویکھدے تھک دے نیں جیہڑیاں کنیاں اس پر تاں نیں ہر پرت وچ
اک وکھرا ای درد کراٹا اے۔ اک دکھ اے اک کرب اے جیہڑا کہ پردیس ای محسوس کر
سکا اے۔

سڑکے تے دو گھوڑے

دکھیاں خط لکھیا

ہنجو حرف مٹا چھوڑے

خطاں توں اڈ خطاں راہیں ملاقات کرن داو سراوسیلہ قاصد ہو ری ہوندے نیں جے یار
بیلی کتے دور دوراڈے نہ ہوں تے فیر قاصد نوں ای سنیا دے دتا جاندا اے تے قاصد ای
سنیا لے کے آجاندا اے ماہیے وچ ایہناں گلاں دا اظہار بڑا کھل کے ملدا اے

۷ رسیاں کس چھوڑو

کئی کو جدائی باقی

قاصد نوں دس چھوڑو

تے قاصد ہو ری ماہی تیکر اپڑ جان تے کوئی ہو ر جواب آ ملدا اے آون دے یاں نہ آون
دے خط پتر داتے کدی رابطے دا کوئی نہ کوئی جواب تے قاصد لے کے آوند اے تے اوڑک
وہلی گل داتے پتہ لگ ای جاندا اے جیہدا اظہار وی بغیر کے شرم تے اوہلے توں کر دتا جاندا
اے۔

۷ سپ پانی تے نہیں ٹھلدا

قاصد دس گیا اے

ڈھولا جان کے نہیں ملدا

قاصد توں بعد جیرا وڈا ذریعہ ہوندا اوہ اپنی گل نوں یاراں تیکر اپڑان دا اوہ اوس پاسے
دے آوندے جاندا اے راہی ہوندے نیں، لوک گیتاں وچ بھیناں ویراں نوں ماواں نوں تے
بھیناں نوں خط پتر راہیں تے آوندے جاندا اے راہیاں راہیں وی خیر خیریت داتا پتہ گھلایاں
رہندیاں نیں جیویں۔

۷ دے راہیاں جاندا

جانا دے توں کھیرے دیں

جانابی بی بی میں تیرے پیکڑے
دے کوئی سنیا لے جاواں

ایسہ تے اسیراں دیاں ہو رکئی مثالیں ملدیاں نیں۔

اک ویاہی ورہی میار، جیدے گھروں ہور کوئی نہیں فصل وی پک چکی اے اوہدی راکھی
کرن دی لوڑاے تے اوہ ماہی نوں لام تے جان مگروں کسراں راہیاں راہیں سنیا گھلدی
اے۔

آکھیں ماہیے نوں راہیاوے
فصلاں نوں چورپے
مڑ چھیل سپاہیاوے

ماہی تے وی وچھوڑے دا اثر ودھ جاندا اے تے فیر اوہ وی یاداں ہتھوں تنگ آکے
گھراں ول خط لکھدا اے خط ملن پاروں گیتاں دے انداز وی بدل جانداے نیں جتھے اداسیاں
تے اڑیکاں دے کرب تے درداں دیاں سراں سن او تھے ماحول وچ اک پیار تے وصل دی تان
ملدی اے چٹھیاں وچ تھان تھان تے میار داناں آوند اے تے میار بڑا خوش ہوندی اے۔
کوٹھے تے کال بولے

چٹھی آئی ماہیے دی وچ میراوی ناں بولے
دوپتراناں دے
خطاں اتے خط آوندے پردیسی یاراں دے
رونے روز دے مک گئے نیں
چٹھی آئی ماہیے دی ہنجوڈ گدے رک گئے نیں

ماہیے دی چٹھی داسن کے اوہنوں سارے کم کار بھل جانداے نیں نہ دن دی خبر نہ رات

داپتہ اوہنوں بڑے چاء چڑھدے نیں سیلیاں وچ ترنجناں وچ ماہیے دی چھٹی دا ذکر کردی پھر
دی اے۔

تندوری تائی ہوئی آ

خصماں نوں کھان روٹیاں چھٹی ماہیے دی آئی ہوئی آ

کیوں بے اوہ جان دی اے کہ پردیس وسدے ماہی دی ملاقات تے لفافے نال اے تے
بجن ملن لئی آئے ہوون تے فیروٹیاں تے تندوریاں دیاں خبراں کون لوے۔
کوئی جھال صافے دی

دور دیاں بھنا! دی ملاقات لفافے دی

خطاں اتے خط آونے رک جاون تے دلاں دیاں دھڑکنناں تیز ہو جاندیاں نیں مولا پاک
کولوں دور وسدے یاراں دیاں خیراں منگیاں جاندیاں نیں۔

کوئی کن میرے چولے دی

رب شالا خیر کرے

چھٹی آئی نہیں ڈھولے دی

دوستھاراں دے

خط اوکھے ملدے نیں

پردیسی یاراں دے

خط آون وچ دیر لگ جاوے تے دکھاں نال بھریا ہو یا خط لکھیا جاندا اے۔ بہیدا بیان

لفظاں دے ویویں وچ نہیں آ سدا۔

کوئی سونے دی نتھ ڈھولا

سوچ کے پڑھیں وے ذرا

اساں دکھیاں دے خط ڈھولا

خطاں دا ایہہ سلسلہ ویس مڑ آؤن تیکر چلدا رہندا اے تے میاں اپنے گیتان وچ
کانواں تے ہواواں راہیں ماہی نوں ملن دے سنیا گھل دیاں رہندیاں نیں خط آؤندے
رہندے نیں پر اک میاں دی نظر وچ اوہ خط نہیں ہوندے کانڈاں دا رگ ہوندے نیں اوہ
اوہناں نوں خط کسراں من لوے، جیدے وچ مڑ آؤن دیاں تاریناں ای نہ دسیاں گیناں ہون
جنہاں وچ دردی و اشنا ای نہ ہووے۔ جیدے وچ وچھوڑے دی کسک ای نہ ہووے اڈیکال
دے دکھ ای نہ ہوون تے فیر میاں دے مونہوں اسیراں دے بول ای نکلدے نہیں۔

چھیاں دا گھر بھرتا

چھئی اک نہ آؤن دی پائی

تے کانڈاں دا رگ آیا

چھئی اک نہ دردی آئی

تے کدی کدی ماہی دے خط دے نہ آؤن دی گل ہس کے وی کیتی جاندا اے جس
ہاے دے پچھے وی اک کراٹ تے درد ہوندا اے۔

ہن جو وگ وگ سک گئی نیں

ماہی دے ویس وچوں

چنے کانڈاں مک گئے نیں

لوک گیتاں دے حوالے نال چھیاں بارے گل بات نوں اگے ٹورے تے سانوں ماہی دی
چھئی یاں میاں دیاں چھیاں ای نہیں دسدیاں سگوں اک بھین بھرا دے پیار نال بھریاں
چھیاں ماں پیو دی محبت دی گل دے خط تے دوجے انکاں ساکوں دے حوالے دی ملدے
نیں۔

جیویں اک سوہرے بیٹھی کڑی نوں جدوں اوہدے پیو دا خط ملدا اے تے اوہ چاہواں نال
پھاوی ہو جاندی اے تے اپنیاں آنڈھنناں گواہنڈھنناں نوں دس دی پھر دی اے۔

۔ کنڈا بھج گیا پیٹی دا

اباجی نے خط لکھیا کیہ حال اے بیٹی دا

اک بھین سوہریاں دے دکھاں ہتھوں تنگ آکے اپنے ویر نوں خط لکھدی اے کیوں
جے اوہدی سس اوہنوں طعنے مار دی اے کہ تیرا کوئی لگدا لانا تینوں لین کیوں نہیں آیا۔ بھین
دے گیتاں وچ وی ا۔ س گل ول اشارہ ملدا اے کہ پھمتی آویں ویر لین وے کتے بے قدری
نہ ہو جاواں۔ بھین بڑے مان نال اپنے بھرانوں خط لکھدی اے تے ویر ہو ری بھین نوں لین
لئی آجاندے میں تے بھین بڑے چاہواں نال تے مان نال اپنے ویر دی وڈیائی ایسراں کردی
اے۔

۔ لوڈے ویلے خط ملیا

ویر شام دی گڈی چڑھ آیا

لوک گیتاں دی باری چوں ویکھیا جاوے تے بوہتے ماہیے تے بولیاں وغیرہ سانوں وڈی
لام دے ویلے دیاں دساں پاندیاں نہیں کہ کسراں ماواں کولوں پالے ہوئے بچے کھوئے گئے تے
ماواں دے مونسوں اپنی گل توں اڈہور کیہ نکلدا۔

۔ نہ آپ آئے نہ کوئی چھٹیاں آئیاں نہیں

جرمن بچہ مرنے نہیں کیسیاں لاماں لائیاں نہیں

جسراں کہ پہلے گل ہوئی سی کہ پنجاب دیاں میاراں تے گھبرو، اک دو جے دے مان نوں
تے بھرم نوں کدے وی نہیں ٹن دیندے۔ مونسوں نکلی گل دی لاج رکھنا جان دے نہیں
تے کدی پردیس گئے یاراں دے خط نہ وی آون تے کوئی ایڈا تے وڈا گلانا نہیں کردے بس اپنی
گل آکھ کے چپ کر جاندے نہیں۔

آپ وی نہ آئیوں
 سانوں خط وی نہ گھلایا
 چندڑی دادیو امیرا
 ایسویں بجھ چلیا
 ہور کیہ میں آکھاں تینوں انج نہیں سی چاہیدا

ٹھیک اے انج دادور علم و دانش دادور اے سائنس تے ٹیکنالوجی دادور اے دنیا دے
 دو بے کونے تے بہہ کے جتھے مرضی گل کر لو سالوں دے سفرنوں پلاں وچ مکالوپر جنہاں پنڈاں
 دے ایسہ لوک گیت نہیں اوہناں پنڈاں وچ انج وی کل وانگوں ایس روز سورج چڑھن دے
 نال ماہی دی چھٹی دی اڈیک رکھی جاندا اے تے بے آجاوے تے انج وی فشی کول چھٹی
 پڑھان لئی جایا جاندا اے انج وی روزوہ ساڑی قاصد نون ماہی دے چھٹی دے بارے پچھیا جاندا
 اے انج بے کے چیز دی کمی ہے دے اوہ ایناں دکھاں دے اظہار دی کمی نہیں تے انج وی کئی
 منظوم خط نویں رنگ دے لکھے جانداے نیں ماہیے، ڈھولے تے بولیاں دے رنگ وچ،
 گدھے تے جھمردے رنگ وچ انج وی ماہی دے خطاں واک جہان آباد کیتا جا سکدا اے۔

لوک گیتاں وچ ہاسا مخول

خالق نے اپنیاں مخلوقاں چوں انسان نوں سب توں سوہنا تے اچا بنا کے پیدا کیتا اے کیوں جے انسان توں اڈ کوئی ہو ر مخلوق نہ تے سوچدی اے تے نہ ای اپنی سوچ دے اظہار لئی کوئی طریقہ رکھدی اے جدوں کہ انسان نوں پیدا کرن والے نے کئی خوبیاں تے قابلیتاں دتیاں نیں۔ وگنی پاروں جدوں انسان نوں کوئی غم ملدا اے تے اوہ حیران وی ہوندا اے تے سیانے آکھدے نیں انسان ہسے نہ تے مر جائے تے ہاسا انساناں والا ہاسا ہونا چاہیدا اے چڑیاں دی موت تے گواراں دا ہاسا نہیں ہونا چاہیدا۔ ہاسے تے مخول نوں نقاداں نے کئی ناں دتے نیں جیویں طنز تے مزاح، ٹچکر انگ، زکاوت، تمسخر، ہجو وغیرہ دراصل ایس ہاسے دے سہارے تے ای ایس لوک زندگی دے دن پورے کر دے ہاں مزاح دے حوالے نال ہاسہ ٹڈھ اے مزاحیہ تے مخوالیہ ادب دا ایس ویکھدے ہاں کہ وڈے وڈے نقاداں نیں ہاسے دیاں تعریفاں کیتاں نیں تے کسراں کیتیاں نیں۔

ارسطو ہوری لکھدے نیں ”ہاسہ کسے اچھے کوچیاں گھاٹ نوں دیکھ کے آؤنہ اے“۔ جیڈے وچ درد نال دی کوئی شے نہیں ہوندی“ ارسطو توں بعد وڈے انگریزی دے نقاد ”ہا پسر“ آکھدے نیں ”ہاسہ بندے دی اوہ وڈتوں اے جیڑی دوجیاں دیاں کمزوریاں یاں اپنیاں غلطیاں دے ٹا کرے نال جم دا اے“ ہاسے مخول تے مزاح دے حوالے نال گل کردیاں تے نمبر تے ”کانٹ“ ہوراں داناں آؤندا اے جیڑے ہاسے دے بارے گل کردیاں دس پاندے نیں کہ۔

ہاسہ اوہدوں پھندا اے جدوں کوئی شے ہوندی ہوندی رہ جائے تے ساڈیاں آساں اک دم پانی دے بلبلے وانگوں ٹٹ کے مک جان جنہوں ایس انج دی آکھ سکدے آں کہ ساڈیاں سدھراں اک غبارے وچ بھریاں ہوندىاں نیں تے ایس اوہناں سدھراں دے پوریاں ہوون دے چاء تے مان وچ بڑی بیقراری نال کسے منزل ول ودھ رہے ہونے آں کہ اچانک اوس

غبارے وچ موری ہو جاندی اے تے ساڈیاں ساریاں چاہتاں تے سدھراں اڈ جاندیاں نیں۔
ایس اڈن نوں اسیں ہاے داننا دیندے ہاں۔
”برگساں“ ہاے دے حوالے نال آکھدے نیں۔

ڈنگراں تے اسیں اوہدوں سدے آں جدوں اوہ انساناں والیاں حرکتاں کردے نیں تے
انساناں تے اوہدوں جدوں اوہ ڈنگراں والیاں حرکتاں کردے نیں ایناں تعریفاں دے چانن وچ
جدوں اسیں پنجابی لوک ادب ول جھاتی مارنے آں تے سانوں ہاے مخول تے طنز مزاح دے
بڑے سوہنے نمونے ملدے نیں اصل وچ پنجابی ہمیشہ ای زندہ دل واقع ہوئے نیں ایہو زندہ
دلی اوہناں دے ادب وچ وی اپنی پوری چمک تے لشک نال سداجیوندی جاگدی رہے گی تے
آون والی نسل نوں مایوسی تے بے امیددی دے نھیرے توں بچاندی رہوے گی۔

پنجابی زبان دے محاورے، اکھان، بولیاں، لوک کہانیاں، لوک گیت نثری ادب تے پنجابی
شاعری وچ پنجابیاں دی زندہ دلی تے ہاس رس دے وڈے وڈے نمونے نیں۔
چوہدری افضل پرویز ہوری اپنے اک مضمون ”لوک گیتاں وچ پنجاب دا مہاندرا“ وچ
لکھدے نیں۔

”پنجاب ایناجی داراے کہ اوہ دکھاں تے اوکڑاں نوں وی ہس کے جردا اے اوہ ٹچکر
وچ ای اوہناں نوں اڈا دیندا اے کسے وی قوم دی زندگی دے نروئے پن نوں اوہدی زندہ دلی
تے ہاس رس نال مایا جا سکدا اے، پنجاب دا اہمہ روپ اوہدے مزاحیہ لوک گیتاں وچ وی
بسد اے“

مخول ہاے تے مزاح داسب توں وڈا انگ لوک گیتاں دے حوالے نال ”جگنی“ وچ ملدا
اے کیوں جے جگنی منڈیاں تے جو اتناں دا گیت اے جنہوں اوہ وہیل ویلے کماں کاراں توں
دیلیاں ہو کے بولدے نیں۔ جیدے وچ اوہ اپنے دکھاں درداں دا رونا نہیں روندے سگوں
ہاے تے مخول دیاں گلاں سن سنا کے اپنے تے اپنے سنگیاں دے دکھاں درداں نوں بھلاندا
نیں تے چار چوہدری نوں رشاندے نیں جیویں کوئی اپنے یار دا ذکر ایسراں کردا اے۔

میری جگنی دے دھاگے چار

میرا کو سرور یار
 اوہدا کھتا ڈیڑھ کنال
 تے وچ کھوتے چکدے چار
 اوہدا ہرہٹی تے اوہار
 اوپیر میرا جگنی کہندی آ
 .ہیرہی نام اللہ دا لندی آ
 جگنی جاوڑی چکڑالی
 منڈے لنگڑے
 گنجے ہالی
 چن میرا جگنی لیراں دی
 اوہنوں مدد پنجاں پیراں دی
 جگنی جاوڑی آپڈھانے
 لوکی گنجے لو لے کانے
 سروں ننگے تے پیروں لنگھانے
 پیر میرا جگنی کہندی آ
 .ہیرہی نام اللہ دا لندی آ
 جگنی جاوڑی مٹور
 کڑیاں لمبڑ منڈے چور
 سائیاں اگے دتی ٹور
 اوچن میرا جگنی کہندی آ
 .ہیرہی نام علی دا لندی آ

جگنی بڑی مشہور تے دل لگن والی لوک صنف اے جنہوں جوان تے بڑھے سارے ای

بڑے چاء تے شوق نال سن دے نیں۔ ایہدے وچ بڑے کھلے ڈلھے طریقے نال گل کیتی
جاندی اے ایہدے وچ تصوف، معرفت، حقیقت، عشق حقیقی مجازی دے سارے ای انگ
آوندے نیں تے مزاح دارنگ وی بڑا گوڑھا ملدا اے ونگی لئی اک دوہور جگنی پیش اے۔

جگنی جاوڑی مدرسے

منڈے چک کتاباں نے

نشی کھڑکی اوہلے سے

اوپیر میرا جگنی

جگنی جاوڑی ملتان

اوتھے بڑے بڑے پلوان

کھاندے گریاں تے بادام

مارن مکی کڈھن جان

اوپیر میرا جگنی

پنجاب وچ شادی ویاہ دے موقع تے سوانیاں جنج دا سواگت گیتاں نال کردیاں سن جدور
جانجی لاڑے ہو راں نوں لے کے کڑی والیاں دے پنڈ جانڈے تے اوس پنڈ دیاں زنانیاں کڑی
دیاں سیلیاں تے ہو ر لگدیاں لائیاں اپنے بولاں راہیں آون والیاں دا آور بھاء کردیاں سن
اوہناں دے گیتاں وچ چھیڑ چھاڑ طنز و مزاح تے ہاں سے مخول دارنگ بڑا گوڑھا دکھالی دیندا اے
ایتھوں تیکر کہ اوہناں دے گیتاں وچ منڈے نوں منڈے دے پیونوں تے اجتماعی طور تے
پوری جنج نوں بھیڑا آکھیا جاندا تے آون والے جانجی ایناں گلاں دا برانسیں سن مناندے سگوں
خوش ہوندے سن تے ایہہ گیت اوہناں نوں چھیڑن تے بریاں آکھن توں اڈ ہوندے وی خوش
کرن لئی سن ایہہ گیت اک مکالے دی شکل اختیار کر جانڈے نیں کجھ کڑیاں پہلے بول بول
کے چپ کر جانڈیاں نیں تے فیرو جیاں کڑیاں اگلے بول بول دیاں نیں جیویں جنج آون تے
کڑیاں مخولہ انگ وچ جانجیاں نوں ایسراں آکھدیاں نیں۔

اک آکھدی اے
 آیوں وے توں آیوں وے
 ماں کتھے چھڈ آیوں وے
 دو جی کڑی بول دی اے
 آؤندی اے پئی آؤندی
 وچ چھپڑے دے پئی نماؤندی اے
 اک

آیوں وے توں آیوں وے
 بھین کتھے چھڈ آیوں وے
 دو جی
 آؤندی اے پئی آؤندی
 شیشہ کجل لاؤندی اے

تے کجھ گیت ایسراں وے نیں. جیڑے بڑے سخت جینے ہوندے نیں تے اوہناں نوں
 دل تے بڑی سختی کر کے سنا پیندا اے۔
 ایسہ گیت مکالمے دے رنگ چ نہیں سگوں کڑیاں تے زنانیاں رل کے کتھیاں بول
 دیاں نیں۔

ساڈے تے وہیڑے وچ مڈھ مکئی دا
 دانے تے منگدا رڑھ پڑھ گئی دا
 بھٹی تے تپدی نہیں نلیجوں لچ تمانوں نہیں
 ساڈے تے وہیڑے وچ تانا تیں دا
 منڈے دا پوتے کانا سیں دا
 عینک لوانی پئی وے نلجے اوج تمانوں نہیں

کڑی تے ساڈی تلے دی تارے
 منڈا تے لگدا چوہڑا ہمیارے
 جوڑی تے پھب دی نہیں
 وے نلجے اولج تمانوں نہیں

تے کدی کدی صرف جانجیاں نوں مخاطب کر کے آکھیا جاندا اے۔
 تھوڑا تھوڑا کھایا ہے
 گلایاں نہ ترکایا ہے

تے کدی صرف لاڑے نوں آکھیا جاندا اے۔
 لاڑیا کسوتریا
 تیری ماں منجی تے موتریا

پنجاب دے منڈے تے جوان بڈھے تے بال ماہیا بڑے چاہواں نال گاؤندے نیں پنجاب
 دا خورے کوئی ای جوان ہووے گا جنہوں کوئی ماہیا نہ یاد ہووے یاں جنے کدی ماہیا نہ سنیا
 ہووے حیاتی دے ڈا حڈے اوکھے ویلے وچ دلاں نوں خوشیاں دیاں چھاواں تے واواں پہچاؤن
 لئی لوک گیتاں دی صنف ماہیا داسہارا لیا جاندا اے۔

کڑیاں تے منڈیاں دے ماہیے اڈواڈ ہوندے نیں کڑیاں دے ”ماہیے“ وچ ہاسے مخول
 تے مزاج دے نال نال اک جبر تے غم دی شدت وی دکھالی دیندی اے۔ جیرھی کہ لوک گیت
 دیاں پرتاں تھلے لکی ہوندی اے جیویں اک کڑی آکھدی اے۔
 بدو ملے جاواں گے۔

کالاشاہ ماہیا او تھوں قلعی کراواں گے

ماہیے وچ ہاسے تے مخول دے نال نال اک ان ہونی تے دھکے نال جوڑی ہوئی جوڑی
 دی گل وی اے اک درد تے شدت دی کیفیت وی اے کڑیاں دے سارے ای ماہیے اپنے
 اندر اک نئے نئے ہاسے دے نال اک درد تے سوز وی رکھدے نیں۔ اسیں انج وی آکھ

سکدے ہاں کہ پنجاب دیاں ٹیاراں اپنے دلاں دیاں پیڑاں نوں ماہیا وچ ہس دیاں ہس دیاں انج
 بیان کر جان دیاں نیں کہ اوہ درد تے سوز نہیں رہندا سگوں اک ہاسہ بن جاندا اے تے پڑھن
 والے اوس ہاسے وچ ای اک پیڑ محسوس کر جاندا ہے نیں۔ ایناں ہاسیاں وچ ای پیڑاں لکیاں
 ہون دیاں نیں جیویں کے ٹیاردے دل دی واج اے۔

کڑتی مرینے دی

توں وٹے بھن ماہیا میں تند پشمینے دی

سڑکاں تے گیٹی آ

کلا شاہ ماہیا کے پالش کیتی آ

چٹا وٹا پہاڑی دا

نہ ساڈا گھر بنیا نہ ماہیا کاری دا

آل دوالہ اے

ڈھڈ سو بھڑولے ورگامونہ وڈا سارا آلہ اے

ماہیا ہار گیا

کپڑے دھوندی نوں دو ڈنڈے مار گیا

آئی بنیری لال جھی

قد اوہ اوٹھ جیڈا، اوہدی سوچ اے بال جھی

کلا کھیس قلندراں دا

لوکاں دے چن ماہی ساڈا باندر جنگلاں دا

کڑیاں دے ایناں گیتاں وچ صرف ماہیے نال ہاسے مخول دارنگ ای نہیں ملدا سگوں
 اوہ اپنے دکھاں دا بیان گھروچ و سدی سس بھیرے دے ذکر نال وی کردیاں نیں نوہ نہ سس دا
 کدی وی نباہ نہیں ہوندا تے فیر ساڈے لوک گیت تے ایناں دوہاں رشتیاں دے ذکر نال
 ایناں دیاں لڑائیاں نال بھرے پئے نیں نوہ نہ کیویں اپنی سس دا ذکر کر کے خوش ہوندی اے

تے دو جیاں نوں ہساندی اے۔

کوئی آری ٹٹ گئی اے

مرگئی سس بھیرٹی ساڈی جان وی چھٹ گئی اے

کوئی آری تیز ہوئی

اج دن خوشیاں دا چھتوں ڈگ کے سس موئی

آئے دیاں چڑیاں نہیں

صا بن دی گاجی توں نو نہ سساں بھڑیاں نہیں

دکھ تے درد منڈیاں تے جواناں دے گیتاں وچ وی ملدے نہیں کیوں جے اوہ وی دل
رکھدے نہیں تے کدی کدی اوہناں نال وی معاشرہ دھرو کر دیندا اے۔ جیرا کہ اوہ وی ہاسیاں
چ اڈا دیندے نہیں کیوں جے اوہ جاندے نہیں کہ ہن گل پئے ڈھول تے و جانے ای پین گے۔

آئے دی بوری اے

عقلوں انھی اے انج رنگ دی گوری اے

آآ کے ساؤندی اے

کئے وانگوں ازنگدی اے انج ٹپے پئی گاؤندی اے

لوک گیتاں وچ خالص مخول تے ہاسہ ونڈن والے بول اوہ بول نہیں جنہاں دا تعلق
چھڑیاں نال اے چھڑے جنہاں دے ویاہ نہیں ہوندے۔ جیرا ویاہ وی اڈیک وچ ای بڈھے
پئے ہوندے نہیں جنہاں نوں نت ویاہ دیاں آساں تے امیدیں رہندیاں نہیں۔ جیرا ویاہ کے
نہ کے مہیاں کولوں لٹر کھا کے دن گزار دے نہیں۔

دو کھانیاں نظارے لینے

واہ واہ موج چھڑیاں دی

تے جے کوئی آگوں گاہلاں کڈھے تے ہس کے آکھ وینا۔

کاہنوں دینی اس کپتیبے گاہلاں

چھڑے دا کیہڑا پت مر جاؤ

تے کدی چھڑے اپنے گھراں دیاں نشانیاں دسدے نیں تے کدی سارے کٹھے بہہ کے
اپنے اپنے دکھاں دا اظہار کردے نیں اپنیاں ساریاں بولیاں وچ اک بے اختیار نکلن والا ہاسہ
اے تے ایس ہاسہ وچ اوس درد تے دکھ دی کیفیت نہیں ملدی جیہڑی کہ کڑیاں دے گیتاں
وچ اے اولے کم کرنے و ہیلیاں بہہ رہنا، رتاں نوں گھور دیاں پھرنا ایناں مشندراں دا کم اے
جیہڑے کجھ وی نہیں کردے تے اوڑک ساری حیاتی خوار ہوندے نیں۔

کٹامن کے جھانجراں پایاں

چھڑیاں دا شوق برا

چھڑیاں دے پت باراں

پر باپو کوئی نہ آکھے

دھوواں اپروں بیٹھنوں آوے

ایسہ گھر چھڑیاں دا

چھڑیاں دے دو چکیاں

پر چہین کوئی نہ جاوے

چھڑیاں دی ماں مر گئی

کوئی ڈردی رون نہ جاوے

اکھ بھل کے چھڑے نوں ماری

تے پٹ کے برو نہاں کھا گیا

جتھے بھنگ گھوٹا کھڑے

اوہ گھر چھڑیاں دا

اسیں رب دے پروہنے آئے

لوک سانوں چھڑے آکھدے

کوڑی نم نون پتا سے لگدے
ویسرے چھڑیاں دے

کدی کدی لوک گیتاں وچ ہاسہ مخول تے مزاح پیدا کرن لئی لفظاں دے ہیر پھیر کولوں
وی کم لیا جاندا اے دو جیاں زباناں دے لفظ رل مل کے اک سوہنا مزاح پیدا کر دے میں جیویں
کوئی ساوی سراہیا آئی ایم ٹاٹ coming میرا wait وٹ نہ کر ماہیا بولیاں وچ وی مزاح دا
رنگ بڑا سوہنا ملدا اے جیویں چھڑیاں دیاں بولیاں پچھے لکھیاں نہیں۔ ایسراں ای لوکل ویاں
بولیاں جنہاں وچ اک دو جے نون تے کدی اپنے آپ نون آپ ای مزاح دا نشانہ بنایا گیا ہوندا
اے۔

پے نکلی دوانی کھوئی

لڈوواں دا بھام پچھدی

تیری چک نہ میت لے جانی

راہیاں نے رات کھنی

تیرے دل دی میل نہ جاوے

نماندا پھرس تیر تھل تے

لبز دار دی تیویں

ہانکل گلٹ دیاں

لونگ منگدی برجیاں والا

تے نک تیرا ہے نہ پھہنسیے

دو جے علاقیاں دے لوک گیتاں وانگوں پونھو ہار دے لوک گیتاں وچ دی مزاحیہ تے طنزیہ
گلاؤن ملدے میں اوہناں دی بنسرتے انداز ساڈے لوک گیتاں توں دکھ اے۔
ہاسے مخول تے مزاح دے ایسہ رنگ ساڈے لوک گیتاں وچ تھل تھل تے ملدے میں کدی

کڑیاں دی ککلی تے تھل وچ کدی گدھے تے جگنی وچ کدی ماہیہ دے رنگ وچ تے
 کدھرے بولیاں دے انکل وچ پنجاب دے لوکل اپنے دکھل دروہاں نوں ہاستے تے کھول
 وچ ای لڑا دتا اے۔ تے ایہہ کوالیہ لوک گیت اج وی سلاے دلاں نوں سارن لئی بڑے
 نمیں۔

لوک گیتاں وچ گھننے

سوانیاں بھاویں دنیا دے کسے وی دیس دیاں ہوون گھنیاں نال بڑا پیار کردیاں نیں۔ پر پنجاب دیس دیاں سوانیاں گھنیاں دیاں کجھ بوہتیاں ای بیجلیاں نیں۔ ساڈے معاشرے وچ بالڑیاں نوں نکی عمرے ای ہار شگھار دی عادت پادتی جاندی اے، جیڑی ساڈے معاشرے دی عورت دی ہولی ہولی فطرت بن جاندی اے اصل وچ ساڈے معاشرے وچ ایسے وی اک عقیدہ چل دا اے کہ عورت نوں مرداں لئی پیدا کیتا گیا اے تاں جے ایسے مرداں دی دل جوئی کرن، پر اسلام نے عورت نوں اوہ مقام دتا اے، جیہدا دنیا دیاں دوجیاں قوماں تصور وی نہیں کر سکدیاں۔

عورتاں نوں معاشرے وچ اچا تے سچا مقام دین دے نال نال عورت دی عزت تے وڈیائی لئی تے معاشرے نوں دوجیاں زہر بھریاں برائیاں توں روکن لئی ساڈے مذہب اسلام نے اس نوں ایساں دے اصول دتے نیں جنہاں تے عمل کر کے ایسے پاک تے ہسدا وسدا خلوصاں تے پیاراں دیاں خوشبو داں نال بھریا ہو یا معاشرے قائم کر سکدے ہاں ایساں سونیاں پچھاں اصولاں چوں اک اچا تے سچا اصول ایسے وی اے کہ سوانیاں اپنے ہار شگھار نوں اپنے محرماں توں اڈکے ہو راگے نہ کھولن۔

آکھن نوں تے یورپی ملکاں وچ زنانیاں نوں مرداں دے برابر حق ملے ہوئے نیں تے اوہ اپنے آپ نوں آزاد خیال کردیاں نیں پر فیروی اوہ مرداں نوں سونیاں وکھالی دیون کارن ہر ویلے ایسے کوشش وچ رہندیاں نیں جے چنگے تے سوہنے لیرٹے پان دے نال نال لکھدے چمکدے ہوئے گھننے وی ورتن، اوہناں دی چال، بولن دے انداز، جسم دی نمائش تے گھننے لیرٹے دے پچھے ایسواں سدھر کم کر رہی ہوندی اے۔

ایسے عورتاں ایساں دے کم ایسے کر کے کردیاں نیں تاں جے اوہ مرداں نوں بھجیاں لگن ایسے سوانیاں عیسائیاں دے اوس عقیدے و جھوں کردیاں نیں کہ ”عورت مرد لئی پیدا کیتی گئی

اے تے اوہ مرد لئی صرف اک کھڈونے دی حیثیت رکھدی اے "ساڈے دیس پنجاب وچ سونے نوں گننے دے طور تے بھانویں ورتیا جاندا اے پر فیروی ایہدا رواج بڑا اے سگوں کجھ لوک تے ایہدے ورتن نوں حرام آکھدے نیں تے ثبوت لئی نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں حدیثاں وی دسدے نیں سونے دے ورتن نوں ناجائز آکھدیاں ہویاں۔ بہیرمی دوجی حکمت بیان کیتی جاندی اے اوہ ایہہ وے کہ مرداں نالوں سوانیاں وچ نقل داموہ ودھ ہوندا اے تے جدوں کوئی عورت معاشرے وچ کے اک عورت نوں سونے دے گھنیاں نال لدھی ہوئی دیکھے گی تے اوہدے دل وچ وی حسرت جاگے گی۔ جیہدے پاروں کئی معاشرتی تے سماجی برائیاں پیدا ہون گئیاں سونے دے مقابلے تے چاندی دے زیور مل وی آرام نال جاندے نیں سستے ہون پاروں ایس لئی اوہدی ترغیب دتی جاندی اے۔ بے گوہ نال و کھیا جاوے تے عورت دے ایس چاء تے شوق نوں ودھان وچ مرد دا ہتھ بوہتا اے کیوں بے جدوں منکھ سمندراں دیاں اتھاہ ڈونگھائیاں وچ لکے موتیاں تے پہاڑاں دیاں غاراں وچ پئے ہوئے لعلیاں تے موتیاں توں ان جانوسی اوہ اوہدوں وی عورت دے روپ نوں وادھان لئی جنوراں نوں شکار کر کے اوہناں دیاں ہڈیاں تے دنداں ایٹھوں تیکر کہ پکھیر وواں دیاں پراں دے عورت لئی گننے بناندا رہیا۔ ایہہ روپ نوں چار چن لاون لئی ایہناں اوکھیاں راہواں توں لنگھن توں اڈ مرد نے عورت دے حسن دی تعریف کرن گئیاں وی کدی بخل تے کنجوسی کولوں کم نہیں لیا۔ ایہدی وجہ اے بے اج سوانی دے روپ دی تعریف وچ دنیا دی ہرزبان وچ کتاباں بھریاں پئیاں نیں۔

سونے چاندی تے ہور کئیاں دھاتاں دے زیور گننے بنان دا فن مرداں نے سوانیاں نوں خوش رکھن لئی ای سکھیا اے مرداں نے اپنے فن، محنت تے جذبے نال ایسراں دے زیور گھڑے کہ عورتاں اوہناں دے ہسن وچ پھس گئیاں تے اج ایس حقیقت دا انکار نہیں کیتا جا سکدا کہ ہر عورت دا جتھوں تیکر وس لگدا اے اوہ گننے ضرور پاندی اے سونے چاندی دے نہ ہون تے کچ دیاں چوڑیاں ای پالیندی اے پر انیاں ویلیاں وچ جدوں اے پنڈاں تھانواں وچ بینکنگ دا نظام نہیں سی ہوندا۔ لوک اپنے سرمائے نوں وٹے زیوراں دی شکل

وچ ای رکھدے سن ایہوای زیور کدی اپنیاں سکیاں نوں دور کر دیند یا راں وچ پھٹاں پاویندا
 بدگمانیاں تے شکاں دے دلاں وچ ڈھیر لا دیندا تے کدی ایہوای سونا چاندی تے کچ بیگانیاں نوں
 نیڑے کر دیند ادور وسدیاں نوں ویٹریاں وچ لیا کھلار دا اسیس لوک گیتاں راہیں ویکھدے ہاں
 کہ سوانیاں گھنیاں نال گوڑا پیار رکھن پاروں وی اپنی اک ڈا حڈی وڈی کمزوری رکھن
 پاروں وی جدوں کدی خنوادے تے یاں کونت دی عزت تے انکھ تے کوئی حرف آؤنا کوئی
 انگلی اٹھنی تے اوس اپنے زیور نوں سارے گھنے نوں داء تے لاوینا ایہوای پنجاب دی عورت دا
 مان ایس تے ایہوای اوہدی شان اے کہ اوہ اپنی عزت لئی انکھ لئی زیور تے کیہ اپنی جان وی
 قربان کر دیندی اے۔ زمین دا مالہ بھرنا ہووے یاں شریکے برادری وچ اپنا تک رکھنا ہووے
 کسے دا قرض دینا ہووے ویراں نوں بچانا ہووے یاں دھیاں بھیناں دی عزت دا مسئلہ ہووے
 زیور نوں قربان کر دتا جاندا اے۔ لوک گیتاں دے ویٹرے وچ دوجی چیز دا جیر رنگ دسدا
 اے اوہ اے ایہناں گھنیاں تے ون سونے زیور راں دی فرمائش کدی ماہی دے پردیس
 جاون توں نار دا گنے دی سدھرنوں دل وچ ای رکھنا کیوں جے ماہی نالوں زیور تے گھنے چنگے
 نہیں ہوندے۔

ساڈی رہل وچ شریکے دا ساڑکٹ کٹ کے بھریا ہویا اے۔ آپے وچ خون دے رشتے
 اک دوجے دے شریک بن بہندے نیں۔ ہمدے و سدے چاچے تائے مامے تے پھوپھی
 خالہ دے دھیاں پتر زمیناں، زیور راں تے دولتاں دیاں ونڈیاں پاروں یاں رسیاں دھر کے زمین
 ونڈن پاروں اک دوجے دے ویری تے شریک بن بہندے نیں۔

لوک گیتاں وچ ایہہ ویر، 'حسد' تے شریکے برادری نوں زیور راں تے ون سونے گھنے پاء
 کے ساڑن دے لشکارے صاف دکھالی دیندے نیں۔

دو پتر اناراں دے

بول شریکاں دے، 'جیویں پھٹ تلواراں دے

کنکے دیاں پیپنیاں

جوڑی ویکھ کے ماہیے دی پیناں سڑن شریکینیاں

آلے وچ ٹھیکریاں

برخاسواں دے دے وے پیناں سڑن شریکنیاں

پنجابی ”ماہیے“ دے نال نال سوانیاں تے گھبرواں دے من پسند گیت ”بولیاں“ وچ وی
شریکے برادری دے ساڑنوں محسوس کیتا جا سکدا اے کدھرے گھنیاں وی فرمائش دے
نال کدھرے شریکے دی گل توں ڈرن پاروں کدھرے اوہناں دے طعنیاں پاروں تے
کدھرے اوہناں نوں ساڑن پاروں اوہناں دا ذکر کیتا جاندا اے۔

ٹونباں لے دے دے

میں بولی شریکاں دی وہیونی

ٹونباں وچ کے ماملہ دے دے

سنا میں نہ شریکے نوں

اج دادور مادہ پرستی دادور اے ہر منکھ دولتیاں مگر شہرتاں مگرتے راتورات امیر بن دے
چکراں وچ اے پیسے دی دوڑ وچ اے لوک اپنی تیز نے جان دے نیں کہ کوئی مڑ کے نہیں
و یکھدا کہ کون کتھے رہ گیا اے کہہ رشتہ پیراں تھلے آن کے پھس گیا اے کہیدا دل ٹٹ گیا
اے کون اکلا پے وچ مر گیا اے کہیدے جذبیاں تے احساساں نوں سولی ملی اے کون وسدی
دنیا وچ کلا رہ گیا اے ہدے و ہدے لوکاں وچ کون روندیاں رات گزاردا اے ایناں گلاں
نال مادہ پرست معاشرے نوں کوئی لگاؤ کوئی لگن نہیں ہوندی کوئی مرے یاں جیوے سے یاں
رووے دے یاں اجڑے اوہنوں اپنے مقصد نال غرض پیسے نال پیارا اے۔

ایسہ لوک حرص تے ہوس دے پجاری نیں کے دے پاک تے پوتر جذبیاں نال کے
دے دلاں دے احساساں نال ایس معاشرے دے لوکاں نوں دور داوی کوئی تعلق واسطہ نہیں
ہوند لوک گیتاں وچ اک نیاں لوکاں نوں نند دی اے اپنے ڈھنگ نال کیوں جے نیاں
نوں پتہ اے موتیاں تے ہیریاں دے پجاری لوک، دولتیاں تے جھوٹھیاں شہرتاں خریدن

والے لوک دنیا کھٹن والے لوک لوکاں دے دلاں تے لوکاں توں بے خبر لوک کدی وی دلاں
دی قدر نہیں کردے جذبے تے احساس دی قدر نہیں کردے محبتاں تے پیاراں دی قدر
نہیں کردے ایسہ لوک قدر کردے نیں تے صرف پیے دی۔

ایہناں موتیاں دے ڈھیروں تک کے اپنے دل نوں سمجھاؤن دا جیڑ طریقہ سانوں لوک
گیتاں وچ ملدا اے اوہ کجھ ایساں اے۔

کتے بھل نہ جائیں مناں میرا

موتیاں دا ڈھیرو کجھ کے

اینھے موتیاں دے لوک پھاری

تے ہنجواں دا مل کوئی نہ

کوئی چولہ درزی دا

اگ لاواں گھنیاں نوں ماہیا مل گیا مرضی دا

میرا ہور سوال نہ کوئی

تے اک میرے دکھ ونڈ لے

زیوراں گھنیاں تے دولتاں توں بے زاری، مادہ پرست معاشرے دے مومنہ تے تھپڑ
نیں ایسہ بول نیاں دے دلاں دے عکاس نیں، سوانیاں بوہتا کر کے گھنیاں نال پیار کر
دیاں سن تے صرف ایس لئی کہ ویلے کویلے کم آوے گا نہ کہ اپنے بناؤ سنگار لئی تے نمائش لئی
لوک گیتاں وچ کدھرے تے گھنیاں دی فرمائش اے ماہی اگے یاراں اگے تے
کدھرے ایسے کولوں بے زاری اے ماہی دے دور جاؤن کر کے وچھوڑے دے ڈرتوں
تے کدھرے خالی زیوراں تے گھنیاں دا خالی ذکر ای اے۔

سوہرے کولوں گھنڈ کڈھ دی

نگار کھدی کلپ والا پاسا

گھنڈ کڈھ دی کلپ نگار کھدی

چھڑیاں دی ہک لوہن لئی

میاراں اپنے ماہی کولوں لونگ دیاں، چند دیاں تے کلیاں دیاں فرمائشاں بڑے چاہواں نال
کردیاں نیں، ماہی داجتھوں تیکر دس لگدا اے اوہ لونگ تے چند دی فرمائش پوری کردا اے
تے جے نہ کر سکے تے فیر گلی وچ آونا جانا ای چھڑ دیندا اے۔

ہس دی نے چند منگیا
یار چھڑ گئے گلی وچ آونا
یار چھڑ گئے گلی دا پھیرا
پنجاں دے تویت بدلے

تے کدی ترنجاں وچ بہہ کے ڈنڈیاں تے کانٹے دیاں گلاں ایسراں وی کیتاں جان دیاں
نیں۔

مندری دے دو تھیوے
چنگا ہووے چن ماہی، مینوں ڈنڈیاں گھڑا دیوے
کل بنھی چوں نکل گیا
کانٹے کیہ منگ بیٹھی، اوہ کانٹا بدل گیا
باگے وچ دو کھوہیاں
عید آئی ماہیاوے، مینوں لے دے کلپ سویاں

ساڈے لوک گیتاں وچہ ایویں ای مونسہ چک کے فرمائش نیں کردتی جان دی سگوں نار
نوں پتہ ہوندا اے کہ میرا ماہی کئے جوگا اے نتھ جوگا اے یاں تویت جوگا، ڈنڈیاں دی فرمائش
دے قابل اے یاں کوکے تے کلپ لے کے دے سکدا اے یاں ایہدے کولوں بندے منگے
جان یا لونگ گانی لئی آکھیا جائے یا کینتھھے لئی بازو بند واسطے مجبور کراں یاں گجرے لئی کانٹے

لے کے دے سکدا یا مندري جھانجراں منگیاں جاون یاں چھلے۔ کدی گل امرہ کہ سارے
گھنیاں دا ذکر تے فرمائشاں لوک گیتاں وچ دکھالی دیندیاں نیں تے بے نکی توں نکی فرمائش
وی پوری نہ ہووے تے فیرواج آوندی اے۔

باگے وچ مینہ ورہیا
کردتی آنہ آگوں
چھلے جوگی وی نہیں اڑیا

گھنیاں دیاں فرمائشاں لئی وی ناراں تے تیاراں بڑے بڑے ڈھنگ ورت دیاں نیں،
کدی گدھیاں وچ ماہی دے جس گاؤں دا آکھ کے تے کدی شریکاں دی بولی دا حوالہ دے کہ
کدی تڑی نال روٹی نہ پکاؤن دی آکھ کے گھنیاں دی فرمائش کیتی جاندی اے گھنیاں دا
بوہتا ذکر ماہی تھال ککلی تے گدھے نالوں بولیاں وچ دکھالی دیندا اے جیویں۔

تیرے جس گدیاں وچ گانواں
ڈنڈیاں گھڑا دے مترا
ڈنڈیاں گھڑا دے وے
مینوں بولی شریکاں ماری
ڈنڈیاں لے دے وے
نہیں تے میں نیسوں روٹی پکانی

ایہناں چمکدے تے لٹکدے گھنیاں دا ذکر گھبرو وی اپنے ماہیاں تے بولیاں وچ کر
دے نیں۔

تیرے کناں وچ والیاں نیں
جنھوں وی توں لنگھ گیسوں
ہل ڈک لئے ہالیاں نیں

چن چڑھ کے تے اوہ آیا
 کالیاں کلپاں والیئے
 تیری گت نے بنیر پایا

شکوے شکایتاں گھنیاں دے نہ ملن دیاں ہوون تے بھانویں گھنیاں دیاں ہوون،
 لوک گیتاں وچ ایسناں دارنگ بڑا گوڑھا اے ویاسی وری میار اپنے باپونوں اپنی کس دیاں
 چمکدیاں والیاں وکھ کے آکھدی تے دوجیاں کڑیاں اوہدے باپو دلوں جواب دیندیاں نہیں۔

میری کس دے چمکدے والے
 باپو مینوں سنگ لگدی
 اوہنے اپنے شوق نوں پائے
 تینوں کاہدی سنگ مچنے

جوان تے گھبرو اپنیاں ناراں تے میاراں دیاں گھنیاں دیاں فرمائشاں پوریاں نہ کر
 سکدے ہوون تے آگوں لڑدے نہیں کہ اوس نے گھنیاں دی فرمائش کیوں کیتی اے
 سگوں بڑے پیارتے محبت بھرے انداز نال سمجھاندے نہیں۔

سکھ منگ جنڈی دا
 تیری جنڈی نوں لونگ ہتھیرے
 میری خیر منگ گوریئے
 دن چڑھدے نوں لونگ ہتھیرے

گھنے بھانویں زنانیاں نوں بڑے پیارے تے سوہنے لگدے نہیں پر سوانیاں اپنے گھراں
 نوں سکھی رکھن لئی ایسناں گھنیاں نوں ماہی توں دیوراں توں تے اپنیاں انکھیاں تے عزتوں
 غیرتوں قربان وی کردیندیاں نہیں کدی کدی اوہناں نوں اپنی کس نال تے نندناں وی لڑنا

چنڈا اے ایناں گھنیاں پاروں تے اوہ اپنے گھرنوں وسدا رکھن لئی نندنوں آکھدی اے۔
نندے جاسوہرے

بھانویں لے جاکنوں دے والے

زیوراں چوں ستاتے بڑے آرام نال خریدیا جاون والا زیورونگاں چوڑیاں اے۔ جیہڑا ہر
کوئی آرام نال خریدوی لیندا اے تے فیرسوانیاں بڑے چاہواں نال ایسوں پاندیاں وی نہیں
اینوں ونگاں دی چھنکار لوک گیتاں وچ بڑی ابھرویں اے۔

بھن سٹیاں ساگ دیاں چوڑیاں
جنہاں دے راتیں یارو چھڑے
تیرے ہاسیاں نوں تیلیاں لانواں
راتیں میری ونگ ٹٹ گئی

پیراں دے زیوراں جھانجراں واذاکروی بڑے رنگ تے ڈھنگ نال کیتا جاندا اے۔

ساڈے بھانے رب رسیا
ساڈی رسی گئی جھانجراں والی
دودھ رڑکے جھانجراں والی
کینٹھے والادھار کڈھ دا
سک سرمہ مرے کس کم دا
چنوں دے مینوں لے دے جھانجراں

لوک گیتاں وچ صرف فرمائشاں ای نہیں نہ ملن دے گلے شکوے ای نہیں سگوں جدوں
فرمائشاں پوریاں ہو جاون تے بڑے چاہ نال تے بڑے پیار نال فرمائشاں پوریاں ہوون داذاکروی
کیتا جاندا اے جیویں کسے بار دے بول نہیں۔

ساڈے سجنا لیا کے دتی
 تویتڑی سونے دی
 ڈوروث کے گلے وچ پاواں
 مترا تویت بن جا

کدی کدی گھنے وی سوانیاں دی سجان بن جانڈے نہیں تے گھبرو سوانیاں تے ناراں دے
 زیوراں توں اوہناں دی پہچان کر دے نہیں۔

نتھ والی دے مگر نسیں جانا
 تے لونگ والی نسیں چھڈنی
 لونگ والی نے نبھالے گوڈے
 تیلی والی کھال ٹپ گئی

تے کدی ایہو لونگ دے لشکارے تے کوکے دیاں چاننیاں منڈیاں نوں ملنگ کر چھڈ دیاں
 نہیں۔

تیرے لونگ دی چاننی مارے
 پالے لے گوریے رنے

ایہہ گھنے کڑیاں دی جند جان تے مان ہوندے نہیں ماہی ولوں ملے چھاپاں چھلے تے ڈنڈیاں
 بھانویں گواچ وی جاون تے ایناں دکھ نسیں ہوندا جنا ویراں تے باہل دے دتے ہوئے
 گھنیاں دا۔

کڑیاں اپنے ماہیاں دا ہر تھاں مان وادھانڈیاں نہیں تے اپنے گھنیاں دا ذکر وی بڑے مان
 نال کردیاں نہیں اپنے ویراں دے جس تھاں تھاں گاؤندیاں نہیں۔

چھاپاں ویر دیاں

چک کے سینے لانواں

ترنجناں تے گدھیاں وچ جدوں ہانن کڑیاں کنھیاں ہو کے بیٹھدیاں نہیں تے اپنے
اپنے گھراں دے دکھ سکھ اک دوجے نوں دسدیاں تے پچھدیاں نہیں جیویں اک گدھے وچ
میار اپنے دکھ دا ذکر ایسراں کردی اے۔

سارے تے گنے میرے ماپیاں نے پائے

اکو تویت اوہدے گھردانی

جدوں لڑواتے

لاہ دے لاہ دے کردانی

مکدی گلی ایسہ کہ لوک گیت کے وی تہذیب و اشکارا ہوندے نیں جنہاں چوں اسیں
اوس علاقے دا ماضی دیکھ سکدے ہاں۔ لوکاں دی اوس ویلے دی گھرو کی 'معاشی معاشرتی'
مذہبی زندگی دے جھلکارے دیکھ سکدے ہاں لوکاں دیاں رسماں ریتاں 'رواجاں ویلے دیاں
لوڑاں تھوڑاں واہی نیجی خوشیاں دے چاء سجاتے روگاں دا ذکر لوک گیتاں وچ دکھالی دیندا
اے۔ ایس توں اڈ جیون توں مرن تیکر داسارا وسیب ایناں لوک گیتاں وچ محفوظ اے۔

فہرست کتب

فروع ادب اکادمی ۱۰۸- بی سیٹلائٹ ٹاؤن گوجرانوالہ

۱۰۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	تن دستی در دبلان
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	سیرت حضور دی
۸۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	ایسہ نمیں میرا پاکستان (انعام یافتہ)
۸۰-۰۰	بابو جاوید گر جاگھی	ساڈی دستی
۲۰-۰۰	بابو جاوید گر جاگھی	رلدے ہیرے
۲۰-۰۰	بابو جاوید گر جاگھی	ست ڈرے
۳۰-۰۰	بابو جاوید گر جاگھی	ہریاں مرچاں
۲۰-۰۰	بابو جاوید گر جاگھی	زندہ لاشاں
۳۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	دھرتی میرا مان
۵۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	سک دی ڈالی
۶-۰۰	محمد اقبال نجفی	ٹم ٹم تارے
۳۰-۰۰	محمد عارف	روندی رہی فرات (مرتب)
۳۰-۰۰	حفیظ احمد ایم اے	عزم منارا (مرتب)
۳۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بسل	اقبال قلندر (مرتب)
۲۰-۰۰	عنایت انجم	دنگاں ست رنگیاں
۲۵-۰۰	اشرف شرفی	چائن بھرے سویرے
۳۰-۰۰	غلام مصطفیٰ بسل	ڈونگھے پانیاں دی چپ
۳۵-۰۰	امجد حمید محسن	گواچے سننے
۳۰-۰۰	بشیر عابد	تریل ہنجواں دی
۳۰-۰۰	سجاد مرزا	اکھراں ہتھ زنجیراں
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	کھڑے پھل
۲۰-۰۰	محمد اقبال نجفی	چے موتی

